

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการสังเคราะห์องค์ความรู้จากปันทุนมลายูปัตตานีเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือที่หลากหลายผ่านการสำรวจ สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้คำตอบตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย 3 ข้อ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์การใช้และคุณค่าของปันทุนมลายูปัตตานีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ในปันทุนมลายูปัตตานีในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการนำปันทุนมลายูปัตตานีในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในการนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยได้จำแนกหัวข้อการนำเสนอตามจุดประสงค์ของการวิจัยเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสถานการณ์การใช้ปันทุนมลายูปัตตานีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบไปด้วย

- 1.1 ลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏในบทปันทุนมลายูปัตตานี
- 1.2 ลักษณะการประพันธ์ของปันทุนมลายูปัตตานี
- 1.3 บุคคลที่เกี่ยวข้องด้านปันทุนมลายูปัตตานี
- 1.4 สถานการณ์การใช้ปันทุนมลายูปัตตานีในสังคม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์คุณค่าของปันทุนมลายูปัตตานี

- 2.1 คุณค่าด้านวรรณศิลป์
- 2.2 คุณค่าด้านเนื้อหาสาระ
- 2.3 คุณค่าด้านสังคม
- 2.4 คุณค่าด้านการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตอนที่ 3 ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ในปันทุนมลายูปัตตานี

- 3.1 ปันทุนกับสุนทรียภาพทางภาษาในการขัดเกลาสังคมของชาวมลายู
- 3.2 ปันทุนกับบทบาทในการธำรงรักษาวัฒนธรรมมลายู
- 3.2 ปันทุนกับการเสริมสร้างค่านิยมในหลักศาสนา

ตอนที่ 4 ผลการศึกษารูปแบบการนำปันทุนมลายูปาตานีในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

4.1 ปันทุนกับโอกาสในการเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ในสถานศึกษา

4.2 การนำปันทุนไปใช้ในโรงเรียนตาดีกา

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสถานการณ์การใช้ปันทุนมลายูปาตานีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

การศึกษาศานาการณ์การใช้ปันทุนมลายูปาตานีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลปันทุนจากผู้รู้ปันทุนโดยตรง ศึกษาภูมิหลังและบริบทแวดล้อมของผู้รู้ปันทุน การเข้าร่วมสังเกดกิจกรรมและวิถีชีวิตในชุมชน และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้รู้ปันทุนและผู้รู้วรรณกรรมมลายู เพื่อสอบถามความคิดเห็นต่อสถานการณ์การใช้ปันทุนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน

ผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้ตอบคำถามการวิจัยข้อ 1 ในส่วนสถานการณ์การใช้ปันทุนมลายูปาตานีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างไร

1.1 ลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏในบทปันทุนมลายูปาตานี

หลังจากผู้วิจัยได้รวบรวมบทปันทุนจากผู้รู้ปันทุนและบางส่วนจากเอกสารสารที่มี การบันทึกบทปันทุนไว้ และผ่านการพิจารณาคัดกรองบทปันทุนเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ เนื้อหาอย่างละเอียดที่ปรากฏในแต่ละบท เช่น คำสั่งสอน ภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ การนำไปใช้ เพื่อนำไปจำแนกแบ่งประเภทตามเนื้อหา โดยยึดหลักการแบ่งประเภทของ Zainal Abidin Bakar (1984) และ Amat Juhari Moain (2008) ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาบทปันทุนมลายูปาตานีพบว่า ปันทุนมลายูปาตานีที่เก็บได้มีเนื้อหาที่แตกต่างกัน 18 ประเภท ดังต่อไปนี้

1) ปันทุนอบรมสั่งสอน (Pantun Pendidikan)

ปันทุนอบรมสั่งสอน เป็นบทปันทุนที่พบมากที่สุด มีเนื้อหาเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน ให้การแนะแนว ให้คติสอนใจ ทั้งการประพฤติตน การทำงานเลี้ยงชีพ การศึกษาหาความรู้ เพื่อเป็นการสั่งสอนลูกหลานในสิ่งที่ดี ซึ่งจะเป็นแนวทางการดำรงชีวิตต่อไป การสั่งสอนบุตรหลานผ่านบทปันทุน ทั้งในรูปเพลงกล่อมเด็ก เพลงประกอบการละเล่น และอื่นๆ ได้ซึมซับเข้าสู่จิตใจของบุตรหลานอย่างอ่อนโยน แต่ฝังรากลึกและมั่นคงยิ่ง ดังจะกล่าวเป็นตัวอย่างในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1) สอนให้ระมัดระวังคำพูด เช่น

Tinggi di dahan sarang kelulut,
Di pokok jering buahnya lebat;
Jikalau berkata sesedap mulut,
Pedih terluka hati sahabat.

(No. 70)

Pokok durian berbuah di dusun,
Berkawan terbang burung merpati;
Bahasanya menarik dipilih disusun,
Nikmatnya terlekat di dalam hati.

(No. 71)

Menanam sirih cepat berhenti,
Pagi hari menanam lada;
Perkataan sedih lekat di hati,
Seperti duri di dalam dada.

(No. 154)

Pagi hari menanam lada,
Pokok melati lama berpucuk;
Seperti duri di dalam dada,
Terpacak di hati sepanjang hidup.

(No. 155)

Pohon melati lama berpucuk,
Pohon senduduk tumbuh di kebun;
Terpacak di hati seumur hidup,
Walau pun hidup seratus tahun.

(No. 156)

ชั้นโรงทำรัง ที่กิ่งสูง
ที่ต้นเนียง ออกผลตก
ถ้าพูดกล่าว ตามสนุกปาก
ย่อมเชือดเฉือน จิตใจเพื่อน

ต้นทุเรียน ออกผลที่สวน
นกพิราบโบยบิน กันเป็นฝูง
ภาษาคัดสรร มาร้อยเรียง
ย่อมตราตรึง ในหัวใจคน

ปลูกใบพลู เสร็จเร็ววัน
แต่เข้าตรู่ ไปปลูกพริก
คำพูดซ้ำใจ ชนที่อยู่ในทรวง
เปรียบดั่ง หนามยอกอกอยู่

แต่เข้าตรู่ ไปปลูกพริก
ต้นมะลิ แตกยอดแล้ว
เปรียบดั่ง หนามยอกอกอยู่
ทิ่มแทงใจ อยู่ตลอดชีวิต

ต้นมะลิแตกยอดแล้ว
ต้นโคลงเคลงออกอยู่ในสวน
ทิ่มแทงใจ อยู่ตลอดชีวิต
แม้ชีวิตยังยืนเป็นร้อยปี

บทปันทุนข้างต้นให้การอบรมสั่งสอนถึงการระมัดระวังคำพูด ให้คิดก่อนพูด อย่าพูดก่อนคิด เพราะเมื่อพูดไปแล้ว ผลที่ตามมาตนเองต้องเป็นผู้รับผิดชอบตราบเท่านั้น ดังสุภาษิตไทยที่ว่า ปลาหมอตายเพราะปาก บทปันทุนได้เปรียบเปรยคำพูดที่เสียดแทงความรู้สึกของคนอื่นว่า เสมือนหนามที่ยอกอกอยู่ในทรวงอก เป็นความปวดร้าวภายใน บางครั้งไม่ได้แสดงออกให้เห็น แต่จะเก็บความ

คับแคบ ความน้อยใจ ความเข้าใจไว้วางใจ ตรงกันข้ามหากใช้คำพูดดีๆ ย่อมสร้างความประทับใจ เสริมสร้างสัมพันธไมตรีที่ดีต่อกัน

1.2) สอนให้หมั่นศึกษาหาความรู้ เช่น

Bertemu teruna sudahnya pergi,	พบชายโสด เดินจากไป
Cuaca fajar pergi sekolah;	รุ่งอรุณ ไปโรงเรียน
Ilmu laksana buah yang tinggi,	วิชาความรู้ เปรียบดังผลไม้บนกิ่งสูง
Membaca menghafaz menjadi galah.	การอ่านท่อง เป็นดั่งไม้สอย

(No. 140)

Bertemu teruna datang melayar,	พบชายโสด ออกแล่นเรือ
Cuaca putih kembali memukat;	อรุณรุ่ง กลับดักอวน
Ilmu laksana binatang yang liar,	วิชาความรู้ เปรียบดังสัตว์เปรี้ยว
Membaca menulis tali pengikat.	การอ่านเขียน เป็นเชือกผูกกล่าม

(No. 138)

Cuaca putih datang ke Palas,	อรุณรุ่ง ออกपालัส
Muda belia mencuci temu;	ชายหนุ่ม ล้างขมิ้นขาว
Membaca menulis jangan dimalas,	การอ่านเขียน อย่าได้เกียจคร้าน
Kerana dia anak kunci ilmu.	เพราะนั่นคือ กุญแจความรู้

(No. 21)

บทปันทุนข้างต้นได้เปรียบเปรยความรู้ด้วยสิ่งแวดล้อมรอบตัว ที่สามารถมโนภาพได้ง่ายว่า เป็นดั่งผลไม้บนต้นสูง ยากที่จะเก็บเกี่ยว เป็นดั่งสัตว์ที่ไม่เชื่องยากที่จะจับขัง เป็นเสมือนสิ่งล้ำค่าที่ผนึกปิดไว้ยากที่จะแกะเปิด สิ่งดังกล่าวนี้แม้เป็นสิ่งที่ค่อนข้างยาก แต่ล้วนมีวิธีการและขั้นตอนที่สามารถกระทำได้ ถ้ามีความพยายามอย่างไม่ลดละ เช่น ไซ้ไม้สอยในการสอยผลไม้ ใช้เชือกในการล่ามสัตว์ และใช้กุญแจในการเปิดล็อคต่างๆ การศึกษาหาความรู้ ในสาขาต่างๆ ก็เช่นกัน ล้วนมีกลวิธีที่แตกต่างกันออกไป ถ้ามีความพยายามบนแนวทางที่ถูกต้องแล้ว ความสำเร็จย่อมไม่ใช่สิ่งไกลเกินเอื้อมแต่อย่างใด บทปันทุนยังได้ส่งเสริมให้หมั่นอ่านเขียนให้มากเพราะถือเป็นคุณลักษณะพื้นฐานสำคัญที่ผู้รักการเรียนรู้ต้องหมั่นฝึกเป็นนิสัย

1.3) สอนให้เชื่อฟังและระลึกถึงบุญคุณบิดามารดา เช่น

Burung tiung terbang tinggi,	นกขุนทอง โบกยบินสูง
Tinggi naik tiga batu;	บินสูงไกล สามกิโล
Kalau adik nak senang hati,	หากน้อง ออยากสบายใจ
Kena turut perkataan ibu.	จงเชื่อฟัง คำสอนมารดา

(No. 64)

Pulang di bukit membawa lilin,	กลับจากเขา พาเทียนไข
Balik bersurai di tanah medan;	กลับไปแยกย้าย ที่ลานกว้าง
Alangkah sakit ibu bersalin,	แสนเจ็บปวด ยามแม่คลอดบุตร
Hampir bercerai nyawa di badan	แทบจะแยกวิญญาณ จากเรือนร่าง

(No. 267)

บทปันทุนข้างต้นสอนให้ผู้เป็นลูกมีความกตัญญูทวดเวที เชื่อฟังบิดามารดา โดยเฉพาะผู้เป็นมารดา ลูกต้องตระหนักในความยากลำบากของท่านในการเลี้ยงดูลูก โดยเฉพาะในช่วงเสียงปิ่นเสียงตายเป็นกำเนิดเรา ลูกจึงไม่มีสิทธิ์ใดๆ ที่จะเนรคุณต่อมารดา เป็นหน้าที่ของผู้เป็นลูกต้องตอบแทนบุญคุณมารดา การเชื่อฟังท่านถือเป็นการให้ความเคารพท่าน ในอิสลามได้ให้ความสำคัญกับมารดาอย่างสูงส่ง ถึงกับระบุว่า “สวรรค์อยู่ที่ฝ่าเท้าของมารดา” หมายความว่า ผู้เป็นลูกจะไม่มีสิทธิ์เข้าสวรรค์ของพระเจ้าโดยเด็ดขาดตราบใดที่มารดาของเขารู้สึกไม่สบายใจหรือไม่พอใจต่อเขา ผู้เป็นลูกจึงต้องกตัญญูรู้คุณ หมั่นทำดีต่อมารดา และต้องหลีกเลี่ยงพฤติกรรมใดๆ ที่อาจสร้างความขุ่นเคืองใจต่อมารดา

1.4) สอนให้ทำดีกับคนอื่น เช่น

Ikat benang di batang pisang,	ผูกด้าย ที่ต้นกล้วย
Ikat tali di batang tebu;	ผูกเชือก ที่ต้นอ้อย
Yang menang jadi arang,	ผู้ชนะ เป็นถ่าน
Yang kalah jadi abu.	ผู้แพ้ เป็นเถ้า

(No. 1)

การผูกเชือกผูกด้าย เปรียบเสมือนการผูกมิตร สร้างสัมพันธ์ไมตรีต่อกัน เสริมสร้างสังคมแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูล ในทางตรงกันข้าม หากเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน ในบทปันทุนข้างต้นได้ใช้การเปรียบเทียบง่ายๆ แต่สามารถมโนภาพได้ชัดเจน คือ เมื่อทะเลาะกันแล้ว แม้จะชนะ

หรือแพ้ ก็คงบอบช้ำ ไร้ศักดิ์ศรี ไม่สง่างาม ผู้ชนะเปรียบเสมือนไม้ที่ถูกเผาไหม้จนเป็นถ่าน ส่วนผู้แพ้ก็เช่นกันมีแต่สูญเสีย เปรียบเสมือนไม้ตีมีค่า เมื่อถูกไฟเผากลายเป็นขี้เถ้าไร้ราคา

1.5) สอนให้รักใคร่สามัคคี เช่น

Semut mengakut sarang ke lorong,	มดย้ายรัง ไปตามทาง
Tanda hujan kan turun lebat;	ลางบอกว่า ฝนจะตกหนัก
Kalau hidup bergotong royong,	ถ้าเราอยู่ ช่วยเหลือสามัคคี
Kejayaan tentu cepat didapat.	ความสำเร็จ ย่อมได้ในไม่ช้า

(No. 77)

เป็นบทปันทุนที่ใช้วรรณภาษากวีบรรคความหมายได้สอดคล้องกันมาก คือ นอกจากใช้คำสัมผัสเสียงตามการบังคับของปันทุนแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ในเชิงความหมายที่พรรณนาถึงมดเพื่อให้เห็นถึงความพยายามอย่างไม่ย่อท้อ การทำงานเป็นทีม ความมีระเบียบ ความมุมานะในหน้าที่ การร่วมเดินทางสู่เป้าหมายประสงค์เดียวกัน จนสามารถบรรลุเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ได้ เฉกเช่นเดียวกับคน หากมีความสามัคคีกลมเกลียว มองเป้าหมายส่วนรวมเป็นสำคัญ ความสำเร็จย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ยาก เพราะสามัคคี คือพลัง

นอกจากนี้ ยังเป็นการสอนเด็กให้รู้จักสังเกตสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งหลายๆ อย่างไม่ได้เป็นสิ่งที่ไร้ค่าเสมอไป เช่น เราอาจรำคาญที่มีมดมากัดกินอาหาร แต่ในบางครั้ง มดกลับเป็นลางบอกเหตุว่าฝนใหญ่จะมาแล้ว ให้เตรียมความพร้อมแต่เนิ่นๆ

1.6) สอนให้ขยันทำมาหากิน เช่น

Orang rajin kerja kuat,	คนขยัน ทำงานหนัก
Lantai patah tolong tukar;	พื้นกระดานหัก ช่วยกันเปลี่ยน
Ringan tulang perut berat,	กระดูกเบา ท้องหนัก
Berat tulang perut lapar.	กระดูกหนัก ท้องหิว

(No. 68)

บทปันทุนบทนี้ เป็นคติสอนใจให้มีความพยายาม ขยันทำมาหากิน คำว่า กระดูกเบา ในวรรคที่สาม หมายถึงความขยัน ตั้งแต่เช้า ลุกไปทำงานง่าย คุณลักษณะอย่างนี้ย่อมสามารถหา รายได้ได้ไม่ยาก มีอาหารกินอิ่มทุกมื้อ ซึ่งในบทปันทุนข้างต้นใช้คำว่า ท้องหนัก หมายถึงอิม ตรงกันข้าม หากเป็นคนกระดูกหนัก หมายถึง ขี้เกียจสันหลังยาว ย่อมทำให้ท้องหิว

1.7) สอนให้เห็นคุณค่าของเวลา เช่น

Orang bukit datang ke desa,	ชาวเขา เข้าหมู่บ้าน
Di sana desa ada kayu cengal;	ที่นอกหมู่บ้าน มีต้นตะเคียน
Janganlah adik membuang masa,	ลูกๆ จงอย่า สูญเสียเวลา
Kerana masa terlalu mahal.	เพราะว่าเวลา ค่าแสนแพง

(No. 31)

Nenas masak di tempat asli,	สับปะรดสุก อยู่ที่ต้น
Angsa dan belibis duduk sekali;	ห่านและเป็ดน้ำ อยู่ด้วยกัน
Emas dan perak dapat kembali,	ทรัพย์เงินทอง หาคืนได้
Masa yang habis tidak kembali.	เวลาที่หมดไป มีอาจหวนคืน

(No. 32)

การอบรมสั่งสอนลูกๆ ให้รู้จักค่าของเวลา เป็นหน้าที่ของพ่อแม่ต้องปลูกฝังให้เกิดค่านิยมในด้านการเป็นคนตรงต่อเวลา มีกิจวัตรประจำวันที่ต้องรับผิดชอบ ครอบครัวชาวมาลายูส่วนใหญ่จะเริ่มการปลูกฝังการรู้จักรักษาเวลาด้วยการให้ฝึกละหมาดวันละห้าเวลา การละหมาดเป็นการฝึกตนที่มากกว่าเป็นการปฏิบัติศาสนกิจ กระทำตามหน้าที่ในฐานะบ่าวของพระเจ้าเท่านั้น แต่เป็นการฝึกการรักษาเวลา ฝึกระเบียบ ฝึกสมาธิ และฝึกให้ระลึกถึงความเท่าเทียมกันในฐานะมนุษย์ คำสอนด้านการรักษาเวลาจึงพบอยู่ในรูปของบทปันทุนเป็นจำนวนไม่น้อย ดังบทปันทุนข้างต้น

นอกจากคำสอนที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีคำสอนปลีกย่อยที่ปรากฏอยู่ในปันทุนอีกหลากหลายที่ไม่ได้นำมากล่าวในที่นี้ เช่น สอนให้มีความรับผิดชอบ มีความพอเพียง มีความอดทนอดกลั้น ให้ยึดมั่นในหลักศาสนา มีจิตอาสา เป็นต้น เพราะบทปันทุนเกิดขึ้นตามบริบทและสถานการณ์ เป็นทักษะการสื่อสารประการหนึ่งที่มุ่งสื่อสารเพื่อให้ผู้รับสารได้ตระหนักรับรู้ และนำไปพิจารณาปรับใช้กับแต่ละคน

(ศึกษาบทปันทุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันทุนลำดับที่ 1-86)

2) ปันทุนคุณธรรมจริยธรรม (Pantun Budi)

ปันทุนคุณธรรมจริยธรรม เป็นปันทุนที่มีเนื้อหาและค่านิยมที่สูงส่งมาก เป็นการส่งเสริมให้ใช้สติปัญญาและความรอบคอบก่อนจะประพฤติปฏิบัติต่อคนอื่น ให้มีสามัญสำนึกในกิจกรรมารยาท ความสุภาพเรียบร้อย ซื่อสัตย์สุจริต รู้จักกาลเทศะ ส่งเสริมการสร้างบุญคุณ รู้คุณค่าของผู้มีบุญคุณ การกตัญญูรู้คุณ ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมมาลาโยให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ในสังคมชาว

มลายูปาตานี บุญคุณถือว่าเป็นสิ่งที่สูงส่ง การสร้างบุญคุณคือการให้โดยบริสุทธิ์ใจไม่หวังในผลตอบแทน ผู้มีบุญคุณได้รับการยกย่องนับถือในสังคม การสร้างบุญคุณย่อมมีการตอบแทนบุญคุณก่อให้เกิดสังคมที่เอื้อเฟื้อต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรักใคร่ปรองดอง ดังจะสังเกตได้จากหลักปฏิบัติต่อเพื่อนบ้านเรือนเคียงเช่น เมื่อบ้านหนึ่งทำแกงก็จะนำไปให้เพื่อนบ้านได้ลิ้มรสด้วย เจ้าของบ้านที่ได้รับแกงจะไม่ส่งคืนด้วยแกงในทันทีจนกว่าตนเองจะทำอาหารบางอย่าง จึงจะส่งคืนด้วยพร้อมอาหารไป หรือในสังคมที่ใหญ่ขึ้น จะสังเกตเห็นภาพของการร่วมด้วยช่วยกันของผู้คนทั้งหมดบ้านในงานจัดเลี้ยงเนื่องในพิธีแต่งงาน หรือการไปให้ความช่วยเหลือในกรณีได้รับภัยพิบัติแม้จะไม่รู้จักกันมาก่อนก็ตาม

จากการศึกษาเนื้อหาบทปันทุนที่ได้รวบรวมในการวิจัยในครั้งนี้ พบปันทุนที่มีเนื้อหาด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นจำนวนมาก เช่น

Di kedai Budi orang sembahyang,
Pohon salak di ladang getah;
Pandai berbudi orang sayang,
Walaupun anak orang susah.

(No. 87)

ที่ตลาดบุดี คนร่วมละหมาด
ต้นสละ ที่สวนยาง
สร้างคุณเก่ง ใครก็รัก
แม่เป็นลูก คนยากลำบาก

Di Kedai Budi orang kasih,
Pohon salak di ladang Pak Sin;
Pandai berbudi orang kasih,
Walaupun anak orang miskin.

(No. 88)

ที่ตลาดบุดี คนแพร์รัก
ต้นสละ ที่สวนเปาะซิน
สร้างคุณเก่ง คนเขารัก
แม่เป็นลูก คนยากจน

Di kedai budi keluarga berjual,
Pohon salak di ladang desa;
Pandai berbudi harga mahal,
Walaupun anak orang biasa.

(No. 89)

ที่ตลาดบุดี เขาค้าขาย
ต้นสละ ที่สวนบ้าน
สร้างคุณเก่ง แสนมีค่า
แม่เป็นลูก คนธรรมดา

Ke kedai budi makan pengat,
Pohon salak di ladang sana;
Pandai berbudi orang ingat,
Walaupun anak orang hina.

(No. 90)

ที่ตลาดบุดี กินแกงบวด
ต้นสละ ที่สวนไกล
สร้างคุณเก่ง คนคิดถึง
แม่เป็นลูก คนรังเกียจ

Ke Kedai Budi orang di tanjung,
Pohon salak di Kuala Becah;
Pandai berbudi orang sanjung,
Walaupun anak gemala gajah.

(No. 91)

ที่ตลาดบุดี คนชาวแหลม
ต้นสละ ที่ทำป้อเงาะ
สร้างคุณเก่ง คนเชิดชู
แม่เป็นลูก เจ้าความูซ้าง

Ke Kedai Budi orang khidmat,
Pohon salak di sana pulau;
Pandai berbudi orang hormat,
Walaupun anak gemala kerbau.

(No. 92)

ที่ตลาดบุดี ทำจิตอาสา
ต้นสละ อยู่ฝั่งเกาะ
สร้างคุณเก่ง เขาเคารพ
แม่เป็นลูก คนเลี้ยงควาย

Ke Kedai Budi orang kaya,
Pohon salak di Kuala Jambu;
Pandai berbudi orang mulia,
Walaupun anak gemala lembu.

(No. 93)

ที่ตลาดบุดี คนร่ำรวย
ต้นสละ ที่ทำยามู
สร้างคุณเก่ง เขาให้เกียรติ
แม่เป็นลูก คนเลี้ยงวัว

Ke Kedai Budi membawa biji,
Pohon salak di tepi perigi;
Pandai berbudi orang puji,
Walaupun anak gemala bebiri.

(No. 94)

ที่ตลาดบุดี พาผลไม้
ต้นสละ ที่ข้างบ่อ
สร้างคุณเก่ง เขาสรรเสริญ
แม่เป็นลูก คนเลี้ยงแกะ

บทปันทุนข้างต้นได้กล่าวพรรณนาถึงบรรยากาศทั่วไปของตลาดบุดี มีการทำมาค้าขายด้วยอัยยาศัยยิ้มแย้มแจ่มใส การร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กล่าวถึงสภาพธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ชายทะเล ปากแม่น้ำ เป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ ถือเป็นการใช้วรรณคดีที่สอดคล้องกับส่วนเนื้อหาที่กล่าวถึงคุณค่าของการมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นคุณความดีที่แท้จริง คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่ทุกคนเลือกทำได้แม้จะเลือกเกิดไม่ได้ แม้สถานะทางครอบครัว การประกอบอาชีพ การศึกษา รูปร่างหน้าตา หรือวงศ์ตระกูลไม่ได้สูงส่งในสังคม แต่ด้วยการเป็นคนมีจริยธรรมที่ดีเด่น ซึ่งเป็นความดีแท้ที่เป็นคุณค่าของคนๆ หนึ่ง คุณค่าความดีของคนเมื่อเป็นที่ประจักษ์ จะได้รับการได้รับการเชิดชู การยกย่องให้เกียรติ การเคารพ ได้รับความรักจากสังคม เป็นที่กล่าวถึงชื่นชมอย่างไม่สิ้นสุด

(ศึกษาบทปันทุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันทุนลำดับที่ 87-105)

3) ปันตุนสำหรับเด็ก (Pantun Kanak-kanak)

ปันตุนสำหรับเด็ก เป็นบทปันตุนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการละเล่น การอธิบายวิถีชีวิตของเด็กๆ ใช้วรรณกรรมนาเลียนเสียงธรรมชาติ โดยส่วนใหญ่จะเป็นประโยคสั้นๆ เท่านั้น เช่น ปันตุนที่มีเนื้อหาคำสอน การกตัญญูต่อบิดามารดา กิริยามารยาทต่างๆ การตระหนักถึงคำสอนของ ครูบาอาจารย์ เป็นต้น บทปันตุนลักษณะนี้ส่วนมากใช้เป็นเพลงกล่อมเด็ก มีทำนองที่ไพเราะ ชัดเกล้าให้ลูกน้อยรู้จักเสียงดนตรี มีจิตใจที่อ่อนโยน แม้ยังไม่อาจเข้าใจความหมายของบทปันตุนได้ก็ตาม ดังปรากฏในบทปันตุน เช่น

Kuk kelek kuk,	เอ้ก อี้เอ้ก เอ้ก
Ayam balung mas;	ไก่หงอนทอง
Duk buat apa oh Tuk,	โ้ย ยายจำ กำลังทำอะไรอยู่
Duk menyayur nanas,	กำลังแกงกะทิสับปะรด
Nak semangkuk oh Tuk,	ขอสักถ้วยเถอะ โ้ยยายจำ
Kaha dulu panas.	เดี๋ยวก่อนลูก ยังร้อนอยู่

(No. 119)

Tepuk amai-amai,	ปรบมือช้าๆ
Belalang kupu-kupu;	แมลงเดินคุ่ม
Tepuk adik pandai,	ปรบมือน้องคนเก่ง
Nak umpah minum susu.	แล้วจะให้ดื่มนม
Susu lemak manis,	นมแสนหวานมันอร่อย
Santan nyiur muda;	กะทิมะพร้าวอ่อน
Adik jangan menangis,	ลูกน้อยเจ้าอย่าร้องไห้
Emak nak pergi kerja.	แม่เจ้าจะทำงาน

(No. 129)

Endoi-endoi tiak,	เปลเอ๋ย เปล นกกระจาบ
Tiak makan padi;	นกกระจาบกินข้าวเปลือก
Adik jangan teriak,	ลูกอย่าร้องไห้
Emak cari padi.	แม่ออกหาข้าวเปลือก

(No. 120)

ปันตุนทั้งสามบท เหมาะสำหรับใช้ขับให้เด็กเล็กๆ ฟัง พรรณนาด้วยการใช้เสียงร้องของไก่ ลักษณะของท่าทางของแมลง และเหล่านกกระจาบที่โฉบบินตามท้องทุ่ง ซึ่งสัตว์เหล่านี้เป็นสัตว์

ใกล้ตัวเด็กในหมู่บ้าน ใช้สิ่งแวดล้อมที่สวยงามในชนบทเพื่อเสริมสร้างการจินตนาการให้กับเด็ก แล้วเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมรอบตัว เป็นกิจวัตรในบ้านที่เด็กพบเห็นเป็นประจำ คือในยามที่พ่อแม่ไปทำงาน เด็กมักจะคลุกคลีอยู่กับคุณยาย ซึ่งมักทำอาหารให้เด็กได้กินกันเสมอ สะท้อนให้เห็นความอบอุ่นของครอบครัวใหญ่ในอดีตที่มีพ่อแม่ ลูกๆ และคุณปู่คุณย่าอยู่ด้วยกัน ในบทปันทุนบทนี้ ยังแสดงถึงความอ่อนโยนของภาษาในการสื่อสาร ระหว่างเด็กๆ กับผู้อุโสรในครอบครัว ขณะที่ในปันทุนบทที่สองใช้ซบซนหยอกเล่นกับเด็กเล็กๆ ที่กำลังฝึกการปรบมือ หรือใช้ซบเวลาเด็กงอแงร้องไห้ เชิงปลอบให้หยุดร้อง เพราะพ่อแม่ต้องไปทำงานหาเงิน สอดคล้องกับปันทุนในบทที่สามที่ใช้สำหรับกล่อมเด็กนอนหรือปลอบเด็กให้อยู่อย่างเรียบร้อย อย่างอแง เพื่อจะได้ไม่เป็นภาระให้แก่พ่อแม่ ซึ่งจะต้องออกไปทำงานหาปัจจัยยังชีพมาเลี้ยงครอบครัว และเป็นการสอนให้ลูกๆ เชื่อฟัง งดตัญญูต่อพ่อแม่ ที่เลี้ยงดูตนเองตั้งแต่เล็กจนเติบโตใหญ่ ครั้นเมื่อคุณแม่กลับมา เด็กๆ จะวิ่งมาหาและโผเข้ากอดด้วยความเบิกบานใจที่ได้อยู่พร้อมหน้ากันอีก ดังบทปันทุนที่ว่า

Anak kumbang jati,	ลูกด้วง ตัวน้อยๆ
Suka korek tiang;	ชอบทำรู ที่หัวเสา
Senang rasa hati,	สบายใจ เป็นนกหนา
Emak sudah pulang.	คุณแม่รัก กลับมาแล้ว

(No. 112)

(ศึกษาบทปันทุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันทุนลำดับที่ 106-130)

4) ปันทุนเปรียบเปรย (Pantun Kiasan dan Ibarat)

ปันทุนเปรียบเปรย เป็นบทปันทุนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบสิ่งๆ หนึ่งกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในมิติต่างๆ เพื่อเป็นการตักเตือนโดยทางอ้อมหรือกล่าวเป็นนัย แฝงด้วยความหมายที่ลึกซึ้ง แทนที่จะใช้คำทั่วไปกล่าวตรงไปตรงมา ซึ่งอาจจะสะท้อนต่อความรู้สึกที่เจ็บปวดมากเกินไป การพูดเปรียบเปรยถือเป็นการให้เกียรติและเป็นมารยาทของการพูดสนทนาของชาวมลายู ดังตัวอย่างบทปันทุนต่อไปนี้

Tebing tinggi pangkalan lama,	ตลิ่งชัน หนา ท่าเรือเก่า
Pintu sasak memagar lorong;	ประตูไม้ไผ่ กั้นซอยไว้
Abang pergi janganlah lama,	พี่จากไป อย่างนานนั้
Buah masak makannan burung.	ผลที่สุก กลายเป็นอาหารนก
Burung pucung terbang sekawawn,	นกกระยาง บินเป็นฝูง
Jatuh ke baruh menjadi bangau;	ตกในนาหลุ่ม กลายเป็นกระสา

Bunga tanjung molek di likaran,
Jatuh ke tubuh menjadi panau.

ดอกพิกุลสวย เมื่อร้อยเป็นมาลัย
ตกที่กาย กลายเป็นเกลื่อน

(No. 185)

บทปันทุนทั้งสองบทนี้ มีความเกี่ยวโยงกันตามลักษณะการประพันธ์ประเภทหนึ่ง ที่ค้นพบในปันทุนมลายูปาตานี คือ เอาคำสุดท้ายของวรรคสุดท้ายในบทแรก มาเป็นคำแรกของวรรคแรกในบทถัดมา ส่วนในด้านเนื้อหาของบทปันทุนข้างต้นถือว่าใช้การเปรียบเทียบที่ลุ่มลึกยิ่ง กล่าวเชิงเปรียบเทียบว่าเมื่อมีโอกาสต้องรีบคว้าไว้ อย่าให้หลุดลอยไปโดยไร้ประโยชน์ ดังสุภาวचितไทยว่า น้ำขึ้นให้รีบตัก โดยในบรรทัดสุดท้ายของบทแรกกล่าวเพื่อให้ตระหนักในเรื่องนี้ว่า ผลไม้ที่สูงอมแล้วเมื่อไม่ไปเก็บเกี่ยวก็จะกลายเป็นอาหารอันโอชะของนก ส่วนในบทที่สองถือเป็นปันทุนคุณภาพสูงบทหนึ่ง ทั้งในด้านลักษณะการประพันธ์ที่มีทั้งการสัมผัสนอกสัมผัสใน และด้านความหมายที่ต้องการเตือนสติว่า สิ่งหนึ่งสิ่งใดแม้ปกติจะเป็นสิ่งที่ดีงามในตัวของมันเอง แต่หากนำไปวางหรือใช้ผิดที่ผิดทางอาจเกิดผลเสียหายได้ โดยในบทปันทุนกล่าวถึงดอกพิกุลว่าจะสวยงามยิ่งเมื่อนำมาร้อยเป็นมาลัย แต่เมื่อตกที่ร่างกายคนจะกลายเป็นเกลื่อน ในที่นี้ต้องอธิบายเพิ่มเติมว่า ดอกพิกุลมิได้มีพิษภัยที่นำไปสู่การเกิดเกลื่อนตามร่างกายแต่อย่างใด แต่คำว่า ดอกพิกุล (bugnga tanjung) ที่มีตามร่างกายนั้นหมายถึงชื่อเรียกเกลื่อนชนิดหนึ่ง ทั้งนี้ชาวมลายูปาตานีจะเรียกชื่อเกลื่อนตามรูปลักษณะที่ปรากฏ เช่น ปานา ปีแต (เกลื่อนดาว) ปานา บุงอ ตาญง (เกลื่อนดอกพิกุล) ปานากาโปะ (เกลื่อนขี้ฝุ่น) เป็นต้น

ในอีกตัวอย่างหนึ่ง กล่าวเปรียบเทียบความรักของคู่รักเป็นดั่งเลือดกับเนื้อที่มีอาจแยกออกจากกันได้ ความรักเป็นสิ่งที่สวยงาม ทุกคนอยากมีความรัก แต่ความรักอาจไม่สมหวังตลอดไป ความผิดหวังนำไปสู่การหย่าร้าง แต่ความผูกพันที่เคยมี เมื่อแยกทางกันแล้วย่อมเกิดความเจ็บปวดสร้างความปวดร้าวกับทั้งสองฝ่าย ซึ่งเปรียบเสมือนเนื้อที่ไม่มีเลือด โดยปกติแล้วเนื้อกับเลือดจะอยู่ด้วยกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ถ้าไม่มีเลือดก็ทำให้เนื้อเสียและเน่าไปในที่สุด ถ้าไม่มีเนื้อ เลือดก็จะแห้งหายไปเช่นกัน การแยกเลือดออกจากเนื้อจึงเป็นไปได้เฉกเช่นเดียวกับจะแยกคู่รักออกจากกัน ดังบทปันทุนต่อไปนี้

Bulan cerah cuaca putih,
Orang bergala menyadak tebing;
Bukan mudah tinggal kekasih,
Seperti darah tinggal daging.

ดวงเดือน ทอแสงสว่างจ้า
ไถนาเพลิน โภยคันดิน
ไม่ใช่่ง่าย จะลาจากคนรัก
เสมือนแยกเลือด ออกจากเนื้อหนัง

(No. 170)

(ศึกษาบทปันทุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันทุนลำดับที่ 131-187)

5) ปันตุนประเพณีและวิถีชีวิต (Pantun Adat dan Resam Manusia)

ขนบธรรมเนียมประเพณีถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชนชาติหรือสังคม สำหรับชาวมลายูปัตตานีมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่หลากหลายโดยส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากการนับถือศาสนาของชาวมลายูทั้งในอดีตและปัจจุบันนั้นคือศาสนาฮินดู พุทธ และอิสลาม การเข้ามาของอิสลามนำความเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อสังคมมลายูเพราะอิสลามได้กลายเป็นธรรมเนียมวิถีชีวิต สามารถจำแนกลักษณะของประเพณีหลังการเข้ามาของอิสลามได้ 3 ประเภท คือ (1) ประเพณีเดิมที่ขัดกับหลักของศาสนาอิสลาม ประเพณีเหล่านี้จะค่อยๆ ถูกละทิ้ง ไม่มีการสืบทอดจนเลือนหายไปจากสังคมมลายูในที่สุด (2) ประเพณีเดิมที่สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับหลักศาสนาอิสลาม แต่เดิมจะทำพิธีกรรมตามศาสนาฮินดูเมื่อชาวมลายูรับอิสลามก็ยังคงประเพณีเหล่านี้ไว้เพียงแต่ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องและไม่ขัดกับหลักศาสนา และ (3) ประเพณีใหม่ที่มีขึ้นหลังชาวมลายูเข้ารับอิสลาม ประเพณีเหล่านี้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับศาสนาอิสลาม ประวัติศาสตร์อิสลาม เป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการศรัทธามั่นในศาสนา

ประเพณีต่างๆ เหล่านี้ปรากฏในตำนานเรื่องเล่า นิทานพื้นบ้าน และในบทปันตุน ถือเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญอย่างหนึ่งที่เราควรเก็บรักษาไว้ เพราะวรรณกรรมพื้นบ้านเหล่านี้ ถือกำเนิดจากบริบทของความเป็นท้องถิ่น ดังตัวอย่างบทปันตุนที่สื่อให้เห็นถึงประเพณีการแต่งงานของชาวมลายูในอดีต เช่น

Ayun lambut laju,	ไกวเปลสูงเร็วลอยละลิว
Sarap batang nipah;	ก้านใบจาก
Tenun kain baju,	ทอเสื้อผ้าแพรพรรณ
Buat pakai menikah.	ไว้ใส่วันแต่งงาน

(No. 189)

Ada sirih ada pinang,	ใบพลูมี ผลหมากพร้อม
Nanti gambir dengan kapur;	รอเพียง สีเสียดกับปูน
Sudah dipilih sudah di pinang,	ได้คัดเลือก ได้จัดหมั้นแล้ว
Hanya menanti ijab kabul.	เพียงแต่รอ พิธีแต่งงาน

(No. 207)

Apa guna orang bergatih	เป็นประโยชน์ฉันใด คนปั่นด้าย
Ambil benang balutkan lokli	ถ้าไม่เอาด้าย พันรอบแกน
Apa guna orang berkasih	เป็นประโยชน์ฉันใด คนรักกัน
Hulur pinang picit jari	ถ้าไม่นำขึ้นหมาก ไปสู่ขอ

(No. 191)

Buah ketepatan kuning	นมแมว เหลืองอร่าม
Buah larak masak	นมควาย สุกอม
Bersimpan hari ini	เตรียมพร้อม วันนี้
Nak berarak hari esok	จะแห่ขันหมาก ในวันพรุ่ง

(No. 192)

บทปันทุนบทแรกใช้ซ้ำร้องเป็นเพลงกล่อมเด็ก เนื้อหาได้กล่าวถึงการทอผ้าเพื่อสวมใส่ในวันแต่งงาน ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่รู้จักกันดีในสังคมมลายูปาตานีในสมัยก่อน งานแต่งงานนั้นนับว่าเป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ชาวมลายูได้ให้ความสำคัญ ผู้ที่จะไปร่วมงานแต่งงานจะสรรหาเสื้อผ้า หรือ ชุดใหม่ ใส่ไปงานแต่งงาน นอกจากงานแต่งงานแล้ว ในวันตรุษ (วันรายอ) ชาวมลายูมุสลิมก็จะสวมใส่เสื้อผ้าใหม่ เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองวันสำคัญทางศาสนาอิสลามอีกด้วย จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่เด็กผู้หญิงต้องเรียนรู้วิชาการทอผ้าเพื่อผลิตเสื้อผ้าไปใช้เองในครอบครัวหรือเพื่อเสริมสร้างรายได้ โดยในสังคมมลายูสมัยก่อนนั้น วิชาทอผ้าถือเป็นคุณสมบัติของการเป็นกุลสตรีของสังคมมลายูในอดีต จากการสอบถามผู้รู้ ในอดีตการทอผ้ามีการทำเป็นอุตสาหกรรมครัวเรือน ผ้าทอจากปาตานีเป็นที่รู้จักในแหลมมลายู ด้วยศิลปะการทอที่วิจิตรงดงาม การทอผ้าได้หายจากสังคมมลายูปาตานีนับตั้งแต่สิ้นสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา เพราะวัตถุดิบคือด้ายที่นำเข้ามาจากจีนมีราคาแพงขึ้น ประกอบกับเริ่มมีผ้าทอด้วยเครื่องจักรจากโรงงานซึ่งมีราคาถูกกว่ามากมาวางจำหน่าย

ส่วนบทปันทุนที่เหลือจะกล่าวถึงธรรมเนียมปฏิบัติและพิธีกรรมทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน ในบรรทัดสุดท้ายของปันทุนบทที่สอง ได้กล่าวถึงคำว่า “*ijab kabul*” เป็นคำภาษาอาหรับ หมายถึง การกล่าวประโยคแต่งงานโดยผู้ทำพิธีและกล่าวรับคำแต่งโดยเจ้าบ่าว

คำว่า “*picit jari*” ในบรรทัดสุดท้ายของปันทุนบทที่สาม แปลว่าบีบนิ้วมือ หมายถึงพิธีกรรมแต่งงานเมื่อผู้ทำพิธีซึ่งปกติจะเป็นอีม่ามประจำหมู่บ้านนั่งหันหน้าสู่ว่าที่เจ้าบ่าวโดยมีสักขีพยานนั่งรายล้อมใกล้ๆ จากนั้นอีม่ามจะจับมือเจ้าบ่าวและกล่าวประโยคแต่งงานเช่น “ฉันได้แต่งงานเจ้ากับ.....(ชื่อเจ้าสาว).....ด้วยสินสอด...(ระบุจำนวนสินสอด)....” เมื่อจบประโยคอีม่ามก็จะบีบมือเจ้าบ่าวเบาๆ เป็นการให้สัญญาณว่าให้กล่าวตอบโดยทันที อย่าทิ้งช่วงนาน โดยเจ้าบ่าวจะกล่าวตอบรับว่า “ฉันรับการแต่งงานดังกล่าวด้วยสินสอดตามที่กล่าวมา” จากนั้นก็จะถามสักขีพยานที่รายล้อมว่าได้ยินชัดเจนและถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่มีปัญหาประการใด ก็เป็นอันเสร็จพิธีทางศาสนา ณ วินาทีนั้นเจ้าสาวและเจ้าบ่าวถือเป็นสามีภรรยาถูกต้องตามหลักศาสนา

ขณะที่ปันทุนบทสุดท้ายได้กล่าวถึงการแห่ขบวน หมายถึง การแห่ขันหมาก โดยผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าวจะตระเตรียมขบวนแห่อันประกอบไปด้วย

- (1) เงินสินสอดใส่ในถาดทองแดงหรือทองเหลืองที่มีฝาปิด
- (2) แหวนทองหรือแหวนพลอยบรรจุในกล่องทองแดง

- (3) ชุดเสื้อผ้าอย่างดีจำนวน 2 ชุด ในสภาพทองแดงหรือทองเหลือง
- (4) ขนมห่มพื้นบ้านหลายชนิดใส่ในงานขนาดใหญ่หรือถาดตกแต่งสวยงาม
- (5) ผลไม้สดหลายชนิดใส่ในงานขนาดใหญ่หรือถาด
- (6) ชั้นหมากตกแต่งอย่างสวยงามอาจวางบนพานทองแดงหรือพานเงิน

สิ่งเหล่านี้ได้ถูกเตรียมให้พร้อมก่อนวันพิธีหนึ่งวัน ในพิธีแห่งนี้จะมีผู้ถือถาดเหล่านี้คนละถาดเรียงแถวไปบ้านเจ้าสาว ผู้ถือจะแต่งกายด้วยชุดสวยงามนำหน้าขบวน ส่วนเจ้าสาวหากยังไม่ได้ทำพิธีแต่งงานมาก่อนหน้านี้ ไม่ควรออกนอกบ้านมาต้อนรับ แต่ถ้าแต่งงานมาก่อนวันจัดงานก็สามารถออกมาต้อนรับพร้อมกับญาติๆ ได้ (Mohd. Zamberi A. Malek, 1994: 200-201)

(ศึกษาบทปันทุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันทุนลำดับที่ 188-192)

6) ปันทุน ผจญภัย หรือ ท่องเที่ยว (Pantun Kembara dan Perantau)

ปันทุน ผจญภัย หรือ ท่องเที่ยว เป็นบทปันทุนที่มีเนื้อหาวรรยายถึงการใช้ชีวิตที่เร่ร่อนในการหาเงินทองมาใช้ในชีวิตประจำวัน บางครั้งต้องจากบ้านเกิด จากคนที่รักเพื่อออกไปหาเงินในต่างถิ่น บางครั้งต้องจากไปเพราะเกิดภัยธรรมชาติ ภัยสงคราม จำเป็นต้องอพยพหาที่อยู่ใหม่ บางกลุ่มอพยพไปบุกเบิกแหล่งที่อยู่ใหม่ในป่าลึก บางกลุ่มอพยพข้ามแดนไปอาศัยในรัฐเพื่อนบ้าน เช่น เกดดาห์ กลันตัน ตรังกานู เป็นต้น ความสัมพันธ์อันพี่น้องระหว่างชาวปาตานีกับรัฐเหล่านี้จึงยังคงมีอยู่ตราบเท่าทุกวันนี้ ลักษณะการผจญภัยของชาวมลายูปาตานีปรากฏในบทปันทุน เช่น

Jeruk kangkung maman berdiri,	ดองผักบุง ดองผักเสี้ยน
Jeruk lada di dalam cupak;	ดองพริกไว้ ในกระป๋องลิตร
Keluar kampung tinggal negeri,	ออกจากบ้าน ทิ้งลาเมือง
Air mata membilang telapak.	น้ำตาหยด ตามรอยเท้า

(No. 197)

บทปันทุนข้างต้น ในส่วนวรรคพรรณนาได้บรรยายถึงวิถีชีวิตคนมลายูในอดีต ที่มีการดองอาหารเพื่อให้สามารถเก็บอาหารได้เป็นเวลานาน ไว้ใช้ในยามขาดแคลนหรือจัดเป็นเสบียงเมื่อต้องออกเดินทางไกล ใช้เวลาเดินทางหลายวัน ส่วนในวรรคความหมายได้อธิบายถึงการดำรงชีวิตของคนมลายูที่ต้องอพยพออกจากหมู่บ้านหรือแผ่นดินเกิดที่เขารัก เพราะเหตุจำเป็นต่างๆ เช่น ถูกเนรเทศ แพ้สงคราม ถูกย้าย หรือมีความจำเป็นบางประการ ซึ่งการเดินทางละทิ้งบ้านเกิดนั้นเป็นสิ่งที่ทำใจยากยิ่ง ทำให้เกิดความโศกเศร้าเสียใจจนน้ำตาไหลหยดตลอดทางที่ก้าวเดินไป เพราะความคิดถึงบ้านเกิดเมืองนอนของตน ในปันทุนนี้จะสื่อความหมายอีกทางหนึ่งคือ ถึงแม้ตนจะต้องทิ้งบ้านทิ้งเมืองออกไปอยู่ต่างแดน แต่หัวใจยังรักและหวังจะกลับบ้านเกิดตลอดเวลา

(ศึกษาบทปันทุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันทุนลำดับที่ 193-204)

7) ปันตุนสนุกสนานและการละเล่น (Pantun Jenaka dan Permainan)

ปันตุนสนุกสนานเป็นบทปันตุนที่มีเนื้อหา ตลก ขบขัน รื่นเริง โดยส่วนใหญ่จะบรรยายถึงสิ่งที่คุณชอบหรือประทับใจในชีวิตประจำวัน จะไม่ค่อยเน้นในเรื่องของสาระเนื้อหาหรือคติสอนใจต่างๆ มากนัก บางปันตุนแทบจะหาสาระไม่ได้แต่มีความไพเราะของการสัมผัสคำ ท่วงทำนอง และเป็นจุดเด่นคือจะแฝงมุขตลกให้ผู้ฟังได้หัวเราะอยู่เสมอ ปันตุน ลักษณะนี้มักจะใช้ขบขันกับบุคคลที่เป็นกันเองมีความสนิทสนมสามารถหยอกล้อกันได้ เช่น

Endoi endoi papan,	เปลเอ๋ย เปลไม้กระดาน
Serunai daun buluh;	ขลุ่ยใบไผ่
Cucu Tok Wan lapan,	หลานโตะแหวแปด
Cicik dua puluh.	เหลนยี่สิบ

(No. 122)

เป็นบทปันตุนใช้ขบขันเป็นเพลงกล่อมเด็ก วรรณกรรมกล่าวถึงภูมิปัญญาการทำเปลด้วยไม้กระดาน และใช้ใบไผ่ เป่าเป็นเสียงดนตรี เพื่อให้เด็กน้อยในเปลหลับไป ขณะที่ในวรรณคดีความหมาย ได้กล่าวถึงหยอกล้อถึงการมีลูกหลานมากมายของผู้เป็นปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งขวามลยาญเรียก “โตะแหว” กับ “โตะแหว” การมีลูกหลานมากในสังคมมาอยู่ในอดีต ถือว่าเป็นสิ่งที่น่ายินดี เป็นความภาคภูมิใจของวงศ์ตระกูล หากเป็นเรื่องที่น่าอับอายไม่ ด้วยความเป็นอยู่ในลักษณะครอบครัวใหญ่ จึงมีผู้คอยช่วยเหลือดูแลลูกเล็กอยู่หลายคน ช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสื่อถึงความอบอุ่นในครอบครัว ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ทำให้เด็กๆ เจริญเติบโตและได้เรียนรู้จากบริบทแวดล้อมที่ดี การอบรมเลี้ยงดูเด็กในระดับสถาบันครอบครัว เป็นสิ่งที่ขวามลยาญในอดีตให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

(ศึกษาบทปันตุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันตุนลำดับที่ 205-212)

8) ปันตุนสุภาพ (Pantun Peribahasa)

ปันตุนสุภาพ เป็นบทปันตุนที่มีการใช้คำสุภาพประกอบอยู่ในบทปันตุน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสั่งสอน บอกรถ หรือแนะแนวโดยไม่ใช้คำพูดตรงไปตรงมา แต่ใช้ความสละสลวยของสุภาพ ความลึกลับของความหมายในแต่ละสุภาพ จะเป็นคติสอนใจในแต่ละบทปันตุน เช่น

Ulam ulam pucuk jenerih,	ผักเอ๋ยผักยอดต้นชะ
Air setimba bertupah ruah;	น้ำในถังหกกระจาย
Ulang ulang hendakkan nak boleh,	ติดตามไม่เคยห่างหวังว่าจะได้
Seperti kerengga tunggu buah.	เสมือนมดแดงเฝ้าผลไม้

(No. 179)

สุภาษิตมลายูปาทานี “มดแดงเฝ้าผลไม้” หมายถึงการเฝ้ารอสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยตัวเองไม่มีโอกาสได้ครองเป็นเจ้าของหรือรับประโยชน์จากสิ่งนั้นเลย บทปันทุนได้กล่าวล้อเลียนชายที่หลงรักและเฝ้ารอสาวอยู่แต่ฝ่ายเดียวเหมือนมดแดงเฝ้ารอผล เมื่อผลสุกเจ้าของก็มาเด็ดเก็บไป โดยที่ตนเองได้แต่มอง ไม่สามารถจะปกป้องใดๆได้ เป็นการทุ่มเทเวลาและทรัพย์สินที่สูญเปล่า

สุภาษิตหรือสำนวนมลายูส่วนมากเป็นการอุปมาอุปมัยกับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวที่เราสามารถพบเห็นเป็นประจำ ใช้คำสั้นๆ แต่ให้ความหมายลึกซึ้ง เช่น

Nangka sejati di dalam perahu,	ขนุนแท้ อยู่ในเรือ
Pergi berlangsung jangan beradu;	เดินทางผ่านไป อย่าได้หยุดพัก
Luka di hati orang tak tahu,	บาดซ้ำในหัวใจ ไม่มีใครรู้
Seperti racun di dalam madu.	เสมือนยาพิษ ในน้ำผึ้ง

(No. 181)

Banyak pinang sudahlah layu,	ผลหมาก สุกงอม
Pokok jambu di Kuala Jambu;	ผลฝรั่ง ที่ทำยามู
Ingatlah pesanan pepatah Melayu,	จดจำไว้ สำนวนขาวมลายู
Mulut kamu harimau kamu.	ปากเจ้า คือเสือเจ้า

(No. 158)

สำนวน “ยาพิษในน้ำผึ้ง” เป็นสำนวนมลายูปาทานี กล่าวถึงสิ่งอันตรายที่แฝงอยู่กับสิ่งหนึ่งที่อาจดูดีมีคุณค่าสูงจากภายนอก เป็นการเตือนสติให้ระมัดระวังการใช้ชีวิตประจำวันที่ต้องผ่านพบกับสิ่งต่างๆ มากมาย ควรพิจารณาอย่างรอบคอบ ไม่ด่วนตัดสินสิ่งใดว่าดี เพียงการได้เห็นจากภายนอก ในบทปันทุนข้างต้น ได้ใช้เปรียบเทียบอาการของความเจ็บช้ำน้ำใจของคนๆ หนึ่งว่าเสมือนยาพิษในน้ำผึ้ง จึงเป็นการพูดอธิบายที่ลุ่มลึกยิ่ง เพราะอาการความรู้สึกบางครั้งไม่ได้แสดงออกให้เห็น แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่รู้สึกรู้

นอกจากตัวอย่างข้างต้น ยังมีสำนวน หรือสุภาษิตมลายูที่ปรากฏในบทปันทุนอีกมากมาย เช่น

“Anjing di orang raja di ibu” แปลว่า สุนัขในสายตาคอนอื่น ราชานในสายตาแม่

“Api bernyala di dalam lubuk Ikan bermain di dalam padang” แปลว่า ไฟคุโชนในหลุมพรุ ปลาแหวกว่ายอยู่กลางสนาม หมายถึง เหตุการณ์หรือการกระทำใดๆ ที่เกิดขึ้นผิดที่ ผิดเวลา

“Sepandai-pandai tupai melompat adakala jatuh ke tanah” แปลว่า เจ้ากระรอกกระโดดเก่งกาจ ก็ยังมีพลาดตกสู่ดิน หมายความว่า แม้จะมีความเชี่ยวชาญเก่งกาจขนาดไหน ก็อาจมีวันผิดพลาดหรือพ่ายแพ้ได้เสมอ จึงควรมีความระมัดระวังอยู่ตลอดเวลา ไม่ตั้งอยู่ในความประมาท

“Jauh berbeza asam garam” แปลว่า แตกต่างไกลลิบ ราวสัมผัสกับเกลือ หมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งของ คน หรือพฤติกรรมที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงราวฟ้ากับดิน

(ศึกษาบทปันทุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันทุนลำดับที่ 213-217)

9) ปันทุนศาสนาและความเชื่อ (Pantun Agama dan Kepercayaan)

ปันทุนศาสนาเป็นบทปันทุนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสั่งสอน แนะนำ บอกกล่าว หรืออบรมตามหลักการของศาสนา ซึ่งหมายถึงศาสนาอิสลามเพราะศาสนาอิสลามเป็นศาสนาหลักของชาวมลายูปัตตานี การเรียนรู้ศาสนาในอิสลามถือเป็นการบังคับ ผู้รู้ต้องสอนคนที่ยังไม่รู้ พ่อแม่ต้องจัดหาสถานที่และโอกาสให้ลูกๆ ได้เรียนรู้ การเรียนรู้ศาสนาในสังคมมุสลิมจึงเกิดขึ้นตั้งแต่อยู่ในเปลถึงหลุม ผิงศพ โดยมีวรรณกรรมกีตาบ (Kitab) หรือตำราศาสนาเป็นสื่อหลักในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านศาสนาจากรุ่นสู่รุ่นอย่างเข้มแข็ง เป็นวรรณกรรมที่นำความเปลี่ยนแปลงสู่สังคมมลายูอย่างขนานใหญ่ สำหรับวรรณกรรมประเภทร้อยกรอง หากมีเนื้อหาเชิงศาสนาแล้ว มักจะถูกประพันธ์ในรูปแบบซาอ์ร์ (Syair) แต่ก็มีจำนวนไม่น้อยที่ปรากฏในรูปแบบปันทุนเช่นกัน ดังตัวอย่างปันทุนที่กล่าวถึงหลักปฏิบัติในศาสนาอิสลามห้าประการที่มุสลิมทุกคนต้องรู้และยึดปฏิบัติ

Turun bermalam di sana utara,	ลงไปพักแรม ผิงทางเหนือ
Lama bercakap di rumah Saadah;	คุยอยู่นาน ที่บ้านสะอาดดี
Rukun Islam lima perkara,	หลักอิสลาม มีห้าประการ
Pertama mengucap kalimah syahadah.	อันดับแรก กล่าวคำปฏิญาณตน

(No. 232)

Membawa layang lama di situ,	ไปเล่นว่าว อยู่เนิ่นนาน
Warga yang dekat cepat ke desa;	ข้างออกไป ทำงานสวน
Kedua sembahyang lima waktu,	อันดับสอง ละหมาดห้าเวลา
Ketiga zakat keempat puasa.	สามจ่ายทาน สี่ถือศีลอด

(No. 233)

Turun bersama remaja mengaji,	เด็กหนุ่ม ออกไปร่ำเรียน
Lamanya duduk membeli barang;	หยุดซื้อของ เสียเนิ่นนาน
Rukun kelima mengerjakan haji,	หลักที่ห้า ประกอบพิธีฮัจญ์

Selama hidup sekali seorang.

ตลอดชีวิตอย่างน้อยหนึ่งครั้ง

(No. 234)

หลักปฏิบัติ 5 ประการในศาสนาอิสลาม คือ การปฏิญาณตน การละหมาด การจ่ายชะกาต การถือศีลอดและการบำเพ็ญฮัจญ์ หลักปฏิบัติเหล่านี้ เป็นการแสดงออกถึงความศรัทธา เพราะการศรัทธาเป็นอาการที่เกิดอยู่ในจิตใจ ยากที่จะหยั่งรู้ได้ ดังนั้น การปฏิบัติจึงเป็นสิ่งบ่งบอกความศรัทธาประการหนึ่ง เป็นการยืนยันถึงความศรัทธาว่า มั่นคง หนักแน่น เพียงไร ถ้าไม่มีการปฏิบัติ ก็ไม่มีหลักฐานที่แสดงถึงความศรัทธา

หลักปฏิบัติในอิสลาม สามารถแบ่งได้เป็น 3 ภาค คือ ภาคบังคับเป็นรายบุคคล ภาคบังคับเป็นส่วนรวม และภาคความสมัครใจ การปฏิบัติตามหลักการทั้ง 5 ประการนี้ เป็นการปฏิบัติภารกิจต่อพระเจ้าและต่อเพื่อนมนุษย์ ก่อให้เกิดประโยชน์ แก่ตนเอง มิใช่เพื่อประโยชน์ของอัลลอฮ์ เพราะมุสลิมถือว่า อัลลอฮ์มีความพร้อมบริบูรณ์ มีความเพียงพออยู่ในพระองค์เอง จึงไม่ต้องการสิ่งใดจากมนุษย์อีก การปฏิบัติตามหลักปฏิบัติ 5 ประการนี้ จะมีผลต่อการกระทำความดี ดังนี้

(1) การปฏิญาณตน เป็นการให้สัญญาต่ออัลลอฮ์ ผู้ทรงเดชานุภาพอันหาที่สุดมิได้ การปฏิบัติตนตามสัญญานั้น ทุกสิ่งคือว่า เป็นคุณธรรมอย่างหนึ่ง และการละเมิดสัญญานั้น ก็เป็นการละเมิดคุณธรรมเช่นเดียวกัน เว้นแต่การละเมิดสัญญา ที่ขาดความเป็นธรรม สารสำคัญของสัญญานี้ คือ การปฏิเสธการมีอยู่ของพระเจ้าอื่นๆ ทั้งหมด ยอมรับแต่อัลลอฮ์องค์เดียว และยอมรับแบบอย่างของศาสดามุฮัมมัด เป็นแบบอย่างของตน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการประกาศยอมรับปฏิบัติตาม อัลกุรอาน และอัลหะดีษ หรือวจนะของศาสนทูต นั่นเอง

(2) การละหมาด ผู้ที่ทำละหมาดสม่ำเสมอ วันละ 5 เวลา จะทำให้จิตใจของเขาได้รับการซักฟอกให้สะอาดบริสุทธิ์ ตรงเวลา ซื่อสัตย์สุจริต อดทน และระลึกถึงอัลลอฮ์อยู่ตลอดเวลา จิตใจที่ระลึกแต่อัลลอฮ์ ย่อมไม่เปิดโอกาสให้คิดทำความชั่วต่างๆ และในคำกล่าวที่ใช้ในขณะละหมาดนั้น ก็มีคำสอน คำเตือนใจ ให้ปฏิบัติอยู่มากมาย หลายประการ

(3) การจ่ายชะกาต การจ่ายชะกาต เป็นการฝึกให้มีความเสียสละ ให้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ลดความตระหนี่ ส่งเสริมให้คนยากจน ได้รับความช่วยเหลือ การสังคมสงเคราะห์ และการกระจายรายได้ เมื่อทุกคนได้รับการสงเคราะห์อย่างทั่วถึง ก็จะลดปัญหาการลักขโมย การปล้นจี้ และฉกชิงวิ่งราวต่างๆ อาจมีบางคนเข้าใจว่า เป็นการส่งเสริมให้คนงอมืองอเท้ารอคอยชะกาต แต่โดยเนื้อแท้แล้ว อิสลามสอนให้ทุกคน ขวนขวายทำมาหากินเลี้ยงชีพโดยสุจริต จนถึงขั้นเป็นผู้จ่ายชะกาต มิใช่ส่งเสริมให้เป็นผู้รับชะกาต

(4) การถือศีลอด – การถือบวช คุณธรรมที่เกิดจากการถือศีลอดที่เห็นได้ชัดเจน อาทิเช่น ก่อให้เกิดความเสมอภาคในระหว่างผู้มีฐานะต่างกัน เพราะทุกคนได้ลิ้มรสของความหิวโหยเท่าเทียมกัน ก่อให้เกิดความซื่อสัตย์ สุจริต เกิดความอดทนอดกลั้น เกิดความเมตตา สงสาร เห็นอก

เห็นใจผู้อดอยากหิวโหย ได้สำนึกในความสำคัญของอาหารและเครื่องดื่ม และซาบซึ้งถึงความเมตตา
กรุณาของอัลลอฮ์ ที่ประทานอาหาร และเครื่องดื่มมาให้

(5) การบำเพ็ญฮัจญ์ อิสลามสอนว่า ทุกคนเป็นลูกหลานของอาดัม มนุษย์คนแรก
ของโลก ทุกคนจึงมีความเท่าเทียมกัน ไม่มีชั้น วรรณะ และทุกคนก็มีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกัน
ทั่วโลก การบำเพ็ญฮัจญ์ เปิดโอกาสให้มุสลิมจากทุกมุมโลก มาพบกัน ได้เห็นผู้คนที่หน้าตา
ผิวพรรณ ภาษา ที่แตกต่างกัน มารวมอยู่ ณ ที่แห่งเดียวกัน ด้วยเป้าหมายเดียวกัน ความแตกต่างทาง
ภาษา ผิวพรรณ รูปร่าง หน้าตา และ ฐานะ ไม่ก่อให้เกิดอคติใดๆ นั่นคือ ภราดรภาพ หรือ ความ
เป็นพี่น้องกันของมนุษย์ทั่วโลก ได้ปรากฏเป็นภาพชัดเจนทุกๆ ปี

(ศึกษาบทปันทุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันทุนลำดับที่ 218-256)

10) ปันทุนความรัก (Pantun Percintaan)

ปันทุนความรักเป็นบทปันทุนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักความใคร่ เกี่ยวพาราสี
ของคนหนุ่มสาว ความรักความหวังใหญ่ระหว่างพ่อแม่กับลูกๆ และความรักความสามัคคีในหมู่เพื่อน
มนุษย์เพื่อบรรยายถึงบรรยากาศชีวิตที่มีความสุขสดชื่นตามวิถีแห่งความพอเพียงของชาวมลายู เช่น

Tetak palas ke tunggul gila,	พินต้นกะพ้อ เหลือแต่ต่อ
Pucuk budi peracur kapur;	เอายอดโพ บดเคล้ากับปูน
Rupa paras hamba tak gila,	รูปร่างหน้าตา ฉันไม่ลุ่มหลง
Gila budi hatinya hancur.	แต่ใจละลาย เพราะหลงในบุญคุณ

(No. 286)

Layang-layang terbang melayag,	ว่าวบินล่องลอย
Layang nak jatuh di tanjung jati;	ว่าจะตกที่ตันหยงยาดิ (แหลมสัก)
Darimana datangnya sayang,	จากไหนมาสุดที่รัก
Dari mata turun ke hati.	จากดวงตาสู่ดวงใจ

(No. 287)

ความสวยงามเป็นสิ่งที่ไม่คงกระพัน เมื่อแก่เฒ่าชราภาพ ความสวยงามก็หายไป
แต่สิ่งที่อยู่กับตัวตราบเท่านั้น คือจิตใจที่งดงาม หรือคุณความดี สิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้จิตใจคนเคลิ้ม
หรือหลงใหลไปด้วยเช่นกัน ดังนั้น การจะเลือกหญิงสาวมาเป็นคู่ครองนั้น อย่าพิจารณาแต่ความสวย
ความงามแต่ภายนอก แต่ให้ศึกษาที่จิตใจเป็นสำคัญ เพราะนั่นคือฐานความดีของแต่ละคน

ป็นตนบางบทได้ประพันธ์ให้สื่อถึงความรักความห่วงใย ระหว่างผู้เป็นแม่กับลูกๆ เป็นความรักแสนบริสุทธิ์ ไม่มีความรักไหนจะยิ่งใหญ่เท่าความรักของแม่ที่มีต่อลูก ดังปรากฏในบท ปันตนที่ว่า

Pergi ke gua di sana medan,	ออกไปถ้ำ ณ ชายทุ่ง
Sudah menanak hendak sembahyang;	หุงข้าวเสร็จ เตรียมละหมาด
Selagi nyawa ada di badan,	ตราบที่ลมหายใจ ยังคงอยู่
Wajah anak terbayang –bayang.	ใบหน้าลูก ติดตาตลอด

(No. 262)

Burung cak cak di pohon bedara,	นกกระจาบ บนต้นพุทรา
Di pokok kabu di pokok keriang;	บนต้นทุ่น บนต้นหว้า
Walaupun cacat walaupun cedera,	แม้จะด้อย แม้จะพิการ
Ayah dan ibu tetap saying.	พ่อแม่รัก ตราบเท่านั้น

(No. 263)

(ศึกษาบทปันตนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันตนลำดับที่ 257-296)

11) ปันตนการพบกัน (Pantun Pertemuan)

ปันตนพบกัน เป็นบทปันตนที่ใช้ในการกล่าวทักทาย กล่าวก่อนเริ่มพิธีงานต่างๆ มีการใช้คำอวยพรให้เกิดความสุข ความสันติ ใช้คำแสดงความยินดี ดีใจที่ได้พบได้ทักทายกัน เช่น

Bunga sekuntum bunga melati,	ดอกเป็นช่อ ดอกมะลิ
Putih berseri harum baunya;	ขาวละมุน หอมละไม
Assalamu alaikum selamat pagi,	อัสซาลามูออลัยกุม ¹ อรุณสวัสดิ์
Semoga hari ini sihat bahagia.	อวยพรวันนี้ สุขกายสบายใจ

(No. 297)

Pohon sebatang daunnya lebat,	ต้นไม้ต้นหนึ่ง มีใบดก
Tumbuh subur di kampung Jabat;	งอกสมบูรณ์ ณ บ้านยาบะ
Saya datang bukan nak berdebat,	ฉันมามิใช่ เพื่อการโต้เถียง
Tegur menegur meramaikan sahabat.	ทักทายว่ากล่าว เสริมเพิ่มมิตรสหาย

¹ อัสซาลามูออลัยกุม เป็นคำภาษาอาหรับ ใช้ในการกล่าวทักทายเมื่อพบเจอกัน แปลว่า ขอความสันติสุขจงมีแต่ท่าน และเป็นการบ่งค้ำ ในอิสลามที่ผู้รับต้องกล่าวตอบว่า “วาออลัยกุมสซาลาม” แปลว่า ขอความสันติสุขจงมีแต่ท่านเช่นกัน

Tumbuh subur di kampung Jabat	งอกสมบูรณ์ ณ บ้านยาบะ
Mashurnya nama jauh dan dekat	เป็นที่เลื่องลือ ทั้งใกล้ไกล
Tegur menegur ramaikan sahabat	ทักทายว่ากล่าว เสริมเพิ่มมิตรสหาย
Iratkan hubungan membawa barakat	เชื่อมชิดสายสัมพันธ์ นำสู่มงคล

(No. 300)

วัฒนธรรมการทักทายของชาวมลายูได้ยึดตามรูปแบบของศาสนาอิสลาม ด้วยการกล่าวสลาม ด้วยการกล่าว “*อัสซาลามูออลัยกุม*” แปลว่า ขอความสันติสุขจงมีแต่ท่าน และเป็นการบังคับในอิสลามที่ผู้รับต้องกล่าวตอบว่า “*วาออลัยกุมุสซาลาม*” แปลว่า ขอความสันติสุขจงมีแต่ท่านเช่นกัน การกล่าวสลามถือเป็นการขอพรให้ซึ่งกันและกัน คนที่หมั่นทักทายเพื่อนย่อมเป็นคนชอบพுகุมิตร มีอัธยาศัยดี ชาวมลายูจะกล่าวทักทายด้วยสลามเสมอในทุกๆ โอกาส แม้กับคนที่ไม่รู้จักโดยมาหาแล้วผู้ที่อาวุโสน้อยกว่า จะเป็นผู้กล่าวให้สลามต่อผู้อาวุโสมากกว่า คนที่เดินมาหาจะเป็นผู้กล่าวให้สลามผู้ที่นั่งอยู่ และผู้รับสลามควรกล่าวตอบสลามด้วยคำกล่าวที่ยาวกว่า เช่น เมื่อมีคนกล่าว “*อัสซาลามูออลัยกุม*” ให้ตอบว่า “*วาออลัยกุมุสซาลาม วาเราะห์มาตุลลอฮ*” เป็นต้น

(ศึกษาบทปันทุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันทุนลำดับที่ 297-300)

12) ปันทุนอำลา (Pantun Perceraian)

ปันทุนอำลาเป็นบทปันทุนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกล่าวอำลา ไม่ว่าจะป็นในโอกาสใดก็ตาม เช่น ก่อนเลิกงานแต่ง งานสัมมนา การจากลาเพื่อเดินทาง เป็นต้น ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น

Ayam balik bulu belipat,	ไก่ชนกลับ งอกสลับด้าน
Kayu jati buat penolak;	เอาไม้สัก มาทำคั้นไถ
Aku balik di kampung tempat,	ฉันกลับไป ที่บ้านเกิด
Kalau tak mati kita jumpa pula.	ถ้าไม่ตาย คงได้พบกันอีก

(No. 302)

Putik pauh delima batu,	มะม่วงอ่อน ทับทิมหิน
Anak sembilang di tapak tangan;	ลูกปลาดุกทะเล อยู่บนฝ่ามือ
Sungguh jauh negerinya satu,	ถึงจะไกลกัน ก็ผืนดินเดียวกัน
Hilang di mat di hati jangan.	ห่างไกลแค่สายตา แต่ในใจไม่

(No. 301)

(ศึกษาบทปันทุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันทุนลำดับที่ 301-304)

13) ปันตุนประวัติศาสตร์ (Pantun Sejarah)

ปันตุนประวัติศาสตร์เป็นบทปันตุนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้น ผู้ประพันธ์มีเจตนาที่จะถ่ายทอดประวัติศาสตร์ให้ชนรุ่นหลังได้รับรู้ถึงเหตุการณ์ในอดีต เพื่อเป็นบทเรียนให้ชนรุ่นหลังได้ตระหนัก ไม่ลืมรากเหง้าของตนเอง ภาคภูมิใจในตัวตน เช่น

Tetak tebu betung,	ฟื้นต้นอ้อยตง
Sandar pohon pinang;	พึงไว้ที่ต้นหมาก
Berarak dalam dusun,	เดินแห่ในสวน
Hindik gajah Tok Nang.	ชี้ข้างเจ้านาย
Gajah Tok Nang Budur,	ข้างเจ้านายแห่งบ้านบูโด
Belaga balik seberang;	ไปชนข้างที่ฝั่งโน้น
Semalam tidak tidur,	เมื่อคืนไม่ได้หลับนอน
Berjaga tengok wayang.	เพราะเฝ้าดูหนัง
Wayang balik pintu,	หนังหลังประตู
Ketopeng balik dinding;	หูนอยู่หลังฝา
Timbang anak datu,	ยกลูกดาตูด้วยมือสองข้าง
Jatuh timpa lembing.	ลูกดาตูดกโดนหอกที่ม
Leming buatan Siam,	หอกจากเมืองสยาม
Tikam tujuh relong;	พุ่งไปไกลถึงเจ็ดร็อลง ²
Zaman musuh Siam,	สมัยสงครามสยาม
Makan sagu mulung.	อดอยากต้องกินสาคุ
Mulung sepelepah,	ต้นลานใบทางเดียว
Mulung kampung Datuk;	ต้นลานแห่งบ้านดาโต๊ะ
Angkat tangan sembah,	ยกมือไหว้
Pinta ampun datuk.	ขอภัยโทษต่อเจ้านาย
Datuk nak berjalan,	เจ้านายจะเดินทาง
Banyak orang iring.	คนมากมายเดินขนาบข้าง
Iring kerbau jalang,	จูงควายป่า
Elak masuk cat;	ต้อนเข้าคอก
Taruh rambut panjang,	ไว้ผมยาว

² ร็อลง (relung) เป็นมาตราวัดที่ชาวมลายูใช้กับขนาดของผืนดิน 1 ร็อลง = 0.71 เอเคอร์

Makan sirih lipat.	กินใบพลูพับ
Pandai lipat kain,	เก่งพับผ้า
Lipat kasur merah;	พับผ้ากาโซแดง
Sepuluh orang lain,	สิบคนอื่นนั้น
Tak sama sedaging sedarah.	ไม่เท่าเลือดเนื้อเดียวกัน

(No. 310)

บทปันทุนข้างต้น ใช้ขับเป็นเพลงกล่อมเด็ก และขับร้องเพื่อความบันเทิง เป็นบทปันทุนเก่าแก่ในลักษณะมุขปาฐะ ไม่สามารถระบุผู้ประพันธ์ได้ ในบทนี้จะกล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวปัตตานีในสมัยสงครามสยาม จากการศึกษาประวัติศาสตร์พบว่าชาวสยามได้ยกทัพมาโจมตีปัตตานีหลายครั้งในรัชสมัยราชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ความยากลำบากของชาวปัตตานีดังปรากฏในวรรณคดีว่า “สมัยสงครามสยาม อตอยากกินสาคุ” เกิดขึ้นเมื่อครั้งปัตตานีถูกสยามตีแตกในการยกทัพมาโจมตีครั้งที่ 5 ในเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2329 ความพ่ายแพ้เป็นครั้งแรกของปัตตานีนำมาซึ่งความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ปัตตานี มีผู้คนล้มตายเนื่องจากสงครามจำนวนมาก ถูกจับเป็นเชลย บ้านเมืองถูกเผาทำลาย ทรัพย์สินถูกริบหรือไม่ก็ถูกทำลาย กระทั่งนาข้าวก็ถูกเผาจนหมดสิ้น เป็นเหตุให้เกิดวิกฤติขาดแคลนอาหารอย่างเลวร้ายจนกระทั่งต้องกินแม้กระทั่งลำต้นสาคุเพื่อประทังชีวิต (Mohd. Zamberi A. Malek. 2005)

ในบทปันทุนนี้ยังได้กล่าวถึงการให้เกียรติผู้หลักผู้ใหญ่เพื่อแสดงความเคารพนับถือ เช่น เมื่อท่านจะเดินทางไปไหน ก็จะมีคนมากมายเดินขนาบข้างและออกมาให้การต้อนรับ ต่อมาได้กล่าวถึงความสัมพันธ์กับประเทศสยาม ซึ่งมีการนำหอกที่ผลิตจากสยามมาใช้ และสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อ เนื่องจากหอกที่ผลิตจากประเทศสยามเป็นหอกที่มีประสิทธิภาพมาก สามารถพุ่งแทงไปได้ในระยะทางที่ไกลมาก ในบทปันทุนที่กล่าวถึง การพับผ้ากาโซสีแดงสะท้อนและยืนยันให้เห็นว่าคนในอดีตได้มีการติดต่อค้าขายกับชาวจีน เพราะสีแดงเป็นสัญลักษณ์แห่งความรุ่งโรจน์ของชาวจีน สำหรับ “ผ้ากาโซ” เป็นคำศัพท์โบราณ หมายถึง ผ้าชนิดหนึ่งนิยมใช้เป็นผ้าปูในกลุ่มชนมลาญสมัยก่อน ปัจจุบันน้อยคนนักที่จะรู้จัก

ส่วนสำนวนสอนใจที่สำคัญยิ่งในบทปันทุนนี้ปรากฏในสองวรรคสุดท้าย คือ “สิบคนเลือดเนื้ออื่น ไม่เท่าหนึ่งเลือดเนื้อเดียวกัน” เป็นการเน้นให้สมัครสมานสามัคคี โดยเฉพาะในหมู่ญาติมิตร หรือชาติเดียวกัน อย่าไปหวังพึ่งพาหรือไว้ใจใครอื่นมากไปกว่าคนร่วมสายโลหิต จากคำบอกเล่าของผู้รู้ปันทุน นายสาหะ แวสะมะแอ สำนวนสอนใจดังกล่าวได้กล่าวถึงนายจันทร์ทอง ซึ่งเดิมเป็นชาวสยามจากเมืองนครศรีธรรมราชเข้ารับอิสลามและอาศัยอยู่ที่ปัตตานีมานานจนได้รับความไว้วางใจจากสุลต่านมูฮัมหมัดกษัตริย์ปัตตานีในขณะนั้นให้รับราชการเป็นถึงแม่ทัพคนหนึ่งของปัตตานี แต่ท้ายที่สุดแล้วนายจันทร์ทองกลับทรยศและขายความลับในการป้องกันเมืองของกองทัพปัตตานีแก่

สยาม จนเป็นเหตุให้พ่ายแพ้สงครามในที่สุด จึงเป็นบทสอนใจให้อย่าไว้วางใจใครที่มีชื่อเสียงเนื้อเชื้อชาติเดียวกันกับตนง่าย ๆ อีก เพราะโดยสัญชาตญาณมนุษย์ เมื่อใดที่เกิดความทุกข์ยากขึ้นย่อมจะต้องช่วยเหลือพวกพ้องชนเดียวกันกับตนเป็นอันดับแรกเสมอ ส่วนวนเดือนใจลักษณะนี้ย่อมเป็นเรื่องปกติ เพราะถือกำเนิดในบริบทที่รัฐสยามกับรัฐปัตตานีกำลังมีสงครามต่อกัน การทำความเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้งจึงต้องศึกษาบริบทของวรรณกรรมด้วย ตามแนวคิดของการศึกษาวรรณกรรมเชิงสังคม

ปันทุนอีกบทหนึ่งกล่าวถึงประวัติศาสตร์ช่วงที่ราชโอรสแห่งรัฐยะโฮร์มาอภิเษกสมรสกับราชินีกุนิงแห่งปัตตานี แต่กลับลุ่มหลงนักร้องประจำราชวัง จนนำไปสู่เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ปัตตานีอีกเหตุการณ์หนึ่ง ดังปรากฏในบทปันทุนดังนี้

Zaman –zaman terkukur mati,	ในยุคสมัย นกเขาวาตาย
Mati di bawah terung perat;	ตายอยู่ใต้ มะเขือเปราะ
Zaman-zaman anak raja Johor mari,	ในยุคสมัย พระโอรสแห่งยะโฮร์มา
Mari membunuh Dang Sirat.	มาเพื่อฆ่า ดังซีรัต

(No. 305)

Dari Patani ke tanjung Kandis,	จากปัตตานี สู่แหลมกันดิส
Di tiup angin selatan daya;	ลมพัดพา ผ่านช่องแคบ
Dari mula ianya manis,	ในตอนแรก นางดูแสนหวาน
Rupanya Sultan kena pedaya.	ราวกับว่าสุลต่าน ถูกหลอกหลวง

(No. 306)

จากการบอกเล่าของนายอิสมาอีล เบ็ญจสมิทร์ นักประวัติศาสตร์ผู้เป็นผู้บุกเบิกประวัติศาสตร์ปัตตานีคนสำคัญ ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในช่วงนี้ว่า ในสมัยการปกครองของราชินีกุนิง (พ.ศ. 2178 - 2194) รัฐยะโฮร์ถือเป็นดินแดนส่วนหนึ่งที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรปัตตานี ดารุสาลาม ครั้นเมื่อมกุฎราชกุมารแห่งยะโฮร์มาอภิเษกสมรสกับราชินีกุนิงแห่งปัตตานี ราชินีกุนิงได้มอบเกาะสิงคโปร์และรัฐปาหังให้สุลต่านยะโฮร์เป็นผู้ดูแล มกุฎราชกุมารแห่งยะโฮร์ยะโฮร์มาอยู่ช่วยว่าราชการราชินีกุนิงได้ไม่นาน ก็เกิดลุ่มหลงเสน่ห์นักร้องประจำราชตำหนักนี้ล้มคนหนึ่งชื่อ ดังซีรัต (Dang Sirat) ดังซีรัตเป็นสาวนักร้องพิดำ น่ารักไม่สวย แต่มีน้ำเสียงที่ไพเราะจับใจ มกุฎราชกุมารแห่งยะโฮร์ลุ่มหลงถึงขั้นยอมทำตามดังซีรัตขอทุกอย่าง เช่น ทำเล็ททองให้ ยอมอุ้มลงอาบน้ำในสระหลวง สร้างความอับอายให้ราชินีกุนิงเป็นอย่างยิ่ง สุดท้ายท่านจึงยอมให้มกุฎราชกุมารแห่งยะโฮร์ออกจากวังไปแต่งงานกับดังซีรัตเสีย

การแต่งงานเตรียมจัดที่บ้านเดิมของดังซีรัต คือบ้านกระโดด เขตอำเภอยะรัง ในปัจจุบัน แต่ขณะที่พิธีแต่งงานกำลังจะเริ่ม ปรากฏว่ามีกองทัพข้างจากวังหลวงมาบุกเพื่อจะจับตัวทั้งสองเสียก่อน มกุฎราชกุมารแห่งยะโฮร์จึงรีบนำดังซีรัตที่ข้างหนีขึ้นเขาตาแบห์ เมื่อขึ้นข้างหนีไปถึง

บริเวณใกล้กับบ้านปาลัสในปัจจุบัน เครื่องรางที่ดั่งซิริตสวมใส่มาตลอดก็เกิดหลุด และตกสูญหายไป ดั่งซิริตที่ดูงดงามยิ่งในสายตามกุฎราชกุมารแห่งยะโฮร์ก็กลับเป็นคนละคนในทันใด มกุฎราชกุมารแห่งยะโฮร์โกรธมาก ฟังตระหนักได้ว่าถูกหลอกจึงได้แทงดั่งซิริตด้วยกริชประจำกายเสียชีวิตและฝังร่างของนางบนเขาตาแบห์นั่นเอง

(ศึกษาบทปันทุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันทุนลำดับที่ 305-310)

14) ปันทุนวาสนา (Pantun Nasib)

ปันทุนวาสนาเป็นบทปันทุนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโชควาสนาที่ไม่ดีในการดำรงชีวิต ความลำบากใจ ความท้อแท้ บรรยายถึงความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้น แต่สำหรับชาวมลายูแล้ว ค่านิยมของอิสลามได้ซึมซับสู่วิถีชีวิต จึงมีทัศนคติและมุมมองในมิติต่างๆ ที่สุดท้ายแล้วยอมรับและนอบน้อมต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปแล้ว โดยถือว่าเป็นกำหนดการที่ลิขิตไว้แล้วโดยพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของปันทุนที่ว่า

Pucuk paku di sana kolam,	ยอดผักกูด อยู่ปากฝิ่งบึง
Membeli banyak orang dewasa;	คนขอซื้อ ช่างมากมาย
Tidak berlaku bencana alam,	ภัยธรรมชาติ ย่อมไม่เกิด
Kecuali kehendak yang Maha Kuasa	เว้นแต่เป็นพระประสงค์ องค์อภิบาล

(No. 312)

Pergi ke kebun balik ke seberang,	ออกไปสวน กลับไปทุ่ง
Buah rambutan banyak dijual;	ผลเงาะ มีขายมากมาย
Rugi dan untung nasib seseorang,	กำไรหรือขาดทุน ถือเป็นโชคแต่ละคน
Sudah suratan semenjak di awal.	ถูกลิขิต มาแต่ต้น

(No. 315)

การเชื่อและยอมรับในลิขิตของพระเจ้า นับเป็นหลักศรัทธาข้อที่ 6 ในหลักศรัทธาหกประการในอิสลาม คือ ศรัทธาในพระเจ้า ศรัทธาต่อบรรดาเทวทูตของพระเจ้า ศรัทธาต่อบรรดาศาสนทูตของพระเจ้า ศรัทธาต่อวันปรโลก และศรัทธาต่อกำหนดการของพระเจ้าทั้งความดีและความชั่ว ความเชื่อในกำหนดการของพระเจ้านี้ กลายเป็นจุดแข็งประการหนึ่งของชาวมุสลิม เมื่อประสบกับภัยพิบัติ ประสบกับความสูญเสียที่รุนแรง ย่อมเป็นเรื่องยากที่จะทำใจหรืออดทนได้ แต่ชาวมุสลิมเชื่อว่า ทุกอย่างล้วนเป็นกำหนดการของพระเจ้า ถือว่าพระเจ้าได้ทดสอบบ่าวของพระองค์ ผู้เป็นบ่าวที่ดีต้องอดทนให้ได้ ต้องทบทวนการกระทำของตนเองเพื่อเป็นบทเรียน และหมั่นขอพรจากพระเจ้าให้มากขึ้น เป็นแนวคิดที่ยอมรับโดยสิ้นเชิงต่อพระเจ้า ด้วยความเคร่งครัดในศาสนาของชาวมลายู จึงพบว่ามีสถิติการฆ่าตัวตายเมื่อประสบกับมรสุมชีวิตที่น้อยมากๆ หรือแทบไม่มีเลย

ป็นตนบางบทมีเนื้อหาอธิบายความรู้สึกน้อยอกน้อยใจ ความผิดหวังจากสิ่งที่ได้ตั้งใจไว้ไม่ประสบผล อยากบอกกล่าวให้คนที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ และตระหนักถึงความตั้งใจของตน แต่กระนั้นขวามลาญก็ยงถือว่าเหตุการณ์ทั้งหมดเป็นสิ่งที่พระเจ้ากำหนดไว้แล้ว เรามีนหน้าที่แค่คาดหวังและพยายาม หากสิ่งใดไม่เป็นไปตามคาด ก็ถือว่าไม่ใช่พระประสงค์ของพระเจ้า อาจเสียใจได้แต่ต้องยอมรับในลิขิตที่พระเจ้ากำหนดไว้ เช่น

Malam berlabuh suasana damai,	ยามค่ำคืน เข้าเทียบท่าสงบนิ่ง
Di langit pula gelap gelita;	ท้องฟ้าปิด ดำมืดมิด
Kasih sayang telahku semai,	ความรักความเอ็นดู ที่บ่มเพาะไว้
Tapi sayang tumbuhnya derita.	เสียดายนัก โฉนงอกเป็นทุกข์ระทม

(No. 284)

Perlahan mentari dibawa hari,	ตะวันเดินคล้อย ตามช่วงวัน
Berubah masa memancar cahaya senja;	เวลาผันเปลี่ยน ยอแสงสายัณห์
Perasaan di hati tiada siapa peduli,	ความรู้สึกในหัวใจ ไร้ใครเหลียวแล
Sudah terluka dibiarkan sahaja.	หัวใจปวดร้าว ปล่อยตามยถากรรม

(No. 336)

บทป็นตนข้างต้นกล่าวถึงความผิดหวังของพ่อแม่ที่มีต่อลูก หรือใครสักคนที่มีต่อคนรัก เมื่อความพยายามใส่ใจ ให้ความรักความอบอุ่นเสมอมา โดยมุ่งหวังอนาคตที่สดใสของลูกๆ หรือคนรัก แต่เมื่อโตขึ้นหรือเมื่อเวลาผ่านไป กลับเป็นผู้สร้างความทุกข์ใส่ตัว เช่น ลูกประพฤติไม่ดี หรือคนรักออกห่างจากตน เป็นต้น ย่อมสร้างความปวดร้าวในจิตใจและว่าแห้ว ราวถูกทอดทิ้งเดี๋ยวดาย

(ศึกษาบทป็นตนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ป็นตนลำดับที่ 311-348)

15) ป็นตนเสียดสี (Pantun Sindiran)

ป็นตนเสียดสี เป็นบทป็นตนที่เลือกใช้คำสละสลวยและไม่กระทบต่อความรู้สึกของผู้ฟังเมื่อใช้พูดเสียดสี เพราะการเสียดสีหากใช้คำอย่างตรงไปตรงมา ใช้คำที่โจ่งแจ้งเกินไป ย่อมเกิดบรรยากาศที่ไม่สู้ดีต่อผู้ฟัง และมีโอกาสสูงที่จะเป็นบ่อเกิดของความเข้าใจผิดต่อกัน เช่น

Pagi-pagi turun ke bendang,	เช้าๆ ออกไปนา
Bendang ada di hujung tanjung;	นาอยู่ไกล ที่ปลายแหลม
Budi bahasa tidak dipandang,	คุณความดี ไม่ได้เหลียวมอง
Emas permata juga disanjung.	เพชรพลอยเงินทอง นิยมเชิดชู

(No. 374)

Hilir ke Nongcik memebeli mangkuk,	ไปซื้อถ้วย ไกลถึงหนองจิก
Mangkuk berisi buah berangan;	ถ้วยบรรจุ ลูกเกาลัด
Tahan racik burung tak masuk,	ดักแร้ว แต่นกไม่เข้า
Burung biasa makan di tangan.	เพราะนกเคยชิน กินจากในมือ

(No. 370)

ปันทุนบทแรกกล่าวเสียดสีถึงบุคคลที่ตัดสินความติงามของคนเพียงทรัพย์สินเงินทอง แต่กลับไม่เหลียวมองคุณความดีที่คนอื่นมี ขณะที่ปันทุนในบทที่สองเป็นการพูดเสียดสีอย่างลุ่มลึกถึงบุคคลที่เราดูแลพุ่มพักมากับมือ ย่อมรู้จักเราเป็นอย่างดี ย่อมยากที่จะทำกุสโลบายบางอย่าง ผู้พูดจึงกล่าวเชิงเสียดสีแต่เพื่อลดการสื่อสารในลักษณะโจ่งแจ้ง จึงใช้นกเป็นตัวนำเรื่องแทน

(ศึกษาบทปันทุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันทุนลำดับที่ 349-386)

16) ปันทุนการต่อสู้ (Pantun Kepahlawanan)

ปันทุนการต่อสู้ เป็นปันทุนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสรรเสริญนักต่อสู้ แรบพันดาใจ กิริยามารยาท ความจงรักภักดีของนักสู้ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ความตระหนักถึงการเป็นนักต่อสู้ที่แท้จริง ปันทุนการต่อสู้เป็นวรรณกรรมลักษณะโลกทัศน์เผชิญ หมายถึง การมองโลกตามสภาพที่เป็นจริงด้วยพลังศรัทธา แม้ความเป็นจริงเป็นภาวะที่ไม่พึงปรารถนา แต่ก็มี ความหวังว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่ดีกว่า

จากบริบทการเผชิญหน้ากันมาอย่างยาวนานของความแตกต่างระหว่างจุดมุ่งหมายและความคาดหวังจากรัฐบาลกับความต้องการและความใฝ่ฝันของชาวมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกัน เกิดกระแสการต่อต้านนโยบายใดๆ ที่เห็นว่าเป็นการคุกคามอัตลักษณ์และสิทธิของตน ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ ประเพณี วัฒนธรรม จนก่อให้เกิดวรรณกรรมที่สื่อถึงความหวังแห่งในอัตลักษณ์และสิทธิแห่งตนมากมาย ทั้งในรูปซาอ์ก ซาอ์ร์ อานาซิด แม้แต่ในปันทุนก็มีจำนวนไม่น้อยที่สื่อถึงวีรกรรม หรือการต่อสู้ในด้านต่างๆ ดังปรากฏในตัวอย่าง ดังนี้

Satu hilang dua terbilang,	หนึ่งหาย นับเป็นสอง
Patah tumbuh hilang berganti;	หักงอก หายทดแทน
Sumbangkan bakti jika ingin cemerlang,	ช่วยกันอาสา หากหวังรุ่งเรือง
Bukan hanya hidup menunggu mati.	ไม่ใช่เพียงแต่ รอความตาย

(No. 392)

ในวรรณกรรมของบทปันทุนข้างต้นมีการใช้สำนวนโวหารมลายูถึงสองสำนวน คือ *Satu hilang dua terbilang* หมายถึงแม้สักผู้คนหนึ่งล้มหายตายจากไป ย่อมมีเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่นิยมชมชอบและยกย่องเขาเป็นวีรชน มาทดแทนสานต่ออุดมการณ์ในจำนวนคนที่มากขึ้น ทวีคูณ สอดคล้องกับวรรณคดีที่ตามมาที่ใช้อีกสำนวนว่า *Patah tumbuh hilang berganti* หมายถึงการสืบสานหน้าที่จากรุ่นสู่รุ่นอย่าได้ขาดตอน เมื่อกิ่งหนึ่งหัก กิ่งใหม่ก็แตกงอก เมื่อคนหนึ่งหายคนใหม่ต้องมาทดแทน ในส่วนความหมายของบทปันทุนนี้จึงได้เน้นย้ำให้รู้สึ้อย่างถึงที่สุดจึงจะประสบความสำเร็จ ไม่ใช่รอโชคชะตาโดยไม่ทำอะไรเลย

(ศึกษาบทปันทุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันทุนลำดับที่ 386-400)

17) ปันทุนชอบใจ (Pantun Sukacita)

ปันทุนชอบใจ เป็นบทปันทุนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการระบายถึงอารมณ์ชอบใจประทับใจ ชื่นชมในสิ่งที่ได้รับ หรือพบเห็น โดยส่วนใหญ่จะมีการขับร้องเป็นบทเพลงเพื่อเพิ่มความไพเราะและสุนทรีย์ เช่น

Siang hujan malam pun hujan,	ฝนตกลงมา ทั้งคืนวัน
Dingin terasa di siang hari;	รู้สึกเย็นกาย ในกลางวัน
Begitu indahnya perjalanan alam,	ช่างสวยงาม วิถีธรรมชาติ
Ciptaan Tuhan tiada tandingi.	พระเจ้าสรรสร้าง ไร้เทียบเคียง

(No. 401)

บทปันทุนข้างต้นได้สะท้อนบรรยากาศช่วงฤดูฝน ในคืนวันที่อากาศหนาวเย็น เป็นช่วงที่มักจะเว้นว่างจากการงาน มีโอกาสได้อยู่พร้อมหน้ากับครอบครัวมากที่สุด การบอกเล่านิทาน การขับปันทุน มักจะถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความสนุกสนาน สุนทรีย์ แผงด้วยการอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัว ในวรรณคดีความหมายของบทปันทุนข้างต้น ได้กล่าวถึงธรรมชาติวิถี ถือเป็นความโปรดปรานของพระเจ้า ที่ประทานฤดูกาลต่างๆ สลับหมุนเวียนกันไป เราในฐานะบ่าวของพระองค์จึงต้องรู้จักขอบคุณพระองค์ เป็นบทปันทุนที่สะท้อนค่านิยมในศาสนา ซึ่งซึมซับในทุกวิถีชีวิตของชาวมลายู

(ศึกษาบทปันทุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันทุนลำดับที่ 401-405)

18) ปันตุนปริศนาคำทาย (Pantun Teka teki)

ปันตุนปริศนาคำทายเป็นบทปันตุนเชิงปจจฉาวิสัย ทดสอบเชาวน์ปัญญา มีเนื้อหาเป็นคำถามเพื่อให้ผู้อื่นหรือผู้ที่ขับปันตุนด้วยกันได้โต้ตอบกัน โดยทั่วไปแล้ว ผู้ตอบจะตอบกลับในรูปแบบปันตุนเหมือนกัน แต่บางครั้งอาจจะตอบกลับโดยไม่ใช้รูปแบบปันตุนก็ได้ ตัวอย่าง เช่น

Kalau tuan pergi ke kedai,	หากว่าเจ้า จะไปตลาด
Belikan saya buah keranji;	ซื้อลูกหยี ให้ฉันหน่อย
Kalau tuan bijak pandai,	หากว่าเจ้า เก่งกาจนัก
Apakah binatang keris di kaki.	สัตว์อะไรเอ๋ย มีกริชอยู่ที่ขา

บทปันตุนข้างต้นเป็นปจจฉาวิสัย ใช้เล่นทายปัญหาให้กับเด็กๆ โดยใช้กริชซึ่งเป็นอาวุธประจำกายของชาวมลายู ความแหลมคมของกริช อุปมาความแหลมคมของเด็ยไก่ คำตอบของคำทายข้างต้น ดังปรากฏเป็นบทปันตุน

Nanti aku belikan keranji,	ฉันจะซื้อ ลูกหยีให้
Kalau pergi ke kedai nanti;	หากว่าฉัน ได้ไปตลาด
Binatang berkeris di dua kaki,	เจ้าสัตว์มี กริชทั้งสองขา
Itulah ayam jatan jati.	นั่นคือไก่ ตัวผู้ตัวแท้

(No. 406)

(ศึกษาบทปันตุนเพิ่มเติมในภาคผนวก ง ปันตุนลำดับที่ 406-409)

การวิเคราะห์แยกประเภทเนื้อหาของบทปันตุนดังกล่าวนี้ ถือเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาในส่วนที่บทปันตุนต้องการสื่อถึง หรือเรียกว่าวิเคราะห์เนื้อหาตามชนิดผู้ฟัง จากการวิเคราะห์พบว่าบทปันตุนมลายูมีเนื้อหาที่หลากหลาย ครอบคลุมเกือบทุกมิติในสังคม เป็นปันตุนที่มีเนื้อหาสำหรับเด็กๆ สำหรับคนหนุ่มสาว และสำหรับผู้ใหญ่ สอดคล้องกับ Zainal Abidin Bakar (1984, น. 23-34) ที่ระบุว่า ปันตุนสามารถแบ่งตามช่วงวัยอายุของผู้ฟังได้ 3 ประเภท คือ 1) ปันตุนสำหรับเด็ก เป็นปันตุนที่มีเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยเด็ก ส่วนใหญ่จะมีการสั่งสอน ส่งเสริมการศึกษา บาบบุญคุณ โทษ หรือการเปรียบเทียบที่让孩子สามารถเป็นบทเรียนต่อไป 2) ปันตุนสำหรับคนหนุ่มสาวหรือวัยรุ่น เป็นปันตุนที่มีเนื้อหาที่บรรยายเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม การเกี่ยวพาราตี และการสั่งสอนเกี่ยวกับการมีชีวิตคู่ต่างๆ เป็นต้น และ 3) ปันตุนสำหรับผู้ใหญ่ เป็นปันตุนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดำรงชีวิต การพรรณนาถึงอาชีพที่ประกอบอยู่ ขนบธรรมเนียม วิถีชาวบ้าน การรักษาโรคต่างๆ เป็นต้น และจากการวิเคราะห์เนื้อหาของบทปันตุนมลายูปาดานี้แยกย่อยตามลักษณะการแยกประเภทเนื้อหาของปันตุนของ Amat Juhari Moain (2008) พบมีเนื้อหาสามารถแยกย่อยเป็น 18 ประเภท โดยในแต่ละ

ประเภทมีจำนวนบทป็นตุนที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ในการนับจำนวนป็นตุน กรณีที่เป็นป็นตุนแบบต่อเนื่อง และป็นตุนแนวบทเพลง ซึ่งมีหลายบทต่อเนื่องกัน จะถูกนับเป็นหนึ่งป็นตุนเท่านั้น ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนป็นตุนแยกตามประเภทของเนื้อหา

ลำดับที่	ประเภทเนื้อหา	จำนวนป็นตุน	คิดเป็นร้อยละ
1	ป็นตุนอบรมสั่งสอน	86	21.03
2	ป็นตุนคุณธรรมจริยธรรม	19	4.64
3	ป็นตุนสำหรับเด็ก	25	6.11
4	ป็นตุนเปรียบเปรย	57	13.94
5	ป็นตุนประเพณีและวิถีชีวิต	5	1.22
6	ป็นตุนผจญภัย หรือ ท่องเที่ยว	12	2.93
7	ป็นตุนสนุกสนานและการละเล่น	8	1.95
8	ป็นตุนสุภาษิต	5	1.22
9	ป็นตุนศาสนาและความเชื่อ	39	9.53
10	ป็นตุนความรัก	40	9.78
11	ป็นตุนพบกัน	4	0.98
12	ป็นตุนอำนาจ	5	1.22
13	ป็นตุนประวัติศาสตร์	6	1.46
14	ป็นตุนวาสนา	38	9.29
15	ป็นตุนเสียดสี	37	9.04
16	ป็นตุนการต่อสู้	14	3.42
17	ป็นตุนชอบใจ	5	1.22
18	ป็นตุนปริศนาคำทาย	4	0.98
รวม		409	

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเนื้อหาของป็นตุนมลายูปาตานีส่วส่วนมากแล้วมีเนื้อหาเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 86 ป็นตุน คิดเป็นร้อยละ 21.03 รองลงมาเป็นป็นตุนเปรียบเปรย จำนวน 57 ป็นตุน คิดเป็นร้อยละ 13.94 สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “ลักษณะที่โดดเด่นของป็นตุนคือ เป็นวรรณกรรมเชิงอบรมสั่งสอนขัดเกลาสังคม โดยใช้ภาษาที่นุ่มนวล อุปมาอุปมัย หลีกเลี่ยงการกล่าวอย่างตรงไปตรงมา”

1.2 ลักษณะการประพันธ์ของปันทุนมลายูปัตตานี

ลักษณะการประพันธ์หรือฉันทลักษณ์ของปันทุนมลายูมีวิวัฒนาการมาจากปันทุนแบบสองวรรค มีวรรคแรกเป็นส่วนพรรณนา และวรรคหลังเป็นส่วนแสดงความหมาย มีการสัมผัสเสียงที่คำสุดท้ายของแต่ละวรรค ต่อมาได้พัฒนารูปแบบที่ยาวขึ้นเป็นสี่วรรค จนเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย ปันทุนสี่วรรค มีสองวรรคแรกเป็นวรรคพรรณนา สองวรรคหลังเป็นวรรคความหมาย มีลักษณะการสัมผัสเป็น a-b, a-b ซึ่งถือเป็นรูปแบบดั้งเดิมของปันทุนที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ต่อมาได้มีการพัฒนาการเป็นลักษณะที่ซับซ้อนมากขึ้นอีก เช่น ปันทุนหกวรรค ปันทุนแปดวรรค ปันทุนสิบวรรค ปันทุนต่อเนื่อง เป็นต้น บางครั้งมีการนำสุภาษิตมลายูมาแต่งเป็นปันทุน ซึ่งสามารถพบได้ในปันทุนแบบสองวรรค ส่วน Amat Juhari Moain (2008) ได้แบ่งลักษณะการประพันธ์ของปันทุนไว้ถึง 11 ลักษณะ คือ ปันทุนสองวรรค ปันทุนสี่วรรค ปันทุนหกวรรค หรือตาลีบน ปันทุนแปดวรรค ปันทุนสิบวรรค ปันทุนสิบสองวรรค ปันทุนสิบสี่วรรค ปันทุนเซอโลกา (Seloka) ปันทุนต่อเนื่อง (Berkait) ปันทุนปริศนาคำทาย และปันทุนร้อยยัง (Rejang)

จากการวิเคราะห์ลักษณะการประพันธ์ของปันทุนมลายูปัตตานีที่รวบรวมได้นั้น ผู้วิจัยได้ค้นพบลักษณะการประพันธ์ปันทุนเพียง 4 ลักษณะ คือ ปันทุนสองวรรค ปันทุนสี่วรรค ปันทุนต่อเนื่อง และปันทุนแนวบทเพลง โดยมีรูปแบบการใช้คำในแต่ละวรรค ตั้งแต่ 3-5 คำ ดังรายละเอียดและตัวอย่างของแต่ละลักษณะต่อไปนี้

1) ปันทุนสองวรรค (Pantun Dua Kerat)

ปันทุนสองวรรคมีลักษณะคือ วรรคแรกเป็นส่วนพรรณนา วรรคที่สองเป็นส่วนความหมาย โดยคำสุดท้ายของวรรคแรกจะสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่สอง โดยส่วนใหญ่แล้วปันทุนสองวรรคเกิดจากการนำสำนวนสุภาษิต หรือสำนวนโวหารมาแต่งเป็นปันทุน ดังตัวอย่างเช่น

Sang kancil di tepi pagar, กระจกน้อย ที่ ข้าง รั้ว	o o o o	(a)
Sejak kecil mulai belajar. ตั้งแต่ เล็ก เริ่ม เรียน	o o o o	(b)

(No. 108)

2) ปันทุนสี่วรรค (Pantun Empat Kerat)

ปันทุนสี่วรรคมีรูปแบบคือ สองวรรคแรกเป็นส่วนพรรณนา สองวรรคสุดท้ายเป็นส่วนความหมาย โดยคำสุดท้ายของวรรคที่หนึ่งจะสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่สาม และคำสุดท้ายของวรรคที่สองจะสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่สี่ เป็นบทปันทุนที่พบมากที่สุด ดังตัวอย่างเช่น

Embun bertakung di daun keladi,

น้ำค้าง ชั่ง บน ใบบอน

Keladi subur di pinggir taman;

ใบบอน สมบูรณ์ อยู่ริม สวน

Pantun indah ibarat telaga budi,

ปันทุน งดงาม เสมือน บ่อ จริยธรรม

Siapa terminum menjadi budiman.

ใคร ได้ดีมี เป็นผู้ฉลาดสุขุม

○ ○ ○ ○ (a)

○ ○ ○ ○ (b)

○ ○ ○ ○ (a)

○ ○ ○ ○ (b)

(No. 175)

ปันทุนสี่วรรคที่เก็บได้ มีจำนวนไม่น้อยที่มีลักษณะสัมผัสทั้งที่คำสุดท้าย เป็น a-b, a-b ที่คำสุดท้ายในแต่ละวรรค และมีการสัมผัสรองที่คำตรงกลางของแต่ละวรรค ในลักษณะ a-b, a-b เช่นกัน การเพิ่มส่วนสัมผัสในบทปันทุนจะยิ่งเพิ่มความไพเราะในการฟัง แต่ทำให้ประพันธ์ยากขึ้นตามไปด้วย ดังตัวอย่าง

Tanam kapas tanam pinang,

ปลูก สำลี ปลูก หมาก

Buah pinang di bawah rumput;

ผลหมาก อยู่ใต้ กอหญ้า

Barang yang lepas jangan dikenang,

เรื่อง ผ่าน อย่าได้ ระลึก

Kalau dikenang bertambah serabut.

ถ้า ระลึกถึง ยิ่งเพิ่ม ความกลุ้มใจ

○ ○ ○ ○ (a)

○ ○ ○ ○ (b)

○ ○ ○ ○ (a)

○ ○ ○ ○ (b)

(No. 45)

3) ปันทุนหกวรรค (Pantun Enam Kerat)

ปันทุนหกวรรคมีรูปแบบคือ สามวรรคแรกเป็นส่วนพรรณนา สามวรรคหลังเป็นส่วนความหมาย โดยคำสุดท้ายของวรรคที่หนึ่งจะสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่สี่ คำสุดท้ายของวรรคที่สองจะสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ห้า และคำสุดท้ายของวรรคที่สามจะสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่หก เป็นบทปันทุนที่พบไม่มากนัก และไม่ค่อยเป็นที่นิยม ดังตัวอย่างเช่น

Tahi mala di atas beno,³

กาวางครั่งอยู่บนขอบพื้น

Cabut kemuncu,⁴

ถอนหญ้าเจ้าชู้

Berjalan ke humo;⁵

เดินไปยังนาไหลเขา

Kaki balar jangan dihunyo,⁶

เท้าเป็นเมือกอย่าเหยียดออกไป

Salah terjempu,⁷

พลั้งไปเหยียบ

Kata ke bungo.⁸

นึกว่าเป็นดอกไม้

○ ○ ○ ○ — (a)

○ ○ ○ ○ — (b)

○ ○ ○ ○ — (c)

○ ○ ○ ○ — (a)

○ ○ ○ ○ — (b)

○ ○ ○ ○ — (c)

(No. 211)

บทปันทุนข้างต้น เป็นบทปันทุนที่ซับซ้อนด้วยสำเนียงภาษามลายูถิ่นปาตานี หากนำมาเขียนหรือออกเสียงตามภาษามลายูกลางแล้วจะไม่สัมผัสตามหลักการสัมผัสของปันทุน ลักษณะการสัมผัสที่ต้องออกเสียงตามสำเนียงภาษามลายูปาตานีเท่านั้นตามปรากฏในบทปันทุนข้างต้น บ่งชี้ถึงความเป็นปันทุนดั้งเดิมของชาวมลายูปาตานีอย่างแท้จริง

4) ปันทุนต่อเนื่อง (Pantun Berkait)

ปันทุนต่อเนื่องมีรูปแบบคือ เป็นปันทุนที่มีวรรคต่อวรรคมีความต่อเนื่องกันพร้อมทั้งเนื้อหาที่มีความต่อเนื่องกัน และ ส่วนพรรณนานั้นสามารถใช้ประโยคเดียวกันก็ได้ ปันทุนชนิดนี้มีพัฒนาการจากปันทุนสี่วรรคกล่าวคือ คำสุดท้ายของวรรคที่หนึ่งจะสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่สอง และคำสุดท้ายของวรรคที่สองจะสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่สี่เหมือนปันทุนสี่วรรคทุกประการ แต่จะนำวรรคที่สองของบทข้างต้นมาเป็นวรรคที่หนึ่งของบทต่อไป ลักษณะการสัมผัสดังกล่าวนี้เป็นลักษณะการสัมผัสที่พบมากที่สุดของปันทุนแบบต่อเนื่อง ดังแผนผัง ข้อสังเกตประการหนึ่ง ปันทุนมลายูปาตานีหลายบทจะสัมผัสเสียงเฉพาะเมื่ออ่านออกเสียงเป็นสำเนียงมลายูปาตานีเท่านั้น และจะเพี้ยนสัมผัสทันทีหากนำไปเขียนหรือออกเสียงเป็นสำเนียงมลายูกลาง ส่วนใหญ่พบในบทปันทุนดั้งเดิมซึ่งใช้ซับซ้อนและถ่ายทอดจากปากสู่ปากมากกว่าการนำไปเขียนบันทึก ถือเป็นสิ่งบ่งชี้ประการหนึ่งถึงแหล่งกำเนิดของปันทุนดังกล่าวว่ามาจากพื้นที่ปาตานี

³ ภาษามลายูกลางสะกด bendul

⁴ ภาษามลายูกลางสะกด kemuncup

⁵ ภาษามลายูกลางสะกด humur

⁶ ภาษามลายูกลางสะกด hunjur

⁷ ภาษามลายูกลางสะกด terjempu

⁸ ภาษามลายูกลางสะกด bunga

Masak masam masak manis

สุข เปรี้ยว สุข หวาน

Masak satu makan satu;

สุข หนึ่งผล กิน หนึ่งผล

Katak pisang mata jernih,

ปาด ตาใส

Katak puru belakang gerutu.

คางคก หลัง ขรุขระ

○○ ○○ (a) วรรคที่หนึ่ง

○○ ○○ (b) วรรคที่สอง

○○ ○○ (a) วรรคที่สาม

○○ ○○ (b) วรรคที่สี่

Masak satu makan satu,

สุข หนึ่งผล กิน หนึ่งผล

Makan banyak tidak jamin;

กิน เยอะไป จะไม่ ปลอดภัย

Katak puru belakang gerutu,

คางคก หลัง ขรุขระ

Katak menyak perut cermin.

เขียด ท้อง มันวาว

○○ ○○ (b) วรรคที่สองของบทที่หนึ่ง

○○ ○○ (c)

○○ ○○ (b) วรรคที่สี่ของบทที่หนึ่ง

○○ ○○ (c)

(No. 130)

ฉันทลักษณ์ของปันทุนต่อเนื่องในบางบทมีลักษณะต่างกันอีกคือ ไม่ได้นำคำกลอนในวรรคที่สองและวรรคที่สี่ในบทที่หนึ่ง มาเป็นบทกลอนในวรรคที่หนึ่งและวรรคที่สามในบทที่สอง แต่มีการนำเพียงคำสุดท้าย หรือส่วนสุดท้ายของวรรคที่สี่มาเป็นคำแรกหรือส่วนแรกในวรรคที่หนึ่งของบทต่อไป เป็นลักษณะการเกี่ยวโยงของบทต่อบทที่ง่ายกว่า มักใช้แต่งปันทุนต่อเนื่องเชิงเรื่องเล่า (Pantun berkait dalam bentuk penceritaan) มีความยาวเกี่ยวเนื่องกันหลายๆบท ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Naik nangka mambung,

ขึ้นต้นขนุน ผลขนุนไม่มีเนื้อ

Julai nangka dahan;

อยู่ที่ปลายกิ่งขนุน

Budak Cik Mah Cik Mung,

เด็กชื่อเจมะฮะฮ เจมะมง

Belaga lembu jantan.

ไปชนวัวตัวผู้

Lembu jatan jati,

วัวตัวผู้ตัวแท้

Tambat bayang guruh;

ล่ามไว้ได้เงาของต้นสมอทะเล

Abang lambat mari,

อีกช้ากว่าพี่จะมา

Nanti bulan cerah.

รอจนคืนเดือนหงาย

Bulan cerah pauk belatik,

พระจันทร์สว่างก็ออกไปดักสัตว์

Patah seligi tikam kerbau;

หลาวหักเพราะแทงควาย

Orang tua meneweh gatip,

คนแก่ก็ไล่ต้อนด้วย

Patah gigi tumpul tahi mala.

ฟันหักเอากรวยครั่งมาติด

.....

○ ○ ○ ○ (a)

○ ○ ○ ○ (b)

○ ○ ○ ○ (a)

○ ○ ○ ○ (b)

○ ○ ○ ○ (a)

○ ○ ○ ○ (b)

○ ○ ○ ○ (a)

○ ○ ○ ○ (b)

○ ○ ○ ○ (a)

○ ○ ○ ○ (b)

○ ○ ○ ○ (a)

○ ○ ○ ○ (b)

(No. 211)

5) ปันตุนแนวบทเพลง

ปันตุนแนวบทเพลงเป็นปันตุนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการหรือการให้โอวาสต่างๆ โดยปันตุนประเภทนี้อาจเหมือนกับซาอिर (Syair) แต่มีรูปแบบของปันตุน มักแต่งเป็นเพลงที่มีเนื้อหา ค่อนข้างยาวและมีความต่อเนื่องกัน ปันตุนลักษณะนี้ยังมีการนำไปใช้แต่งเป็นเพลงบาตีเก ในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน เช่น

Masa mu halus, เมื่อตอนเจ้าเล็ก ๆ	○ ○ ○ ○	(a)
Nak boleh ke besar; กว่าจะได้เติบโตใหญ่	○ ○ ○ ○	(b)
Orang tua asuh, พ่อแม่คอยฟูมฟัก	○ ○ ○ ○	(a)
Pelihara sampai pandai. พ่อแม่คอยฟูมฟัก	○ ○ ○ ○	(b)
Bila mu tua, เมื่อเจ้าเติบโตใหญ่	○ ○ ○ ○	(a)
Pandai bercakapan; พูดจาได้เก่งคล่อง	○ ○ ○ ○	(b)
Ibu mu durhaka, ต่อแม่เจ้าในรคุณ	○ ○ ○ ○	(a)
Sampai sepak tendang. ถึงกับเตะถีบ	○ ○ ○ ○	(b)
Ibu suka hati, แม่นั่นแสนดีใจ	○ ○ ○ ○	(a)
Anak segar rasa mujur; ยามลูกสบายก็สุขใจ	○ ○ ○ ○	(b)
Berdiam kayu api, อยู่ไฟกองไม้ฟืน	○ ○ ○ ○	(a)
Sampai jenera atas dapur. จนหลับไหลคาเตาผิง	○ ○ ○ ○	(b)
.....		

(No. 86)

จากการศึกษาลักษณะการประพันธ์หรือฉันทลักษณ์ในบทปันทุนมลายูปาดานี้ที่ได้เก็บรวบรวมในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่า ปันทุนมลายูปาดานี้มีฉันทลักษณ์ที่ไม่แตกต่างไปจากบทปันทุนในพื้นที่อื่นๆ นอกจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศบรูไน ถือเป็น การแพร่กระจายของของภาษาและวรรณกรรมในพื้นที่หรือกลุ่มชนเดียวกัน และพบปันทุนที่นำมาใช้อย่างกว้างขวาง คือ ปันทุนสี่วรรค ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนป็นตุนแยกตามลักษณะการประพันธ์

ลำดับที่	ลักษณะการประพันธ์	จำนวนป็นตุน	คิดเป็นร้อยละ
1	ป็นตุนสองวรรค	6	1.47
2	ป็นตุนสี่วรรค	368	89.97
3	ป็นตุนหกวรรค	2	0.49
4	ป็นตุนต่อเนื่อง	29	7.10
5	ป็นตุนแนวบทเพลง	4	0.98

จากตารางแสดงให้เห็นว่า บทป็นตุนมลายูปาตานีที่รวบรวมได้ในการวิจัยในครั้งนี้ มีลักษณะการประพันธ์แบบป็นตุนสี่วรรคมากที่สุด จำนวน 368 ป็นตุน คิดเป็นร้อยละ 89.97 รองลงมา เป็นป็นตุนต่อเนื่อง จำนวน 29 ป็นตุน คิดเป็นร้อยละ 7.10 ขณะที่ลักษณะการประพันธ์ที่พบน้อยที่สุด คือ ป็นตุนหกวรรค และป็นตุนแนวบทเพลง จำนวน 2 ป็นตุน คิดเป็นร้อยละ 0.49 และจำนวน 4 ป็นตุน คิดเป็นร้อยละ 0.98 ตามลำดับ โดยไม่พบลักษณะการประพันธ์ชนิดมากกว่าหกวรรคอยู่เลย

นอกจากการวิเคราะห์บทป็นตุนเพื่อแยกประเภทตามเนื้อหาและลักษณะการประพันธ์แล้ว ผู้วิจัยยังพบว่าบทป็นตุนที่รวบรวมได้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ หากนำไปจำแนกตามอายุหรือความเก่าแก่ของบทป็นตุน จะเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนของบทป็นตุนอยู่สองกลุ่มใหญ่ๆ คือ

1) บทป็นตุนดั้งเดิม หรือป็นตุนคลาสสิก เป็นบทป็นตุนที่ผู้รู้มิได้ประพันธ์ขึ้นมาเอง หากแต่ได้รับการถ่ายทอดในลักษณะมุขปาฐะ จากบรรพบุรุษในครอบครัว หรือผู้รู้ในชุมชน ป็นตุนดั้งเดิมส่วนใหญ่ใช้ภาษาที่บ่งชี้ถึงความเป็นท้องถิ่นปาตานีอย่างแท้จริง ทั้งสำเนียงและคำศัพท์ และในวรรณกรรมมักใช้เหตุการณ์ วิถีชีวิต และสภาพแวดล้อมที่สะท้อนถึงสถานการณ์ในอดีตได้เป็นอย่างดี ผู้รู้ป็นตุนที่สามารถบอกเล่าป็นตุนดั้งเดิมได้ส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยสูงอายุ บอกเล่าป็นตุนโดยใช้ความจำเป็นหลัก ไม่นัดที่จะประพันธ์บทใหม่ๆ บทป็นตุนส่วนใหญ่สามารถสืบทอดหลังได้ถึง 2-3 ชั่วอายุคนที่เดียว

2) บทป็นตุนสมัยใหม่ เป็นบทป็นตุนที่ประพันธ์ขึ้นมาภายหลังโดยผู้รู้ป็นตุนที่มีความสามารถในการประพันธ์ป็นตุนและมีความรอบรู้ด้านป็นตุนอย่างลึกซึ้ง ใช้บริบทการพรรณนาและสำนวนภาษาที่เป็นปัจจุบันมากขึ้น เนื้อหามุ่งขัดเกลาสภาพสังคมในยุคปัจจุบัน ผู้ที่สามารถประพันธ์ป็นตุนได้ ส่วนใหญ่อยู่ในวัยสูงอายุแล้วเช่นกัน แต่มีภูมิหลังเคยผ่านระบบการศึกษาในโรงเรียนสอนศาสนา มีโอกาสได้เรียนรู้ภาษามลายูและวรรณกรรมผ่านระบบการศึกษสมัยใหม่ เนื้อหาส่วนมากยังคงเน้นการอบรมสั่งสอนขัดเกลาสังคมด้วยค่านิยมอิสลาม แต่ก็ยังพบมีการนำไป

บันทึกหรือรวมเล่มอยู่น้อยมาก นอกจากนี้ยังพบนักประพันธ์รุ่นใหม่ที่เป็นผลผลิตของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เอกภาษาและวรรณกรรมมาตามมหาวิทยาลัยต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีการรวมเล่มวางจำหน่ายอยู่บ้าง เช่น หนังสือ *Senandung Warisan Patani* เป็นหนังสือรวมเล่มบทปันทุนที่เขียนโดยนักศึกษาเอกศึกษาศาสตร์ภาษาและวรรณกรรมมายู (Jurusan Pendidikan Bahasa dan Sastra Melayu) คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันอิสลามศึกษาศึกษา Jamiah Syiek Daud al-Fathani (JISDA) หนังสือชื่อ *Cendawan Berkembang di Bumi Gersang* ผลงานนักศึกษา Kolej ISLAM Antarabangsa Pombing (KIAP) แม้บทปันทุนที่เขียนโดยนักศึกษาเหล่านี้ยังมีอาจเทียบเคียงด้านคุณภาพทั้งด้านวรรณศิลป์และเนื้อหาแก่นักเขียนรุ่นเก่าได้ แต่ถือเป็นนิมิตหมายอันดีที่เห็นเริ่มมีการถ่ายทอดและเรียนรู้วรรณกรรมมายูในสถาบันการศึกษาระดับสูงในพื้นที่ กลุ่มนักศึกษาเหล่านี้ยังสามารถพัฒนาตนเองได้อีกยาวไกล เชื่อได้ว่าหากได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องจะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนวรรณกรรมมายูสู่สังคมได้

ความเหมือนและความต่างของปันทุนดั้งเดิมกับปันทุนสมัยใหม่ ที่เด่นชัดสามารถอธิบายได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงความเหมือนและความต่างระหว่างปันทุนมายูปัตตานีดั้งเดิมกับปันทุนมายูปัตตานีสมัยใหม่

	ปันทุนดั้งเดิม	ปันทุนสมัยใหม่
ความต่าง	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่สามารถสืบทราบชื่อผู้แต่งได้ - แพร่กระจายในหลายพื้นที่ - สืบทอดจากปากสู่ปาก - อาจปรากฏคำศัพท์ที่ปัจจุบันไม่นิยมใช้แล้ว - ส่วนใหญ่ใช้ภาษาสำเนียงมายูปัตตานี - เน้นสื่อสารด้วยการฟัง-พูด - กล่าวถึงเหตุการณ์แวดล้อมในอดีต 	<ul style="list-style-type: none"> - สืบทราบชื่อผู้แต่งได้ - ใช้เฉพาะบางโอกาสและสถานที่ - มีการบันทึกหรือรวมรวมเป็นเล่ม - ใช้คำศัพท์ที่เป็นปัจจุบัน - ส่วนใหญ่ออกเสียงตามภาษามาตรฐาน - เน้นสื่อสารด้วยการอ่าน-เขียน - กล่าวถึงเหตุการณ์แวดล้อมในปัจจุบัน
ความเหมือน	<ul style="list-style-type: none"> - มีคุณค่าในการขัดเกลาสังคมในด้านต่างๆ - นิยมประพันธ์ในรูปแบบปันทุนสี่วรรคมากที่สุด - นิยมใช้สำนวนเปรียบเปรย - นิยมใช้ธรรมชาติ และวิถีชีวิตในวรรณกรรม 	

1.3 บุคคลที่เกี่ยวข้องด้านป็นต้นมลายูปัตตานี

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีบุคคลที่เกี่ยวข้องกับป็นต้นในฐานะผู้ให้ข้อมูลหลักอยู่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้รู้ป็นต้นมลายูปัตตานี และกลุ่มผู้รู้วรรณกรรมมลายู ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

1) ผู้รู้ป็นต้น

ผู้รู้ป็นต้น เป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลป็นต้นมลายูปัตตานีได้ อาจด้วยการจดจำ รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น หรือด้วยการประพันธ์ขึ้นมาเองในภายหลัง เพราะได้รับการเรียนรู้ด้านการประพันธ์ป็นต้น โดยใช้เอกลักษณ์ทางภาษาและลักษณะการประพันธ์แบบดั้งเดิม การคัดเลือกกลุ่มผู้รู้ป็นต้น เริ่มจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มผู้รู้ป็นต้นจำนวน 5 คน ต่อมาทำการขยายกลุ่มผู้รู้ป็นต้นด้วยการค้นหาแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) จนพบผู้รู้ป็นต้นเพิ่มอีกจำนวน 10 คน รวมกลุ่มผู้รู้ป็นต้นที่ผู้วิจัยได้ลงไปเก็บข้อมูลมีจำนวน 15 คน ดังรายชื่อและรายละเอียดของแต่ละคนดังต่อไปนี้

(1) นายอับดุลเลาะ วาเต็ง เป็นที่รู้จักในชื่อ เจ๊ะฮูเลาะห์ ตือรือแน ปัจจุบันอายุ 65 ปี อาศัยอยู่ที่บ้านท่าหน้า ตำบลท่าหน้า อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ด้านศาสนา ภาษามลายู และภาษาอาหรับ เรียนรู้จากโรงเรียนตาดีกา ปอเนาะ และจบชั้นชานาวี (อิสลามศึกษาตอนปลาย) จากโรงเรียนดาร์ลมาเรฟ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้วยผลการเรียนระดับดีเยี่ยม ด้วยใจรักในวิชาการ ท่านได้ทำหน้าที่เป็นผู้สอนตาดีกาในหมู่บ้าน สอนตามปอเนาะ และโรงเรียนสอนศาสนา ท่านสามารถสอนวิชาศาสนาได้ดีในทุกวิชา ไม่ว่าจะเป็น วิชาเตาฮีด (หลักศรัทธา) วิชาฟิกฮ (หลักปฏิบัติ) ตัฟซีร์ (อรรถาธิบายอัลกุรอาน) ภาษาอาหรับ แต่มักได้รับมอบหมายให้สอนวิชาฟารอิด (การแบ่งมรดก) ซึ่งเป็นวิชาที่หาคนถนัดยาก

ต่อมาเมื่อมีครอบครัว ท่านได้เปิดธุรกิจเล็กๆ ด้วยการขายของชำ ภายหลังเปลี่ยนเป็นขายอุปกรณ์ทางการช่างและไฟฟ้ากระทั่งปัจจุบัน แต่เมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว ท่านประสบกับปัญหาด้านสุขภาพ ด้วยโรคเบาหวาน และโรคเกาต์ หลังจากนั้นไม่นานท่านก็สูญเสียประสาทการมองเห็นทั้งสองข้าง จึงไม่สามารถทำหน้าที่ครูได้อีกต่อไป แต่ก็มีลูกศิษย์ลูกหามาเยี่ยมเยียน สอบถามเรียนรู้ถึงที่บ้านอยู่ตลอดเวลา

จากประสบการณ์การเรียนและการสอนของท่าน ไม่พบการเรียนรู้ป็นต้นหรือวรรณกรรมมลายูอื่นๆ เป็นการเฉพาะแต่อย่างใด แต่ด้วยระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนตาดีกา และโรงเรียนสอนศาสนาในอดีตพบว่าการสอดแทรกวรรณกรรมทั้งของมลายูและอาหรับอย่างเข้มข้น เช่น ป็นต้น ซาฮิร ซาญัก เป็นต้น ท่านจึงซึมซับวรรณกรรมเหล่านี้จากระบบการศึกษาเป็นหลัก และด้วยนิสัยรักการอ่านอย่างยิ่งยวดของท่าน โดยท่านจะอ่านหนังสือตำราที่ตาบต่างๆ รวมทั้งวารสารรายสัปดาห์ หรือรายเดือนต่างๆ ซึ่งส่วนมากนำเข้ามาจากมาเลเซีย

สาเหตุหรือแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้ท่านมาสนใจในการประพันธ์ปันทุน คือ ท่านมักจะติดตามรายการวิทยุต่างๆ มาโดยตลอด ยิ่งเมื่อท่านพิการสายตาและเป็นอัมพาต ไม่สามารถเดินทางไปไหนได้ ยิ่งใช้เวลากับการฟังมากเป็นพิเศษ ท่านตระหนักว่าผู้ฟังจำนวนมากรักความบันเทิง เห็นได้จากการโทรศัพท์มาขอเพลงโปรดในรายการวิทยุเป็นจำนวนมาก แต่เพลงส่วนใหญ่ในปัจจุบันเน้นเพียงความบันเทิง ไม่ค่อยมีเนื้อหาเชิงอบรมสอนใจแต่อย่างใด ท่านจึงเริ่มโทรศัพท์ไปหารายการวิทยุต่างๆ พร้อมกับพูดคุยแลกเปลี่ยนและฝากบทปันทุนทิ้งท้ายเสมอ จนเป็นที่ชื่นชอบของผู้ฟัง ปัจจุบันมีรายการวิทยุในท้องถิ่นบางรายการเชิญชวนท่านให้โทรศัพท์มาจัดรายการร่วมด้วย ซึ่งท่านก็ยินดีและโทรศัพท์ร่วมรายการอยู่บ่อยครั้ง

ลักษณะบทปันทุนของนายอับดุลเลาะ วาเด็ง ส่วนใหญ่เป็นปันทุนสี่วรรคใช้คำกะทัดรัด สละสลวย มีการสัมผัสนอกและสัมผัสใน เนื้อหาทั้งหมดมีลักษณะเชิงอบรมสั่งสอน ชัดเกลา สัจคม เน้นการปฏิบัติตนตามกรอบของศาสนาอิสลาม การรู้บุญคุณ หมั่นศึกษาเล่าเรียน รมัถระวัง ความโลภจากทรัพย์สินเงินทอง เป็นต้น จุดเด่นความสามารถในการประพันธ์ปันทุนของท่านคือ ท่านสามารถประพันธ์ปันทุนได้สดๆ ในทุกสถานการณ์

ในปัจจุบันท่านใช้ช่องทางรายการวิทยุต่างๆ ในพื้นที่ในการเผยแพร่ปันทุน เพื่อสอดแทรกคติคำสอนต่างสู่อัจฉริยะ ซึ่งเป็นช่องทางที่ท่านคิดว่าสะดวกที่สุดตามข้อจำกัดด้านสุขภาพของท่าน กระนั้นก็ได้ได้รับการตอบรับอย่างดีจากทั้งผู้จัดรายการเองและผู้ติดตามรายการ ส่วนการถ่ายทอดบทปันทุน ท่านได้ขอร้องให้ภรรยาของท่าน นางรอซีเยาะ ดาเม็ง ซึ่งสามารถอ่านเขียนด้วยภาษามลายูอักษรยาวีได้เป็นอย่างดีเป็นผู้จัดบันทึก แล้วนำไปแจกจ่ายสำหรับผู้สนใจ

(2) นายตือเระ แวเด็ง อายุ 75 ปี เกิดปี พ.ศ. 2485 ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่บ้านลำลอง ตำบลนาทวี อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา แต่ท่านเกิดและใช้ชีวิตในวันเด็กที่บ้านบาราเฮาะ อำเภอมือปัดตานี จังหวัดปัตตานี ท่านเคยเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาเพียงสองปี จบการศึกษาแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้นิดหน่อย แต่ท่านสามารถอ่านเขียนภาษามลายูอักษรยาวีได้ดีพอสมควร เพราะในวัยเด็กมีโอกาสได้เรียนภาษามลายู และความรู้พื้นฐานด้านศาสนาจากครูท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นชาวมลายูเชื้อสายจีน หนีภัยสงครามมาอาศัยที่บ้านปูยุด

ส่วนการเรียนรู้อันตุน ท่านเล่าให้ฟังว่า ในวัยเด็กท่านชอบที่จะเข้าร่วมในที่ๆ ผู้ใหญ่เขาชุมนุมกัน เช่น การเข้าเวรเฝ้ายามในหมู่บ้าน ซึ่งจะใช้เวลาเกือบทั้งคืนในการเล่านิทานบ้าง ขับร้องปันทุนบ้าง บางครั้งร่วมลงแขกเกี่ยวข้าวนานนับสัปดาห์ในช่วงหน้าแล้ง ซึ่งมีการขับเพลงปันทุนตอบโต้ไปมาอย่างสนุกสนานตามประสาชาวบ้าน อีกทั้งคุณยายของท่านเป็นนักขับปันทุนเพลงกล่อมเด็กด้วย ขับให้ฟังตั้งแต่ท่านยังนอนอยู่ในเปล สิ่งแวดล้อมดังกล่าวนี้หล่อหลอมให้ท่านสามารถจดจำบท

ป็นตุณ และนิทานเรื่องเล่าต่างๆ อย่างมากมาย โดยไม่เคยทำการจดบันทึกมาก่อนแต่อย่างใด ป็นตุณของท่านจึงเป็นการถ่ายทอดจากปากสู่ปาก หรือรุ่นสู่รุ่นอย่างแท้จริง

ลักษณะการประพันธ์บทป็นตุณที่ได้รับการถ่ายทอดจากนายตือระ แวเต็ง เป็นบทป็นตุณแบบ 4 วรรคเกือบทั้งหมด มีเนื้อหาที่หลากหลาย แต่เน้นความบันเทิง สนุกสนาน ใช้วรรคพรรณนาที่สามารถสะท้อนบรรยากาศแวดล้อมของสังคมในอดีตได้เป็นอย่างดี

ในอดีตท่านมีโอกาสใช้ป็นตุณอยู่บ่อยๆ เป็นวิถีชีวิตปกติทั่วไปในขณะที่มีการชุมนุมรวมตัวในโอกาสต่างๆ ในชุมชน เช่น การเตรียมงานแต่งงาน ซึ่งมีชาวบ้านมาร่วมด้วยช่วยกันที่บ้านเจ้าของงานในช่วง 2-3 วันก่อนถึงวันงาน ในโอกาสเช่นนี้ ป็นตุณจะถูกขับขานตอบโต้ไปมาอย่างสนุกสนานครั้งเรง อีกบรรยากาศหนึ่งที่ยังอยู่ในความทรงจำของนายตือระ แวเต็ง คือ บรรยากาศขณะลงแขกเกี่ยวข้าวในหมู่บ้าน เสียงการขับป็นตุณที่มักใช้สิ่งแวดลอมตามท้องทุ่งมาเป็นวรรคพรรณนาจะถูกขับร้องด้วยทำนองต่างๆ ที่แสนไพเราะ บรรยากาศดังกล่าวนี้ค่อยๆ สูญหายไปจากชุมชนเมื่อประมาณ 40 ปีที่แล้ว และสูญหายไปโดยสิ้นเชิงในปัจจุบัน เท่ากับว่าท่านห่างเหินจากป็นตุณมาหลายสิบปีแล้ว ไม่มีโอกาสได้ฟังและได้ขับร้อง บทป็นตุณที่ยังจำอยู่ในปัจจุบันถือว่าเป็นส่วนน้อยเท่านั้น เพราะผู้ที่มีความสามารถในการขับป็นตุณจริงๆ ได้เสียชีวิตไปหมดแล้ว ท่านกล่าวว่า เมื่อสภาพแวดลอมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป การรวมตัวของผู้คนในชุมชนมีน้อยลง ต่างคนต่างยุ่งกับหน้าที่การงานของตนเอง การทำนาก็ลดน้อยลงไปมาก เมื่อไม่มีเวทีให้ใช้ป็นตุณการเชื่อมต่อหรือการถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลังก็ขาดตอนลง

(3) นายสาหะ แวสะมะแอ อายุ 70 ปี ภูมิลำเนาเดิมและปัจจุบันอยู่บ้านบาโด ตำบลยุโป อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา อาชีพเป็นครูสอนศาสนาที่โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ และโรงเรียนวัฒนาอิสลาม เคยใช้ชีวิตเป็นนักศึกษาที่ประเทศอิรักเป็นเวลา 10 ปี จนจบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยแบกแดด ประเทศอิรัก ก่อนเดินทางไปศึกษาต่อที่ประเทศอิรัก ท่านเคยศึกษาในระบบปอเนาะจากปอเนาะปือแนปีแน อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี และระบบโรงเรียนจากโรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ จังหวัดยะลา ท่านมีความสามารถด้านศาสนา ภาษามลายู และภาษาอาหรับเป็นอย่างดี

แม้ท่านมีประสบการณ์การศึกษาที่หลากหลายและยาวนาน แต่การเรียนรู้ป็นตุณของท่านแทบไม่ได้เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การศึกษาของท่านเลย เพราะท่านเรียนรู้และได้สืบทอดจากผู้เป็นแม่ผ่านการขับเพลงกล่อมเด็ก ส่วนคุณแม่ของท่านนั้นได้สืบทอดจากคุณทวดของท่าน คุณทวดของคุณแม่เป็นนักขับป็นตุณเลื่องชื่อในสมัยนั้น จนเจ้าเมืองรามันอยากให้มาเป็นผู้รับใช้ประจำวังรับหน้าที่ขับเพลงกล่อมเด็กในวังโกตาบารู เมืองรามันในอดีต คุณทวดของคุณแม่ไม่ยอมไป แต่กลัวจะไม่ปลอดภัย ท่านจึงได้ลี้ภัยไปอาศัยความคุ้มครองของเจ้าเมืองยาลอ โดยอาศัยอยู่ที่บ้านบาโด

ในเขตอำเภอเมืองยะลาในปัจจุบัน จากการสืบทราบอายุของป็นตุ่นที่ได้จากนายสะหะ แวสะมะแอ มีอายุไม่น้อยกว่า 200 ปี ป็นตุ่นส่วนใหญ่เป็นป็นตุ่นที่ใช้เป็นเพลงกล่อมเด็ก มีทำนองเฉพาะบทที่ไพเราะยิ่ง

(4) นางตีเมาะ คาเร็ง อายุ 95 ปี เป็นชาวบ้านปือแนบาแด ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ชื่อเรียกในหมู่บ้าน กะนิเมาะห์ ท่านไม่เคยได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนเลย เพียงแต่สมัยก่อนเคยเรียนอัลกุรอานและหลักศาสนาตามบ้านโต๊ะครูเท่านั้น ช่วงที่มีเวลาว่างจากการทำงาน ในวัยเด็ก เคยติดตามผู้ใหญ่ไปงานต่างๆ ทั้งในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง ไม่ว่าจะป็น งานแต่งงาน งานสู่ขอเจ้าบ่าวเจ้าสาว งานขึ้นบ้านใหม่ บ่ายศรีรับขวัญเด็กแรกเกิด ประเพณีขึ้นเปล กิจกรรมรื่นเริงต่างๆ และกิจกรรมพื้นเมืองต่างๆ ในชุมชน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวล้วนใช้บทป็นตุ่นในการขับร้องทั้งสิ้น ขณะที่ได้ติดตามผู้ใหญ่ก็ได้หัดและร้องตามเพื่อความเพลิดเพลิน หลังจากแต่งงานก็ได้ใช้ประสบการณ์ด้านการขับป็นตุ่นที่ได้สะสมมาไปใช้ในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ทำให้มีคนรู้จักมากมาย และได้สอนลูกๆเกี่ยวกับวิถีชีวิตโดยผ่านบทป็นตุ่น ซึ่งจะขับเป็นเพลงกล่อมเด็ก แก่ลูกทุกคน ท่านมีลูกทั้งหมด 10 คน แต่เสียชีวิตแล้ว 4 คน

เมื่อช่วงอายุประมาณ 20 กว่าๆ ท่านได้ไปรับจ้างทำนาและสวน ที่รัฐเคาะห์ ประเทศมาเลเซีย ในขณะที่ทำนานั้นก็ได้ขับร้องป็นตุ่นแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน แล้วท่านก็ได้จำบทป็นตุ่นได้ดีจากคนรอบข้างหรือญาติผู้ใหญ่ ซึ่งทำให้ท่านเองได้ประสบการณ์และข้อคิดหลายอย่างจากเนื้อหาของป็นตุ่น มาใช้ สอนและอบรมแก่ลูกๆ ตลอดมา ต่อมาเมื่อท่านกลับมาใช้ชีวิตที่ปัตตานี ท่านก็ยังสนใจการขับป็นตุ่นต่างๆ ทำให้เป็นที่รู้จักในชุมชนว่าเป็นผู้ขับป็นตุ่นได้ดีคนหนึ่ง ซึ่งในชีวิตบั้นปลายนั้นกิจกรรมต่างๆ ที่ใช้ป็นตุ่นได้เริ่มจางหายไป ทำให้ท่านไม่มีเวทีหรือกิจกรรมที่สามารถขับป็นตุ่นได้ ทำให้ท่านหลงลืมป็นตุ่นบางส่วนที่ท่านเคยใช้มาตลอดก่อนหน้านี้ อีกทั้งคนสมัยใหม่ไม่ค่อยสนใจป็นตุ่นด้วย จึงทำให้ไม่มีคนสืบทอด

(5) นางแวลีเมาะ โต๊ะแหวายี ชื่อเรียกในหมู่บ้าน จิเมาะห์ หรือ เจะ อายุ 70 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 3 เกิดและอาศัยอยู่ที่บ้านปือแนปีแน ตำบลประจัน อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี เรียนรู้และจดจำป็นตุ่นจากผู้รู้ป็นตุ่นในหมู่บ้าน ด้วยความเป็นคนชอบในเพลงป็นตุ่น จึงสามารถเรียนรู้ได้ง่ายและจดจำได้นาน บทป็นตุ่นของนางแวลีเมาะ ส่วนมากมีเนื้อหาเชิงเปรียบเปรย และเสียดสีสังคม นิยมใช้ขับร้องเป็นบทเพลงตามเวทีงานต่างๆ ในอดีต และมีบางส่วนใช้ขับเป็นเพลงกล่อมเด็ก

(6) นายแหวมะ สะดึยามู ชื่อเรียกในหมู่บ้าน เปาะเตะห์มะ อายุ 74 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เกิดและอาศัยอยู่ที่บ้านบือแนปีแน ตำบลประจัน อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี เรียนรู้และจดจำป็นต้นจากผู้รู้ป็นต้นในหมู่บ้าน เพราะในวัยเด็กชอบติดตามคณะป็นต้นที่เดินทางไปขับร้องเพลงป็นต้นในงานพิธีต่างๆ แต่ท่านบอกว่าท่านได้หลงลืมไปมากแล้ว เพราะไม่ได้ใช้มานานแล้ว บทป็นต้นของนายแหวมะ สะดึยามู ส่วนมากมีเนื้อหาเชิงเสียดสีสังคมและบอกเล่าวิถีชีวิต แต่งเป็นบทเพลงใช้ขับร้องเป็นบทเพลงตามเวทีงานต่างๆ ในอดีต

(7) นางยาวาเฮ มูซอ อายุ 60 ปี ชื่อเรียกในหมู่บ้าน จิเฮ เป็นชาวบ้านบ้านบูโกะ ตำบลประจัน อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี อาชีพทำสวน ตลอดชีวิตไม่เคยได้รับการศึกษาผ่านระบบโรงเรียนเลย ท่านอ่านหนังสือไม่ออกและเขียนไม่ได้ แต่เรียนรู้ป็นต้นได้จากการจำและประสบการณ์ตรงโดยส่วนใหญ่ เพราะสมัยเป็นเด็ก เคยอยู่กับตายาย ขณะนั้นตายายมักขับป็นต้นให้ลูกๆ หรือหลานๆ ฟังเป็นประจำ ท่านจะสอนวิถีชีวิตและเล่านิทานให้เด็กๆ ฟังด้วย ซึ่งส่วนใหญ่เด็กชอบฟัง เพราะความบันเทิงสนุกสนาน ทำให้การที่ได้ยินเป็นประจำและอยู่ในภาวะแวดล้อมดังกล่าวนี้ ทำให้ได้ซึมซับ จดจำและสามารถถ่ายทอดสู่รุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป

(8) นางแมะฮาโละ บินสาแม ชื่อเรียกในหมู่บ้าน มะดอ อายุ 79 ปี ไม่เคยเข้าเรียนในระบบโรงเรียน เกิดและอาศัยอยู่ที่บ้านโคกกะดุง ตำบลลูโบะบายะ อำเภอยะรัง จังหวัดนราธิวาส เรียนรู้และจดจำป็นต้นจากคุณแม่และคุณยาย รวมทั้งผู้รู้ป็นต้นในหมู่บ้าน โดยเฉพาะบทป็นต้นที่ใช้กล่อมเด็ก แต่เนื่องจากปัจจุบันไม่ได้นำป็นต้นไปใช้เลยจึงหลงลืมไปมาก หลายบทจำได้ไม่ครบบท โดยเฉพาะบทป็นต้นรือยัง (Pantun Rejang) เป็นที่น่าเสียดายยิ่งที่ท่านไม่สามารถขับร้องจนจบสมบูรณ์ เพราะหลงลืมไป จึงไม่ได้นำมารวบรวมประกอบการศึกษาในครั้งนี้

(9) นางนิโล ดือราเซะ ชื่อเรียกในหมู่บ้าน แมะลี อายุ 83 ปี ภูมิลำเนาเดิมและปัจจุบันอยู่ บ้านบือราแง ตำบลลูโบะบายะ อำเภอยะรัง จังหวัดนราธิวาส ไม่เคยเข้าเรียนในระบบโรงเรียน ไม่สามารถอ่านเขียนและฟังภาษาไทยได้ ท่านจดจำป็นต้นจากการฟังคนสมัยก่อนขับเล่นในหมู่บ้านเพียงอย่างเดียว บทป็นต้นที่ได้รับจากท่านทั้งหมดเป็นป็นต้นสี่วรรค มีเนื้อหาเชิงอบรมสั่งสอน เปรียบเปรย และเสียดสีสังคม

(10) นายวันฮูเซ็น แลกามา อายุ 61 ปี เป็นที่รู้จักในชื่ออูสตะแควอูเซ็ง ปือรูวัส ภูมิลำเนาเดิมเป็นชาวบ้านบางมะรวด อำเภอบะนาระ จังหวัดปัตตานี ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านบะรอ อำเภอมือปัตตานี จังหวัดปัตตานี เป็นครูสอนศาสนาที่โรงเรียนศาสนาคี อำเภอมือปัตตานี ท่านจบการศึกษาจากประเทศซาอุดีอาระเบีย มีความชำนาญภาษาอาหรับ และวิชาด้านศาสนา

แต่ด้วยความรักและชื่นชอบในวรรณกรรมมาๆ ท่านได้ศึกษาด้วยตนเอง อาศัยความเป็นนักอ่านตัวยง ประกอบกับความรู้และประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับวรรณกรรมมาๆ โดยเฉพาะปันทุนที่ได้เรียนรู้มาในวัยเด็ก ทำให้ท่านสามารถประพันธ์ปันทุนในลักษณะที่น่าอ่านและกลืนอายุของความเป็นปันทุนดั้งเดิมกับภาษาและบริบทแวดล้อมของสังคมปัจจุบันได้อย่างลงตัว ท่านใช้เวลาว่างในการประพันธ์ปันทุนและเผยแพร่ในโลกโซเชียลในนามปากกา Abu wardee tongkat sakti

(11) นางสาวปิยะะ บากา ชื่อเรียกในหมู่บ้าน มะดอเยาะห อายุ 78 ปี ท่านไม่เคยรับการศึกษาในระบบโรงเรียนเลย ประกอบอาชีพเกษตรกร ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านตะโล๊ะ ตำบลตะโล๊ะ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ท่านเรียนรู้และจดจำปันทุนจากพ่อแม่ที่ขับให้ฟังในวัยเด็ก และสังคมแวดล้อมในหมู่บ้านที่มักใช้ปันทุนในพิธีกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

(12) นางตีเมาะ กาโอะ ชื่อเรียกในหมู่บ้าน เมาะชู อายุ 84 ปี ท่านไม่เคยศึกษาในระบบโรงเรียนเลย ไม่สามารถอ่านเขียนได้ ประกอบอาชีพเกษตรกร ภูมิลำเนาเดิมอยู่บ้านถนน ตำบล ถนน อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ปัจจุบันอยู่บ้านยาคุนิง ตำบลกระโด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี เรียนรู้ปันทุนจากการชอบติดตามขณะปันทุนในหมู่บ้านตั้งแต่วัยเด็ก และนำมาขับขานในหมู่เพื่อนอยู่เสมอ แต่ในช่วงหลังนอกจากการขับปันทุนเป็นเพลงกล่อมเด็กนอนแล้ว แทบไม่มีโอกาสได้ขับปันทุนอีกเลย จึงเกิดการหลงลืมปันทุนไปมาก และที่ท่านเสียดายคือ ท่านไม่ได้จดบันทึกไว้เลย เพราะเป็นคนอ่านเขียนไม่ได้

(13) นางมารีแย กาชอ ชื่อเรียกในหมู่บ้าน เมาะ หรือ รอมะเยาะ อายุ 87 ปี ท่านไม่เคยศึกษาในระบบโรงเรียน ภูมิลำเนาเดิมและปัจจุบันอยู่บ้านกูแบชีรา ตำบลกอล่า อำเภอ ยะรัง จังหวัดปัตตานี ท่านเรียนรู้ปันทุนและซาอีร์จากการขับร้องเป็นเพลงกล่อมเด็กของมารดา แม้ท่านไม่เคยศึกษาผ่านระบบโรงเรียน แต่ท่านจดจำหลักศาสนาต่างๆ ได้อย่างแม่นยำผ่านบทปันทุนและซาอีร์

(14) นางปาตีเมาะ กาโอง ชื่อเรียกในหมู่บ้าน กะเมาะห อายุ 56 ปี ถือกำเนิด ณ เมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านบือแนปแน ตำบลประจัน อำเภอ ยะรัง จังหวัดปัตตานี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 7 เคยศึกษาในโรงเรียนสอนศาสนาในหมู่บ้าน เคยไปศึกษาภาษาอาหรับและอังกฤษที่ประเทศอิรัก ท่านสามารถพูดและอ่านเขียนภาษามลายู ไทย อาหรับและอังกฤษได้ ในสมัยเป็นนักเรียนเป็นคนชอบการขับร้องอานาซีดเป็นอย่างมาก ได้เป็นตัวแทนของโรงเรียนไปแข่งขันตามเวทีต่างๆ อยู่เสมอ ซึ่งในเวทีงานดังกล่าวมักมีการแสดงการขับร้องปันทุนอยู่ด้วย ทำให้ได้มีโอกาสรับฟังมาแต่วัยเด็ก นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้และจดจำบทปันทุนในเพลง

บาติเกในอดีต ซึ่งมีเนื้อหาเชิงสร้างสรรค์เป็นส่วนใหญ่ ให้ข้อคิด คติสอนใจ เสียสละสังคมาเพื่อให้เกิดความตระหนัก แต่ในปัจจุบันแทบไม่ได้รับฟังและขับขานบทปันทุนเหล่านี้อีกเลย จึงมีบางส่วนหลงลืมไปแล้วบ้าง

(15) นางนาปีเสาะ แวตะ อายุ 60 ปี ชื่อเรียกในหมู่บ้าน กะเสาะ จบการศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีอาชีพเป็นเกษตรกร ภูมิลำเนาเดิมและปัจจุบัน อยู่บ้านกาเตาะ ตำบลลิปะสะโง อำเภอนงจิก จังหวัดปัตตานี ท่านเรียนรู้ปันทุนจากการได้ฟังคุณแม่วัยชั้บปันทุนขณะกล่อมหลานนอน และในวัยเด็กเคยฟังจากการขับปันทุนโต้ตอบในงานพิธีต่างๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งต่อมาได้ห่างหายไป แต่ท่านยังนำมาใช้อยู่บ้างในการขับเป็นเพลงกล่อมเด็กจนกระทั่งปัจจุบัน

จากการศึกษารายละเอียดของผู้รู้ปันทุนทั้ง 15 คน และจากการสังเกตช่วงลงพื้นที่เพื่อค้นหาและพบผู้รู้ปันทุนพบว่า มีผู้รู้ปันทุนอยู่ในสังคมมาอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันน้อยมาก หลายชุมชนที่ได้เดินทางไปสอบถาม ไม่พบผู้รู้ปันทุนอยู่เลย ผู้รู้ส่วนใหญ่อยู่ในวัยสูงอายุ ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนผู้รู้ปันทุนมลายูปาตานีแยกตามกลุ่มอายุ

ลำดับที่	ระดับอายุผู้รู้ปันทุน	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
1	80 ปีขึ้นไป	4	26.66
2	60-79 ปี	10	66.66
3	40-59 ปี	1	6.66
4	ต่ำกว่า 40 ปี	-	0

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นว่า กลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง 60-79 ปี เป็นกลุ่มที่สามารถขับปันทุนได้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.66 รองลงมาคือ กลุ่มคนที่อายุ 80 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 26.66 ส่วนกลุ่มคนที่มีอายุ 40 – 59 ปี มีจำนวนผู้ขับปันทุนได้อยู่ในเกณฑ์น้อยมาก คิดเป็นร้อยละ 6.66 บ่งบอกถึงปันทุนมลายูปาตานี ได้เริ่มจางหายในคนกลุ่มนี้เป็นเบื้องต้น และได้สูญหายไปจากสังคมโดยสิ้นเชิงในกลุ่มคนอายุต่ำกว่า 40 ปี จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า โดยความจริงแล้ว กลุ่มคนอายุมากกว่า 80 ปี อาจเป็นกลุ่มที่สามารถขับปันทุนได้มากที่สุด แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมีความหลงลืม เป็นอัมพาต หรือเสียชีวิตไปก่อน อย่างไรก็ตาม สามารถกล่าวได้ว่า การค่อยๆ ลดจำนวนของผู้รู้ปันทุนมลายูปาตานีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดขึ้นมาเป็นเวลามากกว่า 50 ปีมาแล้ว หรือตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

การลดน้อยถอยลงของป็นต้นตามความอาวุโสของอายุดังปรากฏในตารางข้างต้นสามารถบ่งชี้ประการหนึ่งถึงปัญหาการขาดตอนในการสืบทอดป็นต้นจากรุ่นสู่รุ่น ตามลักษณะการถ่ายทอดของวรรณกรรมมุขปาฐะที่เคยดำเนินตลอดมา สภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดภาวะการณ์เป็นหมันของป็นต้นมลายูปาตานี ดังสะท้อนได้จากการบอกเล่าของผู้รู้ป็นต้นดังต่อไปนี้

“ข้าพเจ้าไม่ได้ขับป็นต้นอย่างเป็นทางการเป็นงานมาร่วม 50 ปีแล้ว ไม่รู้จะขับให้ใครฟัง ไม่มีการจัดเวทีในงานพิธีต่างๆ อีกต่อไป คนรุ่นใหม่สนใจหาความบันเทิงจากเพลงอานาซีตและเพลงไทยมากกว่า”

(นางแวลีเมาะ โต๊ะแหวอายุ 20 ตุลาคม 2560)

“ยังมีก็เสียดายอยู่ว่าตนได้หลงลืมบทป็นต้นไปมากแล้ว เพราะไม่ได้นำไปใช้มานานมากแล้ว แต่นึกเสียดายมากกว่าที่คนรุ่นใหม่ไม่สนใจสืบต่อ ทั้งที่สำหรับตัวเองแล้วป็นต้นมีคุณค่ามาก บทป็นต้นหลายๆ บท ตนยึดเป็นสิ่งเตือนสติในการดำเนินชีวิตตลอดมา”

(นางยาวาเฮ มูซอ 25 ตุลาคม 2560)

ตลอดการลงพื้นที่เพื่อค้นหาบทป็นต้นนี้ ผู้วิจัยได้ทราบทัศนคติของชาวบ้านต่อป็นต้น สถานการณ์ของป็นต้นในสังคมชาวมลายูในปัจจุบัน ผู้รู้ป็นต้นสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่จดจำป็นต้นผ่านการสืบทอดจากบรรพบุรุษในครอบครัวหรือชุมชน โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ที่ยังสามารถขับป็นต้นได้ ล้วนอยู่ในวัยสูงอายุ และแทบไม่ได้ขับป็นต้นให้ใครฟังมานานหลายสิบปีแล้ว จึงเกิดความหลงลืมไปมาก บางครั้งลูกหลานของผู้รู้อเองก็ไม่ทราบว่าคุณปู่คุณย่าของตนเองสามารถขับป็นต้นได้ ผู้วิจัยจึงเน้นการสอบถามผู้สูงอายุ ประมาณวัย 60 ปีขึ้นไปมากเป็นพิเศษ ซึ่งสามารถบอกแหล่งข้อมูลในหมู่บ้านได้อย่างชัดเจน ต่างจากการสอบถามบุคคลวัยกลางคนหรือวัยรุ่นที่น้อยคนที่สามารถอธิบายป็นต้นได้

ด้วยความสูงวัยของผู้รู้ป็นต้น อาจเกิดอุปสรรคในการเก็บข้อมูลอยู่บ้าง เช่น การออกเสียงที่ไม่ตรงกับอักขระ เพราะความไม่สมบูรณ์ของฟัน สุขภาพที่ไม่ค่อยแข็งแรงไม่พร้อมที่จะขับป็นต้น หรือความหลงลืม สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยต้องเดินทางไปพบผู้รู้ป็นต้นหลายครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และได้จำนวนบทป็นต้นมากที่สุด จากการสอบถามผู้สูงอายุในหมู่บ้านต่างๆ ยิ่งสร้างความเสียดายแก่ผู้วิจัย เพราะว่าผู้รู้ที่สามารถขับป็นต้นได้ล้วนจากโลกนี้ไปแล้ว เหลือไว้แต่เรื่องเล่าถึงความสามารถของบุคคลเหล่านั้น โดยไม่มีใครสืบทอดหรือจดบันทึกไว้เลย บทป็นต้นดั้งเดิมจำนวนมากจึงสูญหายพร้อมกับผู้รู้เหล่านั้นอย่างไม่อาจหาที่ไหนได้อีกเลย

กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการประพันธ์ปันทุนขึ้นมาเองได้ โดยมีความรู้ด้านการประพันธ์ปันทุนเป็นอย่างดี ผ่านการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนและสภาพแวดล้อมที่ได้ไปสัมผัส เช่น มีโอกาสเข้ารับการอบรมด้านวรรณกรรม มีโอกาสไปศึกษาต่อต่างประเทศ หรือการบริโภคสื่อจากมาเลเซีย เป็นต้น ผู้รู้กลุ่มนี้ นอกจากได้สัมผัสวรรณกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวมลายูในพื้นที่แล้ว ยังได้เรียนรู้และฝึกฝนจากสภาพแวดล้อมนอกพื้นที่ เป็นการเติมเต็มในช่วงเวลาที่ ความเข้มข้นในการเรียนรู้วรรณกรรมมลายูในพื้นที่ลดน้อยลงไป บทปันทุนที่ได้จากกลุ่มผู้รู้ในกลุ่มนี้เป็นบทปันทุนที่ยังคงมีกลิ่นอายของความเป็นมลายูปาตานี ไม่ว่าจะเป็บริบทของสถานที่ เหตุการณ์ สำนวนภาษา และค่านิยม เพียงแต่มีการใช้ภาษาที่เป็นทางการมากขึ้น ทำการถ่ายทอดผ่านวิธีการเขียนมากกว่าการถ่ายทอดในลักษณะมุขปาฐะเหมือนบทปันทุนดั้งเดิมจากกลุ่มผู้รู้กลุ่มแรก ถือเป็นอีกหนึ่งวิวัฒนาการของปันทุนมลายูปาตานี ที่เกิดจากการผสมกลมกลืนอย่างลงตัวระหว่าง ค่านิยมของสังคมดั้งเดิมกับบริบทของสังคมสมัยใหม่ การมีอยู่ของกลุ่มผู้รู้กลุ่มที่สองนี้ มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมต่อบทปันทุนสู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ ผ่านการถ่ายทอดในระบบการศึกษาสมัยใหม่ เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าปันทุนจะไม่สูญหายไปจากสังคมมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2) ผู้รู้วรรณกรรมมลายู

ผู้รู้วรรณกรรมมลายู เป็นบุคคลที่ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 6 คน โดยพิจารณาจากคุณสมบัติ 1) เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านวรรณกรรมมลายู สามารถอธิบายลักษณะ และความหมายของวรรณกรรมมลายูประเภทต่างๆ ได้ได้อย่างชัดเจน 2) เป็นผู้เคยทำการศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมมลายูหรือมีผลงานด้านวรรณกรรมมลายูเป็นที่ประจักษ์ ประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

(1) ดร. ฮามีดิน สะนอ เป็นที่รู้จักในชื่อ บาบอดิง ปาแตรู ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานกรรมการสถาบันภาษามลายูไทยแลนด์ (Dewan Bahasa dan Pustaka Melayu Thailand) เป็นผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนพัฒนาเยาวชนอิสลามวิทยา ปาแตรู เป็นอาจารย์สอนวิชาวรรณกรรมมลายู มหาวิทยาลัยฟาฏอนี อดีตเคยทำงานที่ Institute Pendidikan Kelantan ประเทศมาเลเซีย สอนวิชาวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ เป็นนักวิจารณ์วรรณกรรมมลายู โดยเฉพาะซาญัก (Sajak) เคยศึกษาในประเทศมาเลเซียตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาถึงระดับปริญญาตรี จบปริญญาโทและปริญญาเอกที่ประเทศอินโดนีเซีย นับเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมมลายูที่โดดเด่นยิ่งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน

(2) ดร.อับดุลรอแม หะยีหะซา เป็นที่รู้จักในนามปากกา อับดุลเราะห์มาน เดวานี เป็นนักเขียนวรรณกรรมมลายูที่มีชื่อเสียงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะผลงานด้าน

วรรณกรรมปันทุน ชาญัก และงานเขียนด้านประวัติศาสตร์ งานเขียนของท่านเกือบทั้งหมดใช้ภาษามลายูอักษรยาวี ท่านสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีใน 2 สาขาวิชา คือ สาขาภาษาอินโดนีเซีย ที่ Institut Keguruan Pendidikan (IKIPM) สาขา Keguruan Sastra Seni (การสอนวรรณกรรม) ที่ Yogyakarta ประเทศอินโดนีเซีย และ สาขาการเผยแพร่ศาสนา (Dakwah) ที่ Universitas Muhammadiyah Yogyakarta ระดับปริญญาโทที่ Institute Agama Negri Sunan Kalijogo Yogyakarta คณะสังคมศาสตร์ สาขาวัฒนธรรมอิสลาม ต่อมาในปี พ.ศ. 2559 ท่านได้รับวุฒิปริญญาเอก จาก Open System Leadership University (OSLU) ประเทศสหรัฐอเมริกา ด้วยผลงานการวิจัยภาคสนามเรื่อง *Post Modernism and Islamic Cooperatives management in Thailand* (การบริหารจัดการสหกรณ์อิสลามยุคหลังสมัยใหม่ในประเทศไทย)

ท่านเคยเป็นครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมาร่วม 30 ปี เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมากมาย โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมการศึกษา เคยเป็นกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ปัจจุบันท่านเป็นกรรมการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์อิสลามปัตตานี เป็นรองประธานกรรมการสถาบันภาษามลายูไทยแลนด์ (Dewan Bahasa dan Pustaka Melayu Thailand) เป็นอาจารย์พิเศษสอนนิสิตปริญญาตรี สาขาภาษามลายู ผู้ริเริ่มการจัดเวทีอ่านวรรณกรรมมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในต้นปี พ.ศ. 2527 ซึ่งกิจกรรมลักษณะดังกล่าวได้มีมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

(3) นายสาเหอะอับดุลเลาะ อัลยุฟรี เป็นอดีตอาจารย์ภาคภาษามลายู มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนอามานะศักดิ์ ปัตตานี ปัจจุบันเป็นผู้ประสานงานศูนย์วิจัยท้องถิ่นประเด็นภาษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล มีความเชี่ยวชาญพิเศษด้านวรรณกรรมมลายู

(4) นายอับดุลเลาะ ตาเห เป็นอาจารย์สอนศาสนาโรงเรียนอัลอิสลามียะห์วิทยามูลนิธิ อำเภอยะรังจังหวัดปัตตานี เกิดที่หมู่บ้านลูโบะจาแหว อำเภอยะรัง เคยผ่านการศึกษาในระบบปอเนาะที่สถาบันปอเนาะดัลมกราวัด ซึ่งเป็นปอเนาะใกล้หมู่บ้าน และไปศึกษาต่อที่รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซียในระบบโรงเรียน ต่อมาได้กลับมาปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้สอนศาสนาหลายโรงในจังหวัดปัตตานี โดยเฉพาะที่โรงเรียนประสานวิทยา และโรงเรียนโรงเรียนอัลอิสลามียะห์วิทยามูลนิธิ ซึ่งรับหน้าที่สอนในหลากหลายสาขาวิชา ทั้งวิชาด้านศาสนา ประวัติศาสตร์ ภาษาอาหรับ และภาษามลายู ส่วนการเรียนรู้ภาษามลายูและวรรณกรรมมลายูของท่านนั้น นอกจากจากระบบโรงเรียนที่ประเทศมาเลเซียแล้ว ท่านได้เรียนผ่านการเป็นนักอ่านด้วย ความเป็นนักอ่านของท่านเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ทำให้ท่านมีความเชี่ยวชาญในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านภาษามลายู และประวัติศาสตร์

(5) นายอับดุลฮาเล็ม คาเร็ง เป็นที่รู้จักในชุมชนในชื่อ อูสตะเล็ง ปัจจุบันอายุ 38 ปี ภูมิลำเนาเดิมและปัจจุบัน อยู่บ้านแนบาแด หมู่ที่ 5 ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี มีอาชีพเป็นครูสอนภาษามลายูโรงเรียนประสานวิทยามูลนิธิ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี เอกศึกษาศาสตร์ ภาษามลายู มหาวิทยาลัยบรูไนดารุสซาลาม ระดับปริญญาโท สาขาอักษรศาสตร์ ภาษามลายูและภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบรูไนดารุสซาลาม ประสบการณ์เป็นนักวิจัยประเด็นภาษาของ สกว. นักวิจัยอักษรศาสตร์ ภาษามลายู ประธานชุมชนแนบาแด ของเทศบาลตำบลยะรัง สมาชิก อาสตราวานี (Asterawani) บรูไน สมาชิกภาษามลายู บรูไน ปัจจุบันกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาเอก สาขาอักษรศาสตร์ภาษามลายู ณ มหาวิทยาลัยบรูไนดารุสซาลาม ระหว่างอยู่ที่บรูไน เคยอรรถการชับกลอนและป็นตุนมลายู เคยร่วมวิเคราะห์ วรรณกรรมร้อยกรองมลายู เคยเป็นกรรมการด้านวรรณกรรมมลายู เคยร่วมวิจัยการรวบรวมวรรณกรรมพื้นเมือง ชาวมูรุต (Murut) ในรัฐ เต็มบุง (Temburung) ประเทศบรูไน จัดโดย ศูนย์ภาษามลายู บรูไน และร่วมสัมมนาต่างๆของชมรม อาสตราวานี (Asterawani) บรูไน

(6) นายฮูเซ็น เบ็ญยูซุฟ เป็นที่รู้จักในชื่อ อูสตาซเซ็ง มัจลิส อายุ 70 ปี เป็นชาวบ้านจือรังบาตู อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี แต่ภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอสุไหงโกลก จังหวัดนราธิวาส ท่านมีโอกาสได้เรียนรู้ป็นตนผ่านทั้งสภาพแวดล้อมในสังคมและระบบการศึกษาในโรงเรียน กล่าวคือ ในช่วงอาศัยอยู่ที่สุไหงโกลกท่านจะติดตามรายการวิทยุของมาเลเซีย และสิงคโปร์เป็นประจำ ได้ฟังการชัปปันตุนอยู่บ่อยๆ ประกอบกับการใช้ป็นตุนในชุมชนหมู่บ้านในขณะนั้นยังพอมืออยู่บ้าง ต่อมาได้เข้าเรียนในโรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามแห่งแรกๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เริ่มเข้าศึกษาตั้งแต่ระดับอิสลามศึกษาปีที่ 4 จนจบชั้นสูงสุดคือ อิสลามศึกษาปีที่ 10 ตลอดช่วงที่อยู่โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ ท่านได้เรียนรู้วรรณกรรมมลายู และเริ่มเขียนบทประพันธ์ต่างๆ ทั้งในรูปป็นตุน ซาอ์ร เรื่องสั้น ละครเวที เป็นต้น

ต่อมาเมื่อมีโอกาสได้ไปศึกษาต่อ ณ เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ในสาขาการธนาคาร ท่านอาศัยเวลาว่างศึกษาและเข้าร่วมเวทีวรรณกรรมต่างๆ อยู่เสมอ เมื่อจบกลับมาแล้ว แม้มีผู้ติดต่อให้ไปทำงานด้านการธนาคารที่ประเทศอินโดนีเซีย ตามสาขาที่ท่านเรียน แต่ด้วยความตระหนักถึงบุญคุณของชาวบ้านที่ช่วยกันสนับสนุนทุนตั้งต้นให้ท่านได้ไปศึกษาต่อถึงประเทศอินโดนีเซีย ท่านจึงมุ่งมั่นที่จะตอบแทนคุณแผ่นดินบ้านเกิดมากกว่า จึงได้เริ่มสอนหนังสือตั้งแต่กลับจากต่างประเทศจนถึงปัจจุบัน นับเป็นเวลาร่วม 40 กว่าปีแล้ว มากกว่า 10 โรงเรียน ทั้งเป็นครูประจำ และครูพิเศษ รับสอนในวิชา ภาษามลายู ประวัติศาสตร์ และ เศรษฐศาสตร์ นอกจากนี้ยังเป็น

นักจัดรายการวิทยุอีกด้วย ด้วยประสบการณ์ที่หลากหลายดังกล่าว บทปันทุนของท่านจึงเป็นบทปันทุนที่งดงามทั้งด้านเนื้อหาและวรรณศิลป์

กลุ่มผู้รู้วรรณกรรมมาอยู่ทุกคนมีความเชี่ยวชาญไม่เพียงแต่ด้านปันทุนอย่างเดียวเท่านั้น แต่มีความเชี่ยวชาญในวรรณกรรมมาอยู่ในด้านอื่นๆ ด้วย ถือเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นคลังสมอง เป็นผู้สอน ผู้ตรวจสอบ ผู้ให้การแนะนำ และเป็นวิทยากรในเวทีเสวนา การจัดอบรมด้านภาษาและวรรณกรรมมาอยู่ จากการศึกษาประวัติของผู้เชี่ยวชาญปันทุนข้างต้น จะสังเกตเห็นว่าทุกคนสำเร็จการศึกษาและมีประสบการณ์ด้านวรรณกรรมมาอยู่จากต่างประเทศทั้งสิ้น โดยเฉพาะประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย เพราะตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันยังไม่มีสถาบันการศึกษาระดับสูงในประเทศไทยเปิดทำการสอนสาขาวิชาวรรณกรรมมาอยู่ในระดับสูงกว่าปริญญาตรีเลย ถือเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมมาอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่มากนัก

นอกจากนี้ยังมีบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ในฐานะผู้ให้ข้อมูลรอง เพื่อความครบถ้วนของข้อมูล ประกอบด้วย ครูผู้สอนภาษามลายู นักกิจกรรมด้านศิลปะวัฒนธรรมมาอยู่ นักศึกษาเอกภาษาและวรรณกรรมมาอยู่ ตลอดจนชาวบ้านที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับปันทุน

1.5 สถานการณ์การใช้ปันทุน

จากการวิเคราะห์บทปันทุนที่รวบรวมได้ระหว่างกลางพื้นที่เก็บข้อมูล ทั้งด้านเนื้อหาและลักษณะการประพันธ์ ตลอดจนวิเคราะห์ข้อมูลผู้รู้ปันทุนมาลายูปัตตานี ทำให้เห็นเป็นภาพรวมถึงความเคยเป็นแหล่งอารยธรรมมาอยู่ในอดีตของปัตตานีหรือจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน และด้วยความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับปันทุนในหลายๆ ด้านทำให้สถานะและบทบาทของปันทุนเปลี่ยนไป และการทำความเข้าใจอดีตย่อมทำให้เข้าใจสถานการณ์ในปัจจุบันได้อย่างถูกต้องอีกด้วย ดังจะกล่าวในรายละเอียดตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1) บทปันทุนดั้งเดิมที่เคยใช้อย่างแพร่หลายในอดีตกำลังขาดการสืบทอด

จากการตั้งข้อสังเกตและวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่ตามชุมชนต่างๆ พบว่าปันทุนเคยเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในสังคมมาลายูในอดีต เป็นวรรณกรรมร้อยกรองที่ใช้เพื่อความบันเทิง สนุกสนาน และใช้ในการอบรมสั่งสอน ให้คติสอนใจ ทั้งในรูปแบบเพลงกล่อมเด็ก หรือบทเพลงทั่วไป สะท้อนให้เห็นการอบรมพุ่มพุกลูกหลานชาวมลายูโดยสุนทรีย์ เพื่อให้มีจิตใจที่อบอุ่นอ่อนโยน จากการสอบถามผู้รู้ปันทุนถึงวิธีการสืบทอดบทปันทุนนั้นทำให้ทราบถึงอายุของบทปันทุนมาลายูปัตตานีชนิดที่เป็นบทปันทุนดั้งเดิม ที่มีความเป็นมาอันบรร้อยๆ ปี เพราะผู้รู้ปันทุนส่วนใหญ่อยู่ในวัยชรา ได้รับการสืบทอดปันทุนจากปู่ ย่า ตา ยาย ตั้งแต่ตนเองยังอยู่ในวัยเด็ก เช่น จากการบอกเล่าของนายสะหะ แวะสะมะแอ อายุ 65 ปี ผู้รู้ปันทุนจากบ้านบาโศ อำเภอมะนังยะลา (2559, ธันวาคม 24)

ท่านได้สืบทอดบทปันทุนจากผู้เป็นแม่ผ่านการขับเพลงกล่อมเด็ก ส่วนคุณแม่ของตนเองนั้นได้สืบทอดจากคุณทวดของท่าน คุณทวดของคุณแม่เป็นนักขับปันทุนเลื่องชื่อในสมัยนั้น จนเจ้าเมืองรามันอยากให้มาเป็นผู้รับใช้ประจำวัง รับหน้าที่ขับเพลงกล่อมในวังโกตาบารู เมืองรามันในอดีต คุณทวดของคุณแม่ไม่ยอมไป แต่กลัวจะไม่ปลอดภัย ท่านจึงได้ลี้ภัยไปอาศัยความคุ้มครองของเจ้าเมืองยาลอ โดยอาศัยอยู่ที่บ้านบาโดในเขตอำเภอเมืองยะลาในปัจจุบัน จากการสืบทราบอายุของบทปันทุนที่ได้จากนายสะหะ แวสะมะแอ มีอายุไม่น้อยกว่า 200 ปี

ขณะที่จากการสอบถามนางมารีแะ กาชอ อายุ 88 ปี ผู้รู้ปันทุนจากบ้านกูแบชีรา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี (2559, ธันวาคม 27) ทราบว่า ท่านได้สืบทอดบทปันทุนจากคุณพ่อของท่านเองโดยคุณพ่อของท่านได้เสียชีวิตขณะที่ท่านอายุเพียง 15 ปี ในวัย 63 ปี บทปันทุนที่ได้จากนางมารีแะ กาชอจึงมีอายุไม่ต่ำกว่า 140 ปี ท่านได้กล่าวอีกว่าเนื่องจากในสมัยก่อนยังไม่มีระบบโรงเรียน พ่อแม่ในสมัยก่อนจึงปลูกฝังหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติต่างๆ ผ่านเพลงกล่อมเด็กในรูปของปันทุนหรือซาอिरเพื่อความไพเราะและง่ายต่อการจดจำ

ในปัจจุบันบทปันทุนดั้งเดิมจำนวนมากได้สูญหายไปจากสังคมชาวมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่เป็นที่นิยมในหมู่วัยรุ่นใหม่ ไม่มีโอกาสในการนำมาใช้ ไม่มีการจดบันทึก และแทบจะไม่มีใครสืบทอดสู่ชนรุ่นหลัง เพราะสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนค่านิยมสังคมยุคใหม่ ซึ่งแตกต่างกับสังคมในสมัยก่อนโดยสิ้นเชิง เสมือนเป็นม่านกั้นการถ่ายโอนภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น ปันทุนจึงกำลังกลายเป็นวรรณกรรมล้ำค่าที่ถูกกลืน สาเหตุสำคัญที่ทำให้ปันทุนมลายูปาดานีลดบทบาทลง คือ การรับอิทธิพลค่านิยมสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ ทำให้คนในสังคมเพิกเฉยต่อมรดกทางปัญญาของตนเอง โดยมุ่งให้ความสนใจต่อค่านิยมสมัยใหม่ในด้านเดียว ผลักดันให้คนในสังคมปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ และวิถีการดำเนินชีวิต ปมสาเหตุอีกด้านหนึ่งของการลดถอยลงของปันทุน คือ การขาดองค์กรที่เข้มแข็งรับผิดชอบและกำกับดูแลอย่างยาวนาน นอกจากนี้ความอ่อนแอของภาษามลายูในหมู่วัยรุ่นใหม่ย่อมส่งผลกระทบต่อการนำปันทุนไปใช้หรือทำความเข้าใจบทปันทุน ทำให้สถานการณ์ของปันทุนในพื้นที่แห่งนี้ตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญหายเป็นอย่างยิ่ง อับดุลฮาเล็ม คาเร็ง (2560, กันยายน 29) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“ปันทุนที่ถือว่ากำลังสูญหายไปจริงๆ คือปันทุนดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ที่เรียกว่า *pantun warisan* ไม่สามารถระบุผู้แต่งหรือแหล่งที่มาได้ ส่วนมากใช้เป็นเพลงกล่อมเด็ก ปันทุนเหล่านี้แทบจะสูญหายไปจากสังคมมลายูปาดานีโดยสิ้นเชิง เพราะไร้ผู้สืบทอดจากคนรุ่นใหม่ ประกอบความอ่อนแอทางภาษามลายูของคนรุ่นใหม่ การรับค่านิยมสากลผ่านสื่อยุคไร้

พรมแดนในปัจจุบันและความไม่สนใจในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มนิยม
ศาสนาแบบ puritant”

สอดคล้องกับการบอกเล่าของผู้รับต้นดั้งเดิมหลายๆ ท่านที่พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า
ในปัจจุบันแทบไม่ได้ขับร้องป็นต้นอีกต่อไป เพราะกิจกรรมต่างๆที่เคยใช้ป็นต้นได้ลดความนิยมลง
หรือถูกแทนที่ด้วยการขับร้องเป็นบทเพลงประเภทอื่นแทน ดังคำกล่าวของนายสาเห เวสสะมะแอ
(2560, พฤศจิกายน 20)

“ตนยังจดจำบทป็นต้นที่ใช้ขับเป็นเพลงกล่อมเด็กอยู่จำนวนไม่น้อย แม้จะขับ
ร้องบ้างในขณะมีโอกาสนี้เลี้ยงดูหลาน แต่ถือว่าน้อยครั้งมากไม่ได้ทำเป็นกิจวัตร
เหมือนครั้งที่คุณแม่ใช้กับตนในวัยเด็ก เป็นความรู้สึกที่สัมผัสได้ระหว่างอดีต
กับปัจจุบัน ถึงความแตกต่างในด้านการให้ความอบอุ่น และอารมณ์สุนทรีย์
ขณะเลี้ยงดูบุตรหลาน...”

แนวคิดเรื่องค่านิยมในการรักษาความบริสุทธิ์ในอิสลาม พยายามเจียรนอิสลามให้
ปลอดจากอิทธิพลของความเป็นท้องถิ่นใดๆ โดยถือว่า คำภีร์อัลกุรอาน และพระวจนะของท่าน
ศาสนทูตมีความสมบูรณ์ครบถ้วนแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นใดๆ ที่จะต้องใช้อย่างอื่นมาเป็นสื่อขัดเกลา
สังคม แนวคิดนี้มีส่วนไม่น้อยที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวรรณกรรม เช่น ป็นต้น สำนวนสอนใจ
นิทาน ไม่ได้รับการเหลียวแล ฉะนั้นการลดน้อยลงไปของป็นต้นคงจะไปโทษใครอื่นไม่ได้ มากไปกว่า
โทษตนเองที่ไม่ให้ความสำคัญ ไม่พยายามเรียนรู้และสืบต่อ การขาดตอนในการสืบทอดเกิดจากการ
เปลี่ยนในค่านิยมของสังคม เกิดทัศนคติที่เปลี่ยนไปต่อป็นต้น ดังสะท้อนได้จากการให้สัมภาษณ์ของ
ดร.อับดุลรอแม หะยีหะซา (2560, กรกฎาคม 17)

“.....แม้ป็นต้นดั้งเดิมจะยังคงมีอยู่บ้าง แต่ได้ถูกแทนที่ด้วยเพลงอานาซีด⁹
ที่ได้รับการฝึกฝนโดยครูศาสนาในโรงเรียน ขณะเดียวกัน การขับป็นต้น
ในขณะกล่อมเด็กก็นอน ได้รับการแนะนำจากبابอ¹⁰ บางท่านว่า ควรขับ
ร้องด้วยการกล่าวสรรเสริญพระองค์อัลลอฮจะได้ผลบุญมากกว่า....”

ความจริงแล้วตัวบทป็นต้นเองไม่ป็นสิ่งต้องห้ามในอิสลามแต่ประการใด เพราะ
ค่านิยมในป็นต้นล้วนป็นค่านิยมในอิสลาม เพราะอิสลามได้ซึมซับเข้าสู่วิถีชีวิตชาวมลายูมาช้านาน

⁹ เพลงแนวศาสนาหรือสังคม มีเนื้อหาเชิงสรรเสริญพระเจ้า สรรเสริญท่านบิ และหลักคำสอนในอิสลาม

¹⁰ ผู้รู้ศาสนา ทำหน้าที่สอนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะหรือตามมัสยิด

แล้ว จนแทบจะเป็นสิ่งเดียวกันระหว่างมลายูและอิสลาม จึงไม่เป็นการห้ามแต่ประการใดที่จะใช้ ปันตุนในกิจกรรมทางศาสนา เช่น สอดแทรกปันตุนในการคุตบะห์¹¹ ในวันศุกร์ เป็นต้น

ด้วยอิทธิพลของแนวคิดทางศาสนาดังกล่าวนี้นำทำให้ปันตุนยิ่งถอยห่างไปจากวิถีชีวิตของชาวมลายูไปอีก และยังทำให้มุมมองหรือทัศนคติของชาวมลายูโดยทั่วไปต่อปันตุนเปลี่ยนแปลงไปด้วย เพราะจากการศึกษาพบว่าในช่วงที่ปันตุนได้หายไปจากการใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน ปันตุนได้ถูกนำไปใช้ในรูปแบบของการประพันธ์เป็นบทเพลงบาตีเกอร์ และในวาทกรรม (หนังตะลุง) เน้นการสร้างความเป็นกันเองเป็นหลัก ซึ่งกลุ่มผู้รู้ในศาสนาไม่เห็นด้วยกับการใช้ความเป็นกันเองในลักษณะนี้อีกเช่นกัน ด้วยอิทธิพลของผู้รู้ทางศาสนาดังกล่าว ย่อมส่งผลโดยตรงต่อผู้ที่ยึดเคร่งครัดในหลักศาสนา ยกเว้นกลุ่มคนที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา กลุ่มนี้จะนิยมสื่อให้ความเป็นกันเองในรูปแบบดังกล่าวต่อไป จนในระยะหลังเป็นที่เข้าใจในบางกลุ่มคนว่า ปันตุนคือ เพลงบาตีเกอร์ เป็นบทร้อยกรองที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม หากจะใช้วรรณกรรมร้อยกรองที่สื่อค่านิยมทางศาสนา ควรใช้บทร้อยกรองในรูปชาอีร์ ซึ่งเป็นรูปแบบร้อยกรองที่รับอิทธิพลโดยตรงจากโลกอาหรับพร้อมๆกับการรับอิสลาม ดังตัวอย่าง เช่น บทอ่านชีวประวัติของศาสดา ที่นิยมอ่านเป็นทำนองเสนาะในช่วงเดือนแห่งการประสูติของท่านศาสดามูฮัมหมัด ก็อยู่ในรูปของชาอีร์ทั้งสิ้น งานประพันธ์ในรูปร้อยกรองของเชคอะฮ์มัด อัลฟาตอนี ปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่ของชาวปาตานี ก็ล้วนประพันธ์ในรูปร้อยกรองชาอีร์เช่นกัน

อย่างไรก็ตามเพลงบาตีเกอร์นั้นว่ามีส่วนในการธำรงรักษาปันตุนในสังคมมลายูปาตานีอยู่ไม่น้อย บทเพลงบาตีเกอร์จำนวนไม่น้อยที่มีเนื้อหาเชิงอบรมสั่งสอน สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่นิยมไม่เพียงแต่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น แต่ยังรวมถึงพื้นที่รัฐชายแดนของประเทศมาเลเซีย เช่น กลันตัน ตรังกะนู เป็นต้น ดังตัวอย่างบทเพลงที่ประพันธ์และขับร้องโดยมะเยะ

Lutut keras,	เข้าแข็ง
Tulang besi;	กระดูกเหล็ก
Usaha malas,	ขี้เกียจพยายาม
Tak se cari.	ไม่ชวนหา
Bendangnya luas,	ผืนนากว้าง
Tak ada padi;	ไม่มีต้นข้าว
Genak tak berberas,	โถไม่มีข้าว
Ubi tak berisi.	มันไม่มีหัว
Kebun sayur,	ไร่ผัก
<i>Kho duk kosong;</i>	ปล่อย่างเปล่า

¹¹ การบรรยายธรรมศาสนาที่มัสยิดในช่วงการทำพิธีละหมาดวันศุกร์

Selaput tunggul,	เหลือแต่ตอ
Naik menerung.	ขึ้นหย้ารก
Pisang tepi dapur,	กล้วยอยู่ข้างรั้ว
Berbuah terbit jantung;	ออกผลออกปลี
Nya tak ambil padul,	ก็ไม่ได้เหลียวแล
Habis makan di burung.	จนนกกินเสียหมด
Tubuh kho tua,	กายยิ่งแก่ลง
Penyakit nak mari;	โรคเริ่มถามหา
Belajar mengaji mengeja,	ฝึกเรียนสะกดอ่าน
Mata tak bergari.	ดวงตาไม่ค่อยชัด
Bacaan pun telo,	การอ่านก็ติดขัด
Lidah tak nak jadi;	ลิ้นใช้ไม่คล่อง
Dunia pun nak sahaja,	โลกนี้ดูจะสูญเปล่า
Akhirat pula rugi.	โลกนาก็ขาดทุนอีก
Kepala uban,	หัวหงอก
Rambut dua serupa;	ผมสองสี
Sain kho renggan,	เพื่อนค่อยๆ เห็นห่าง
Orang tak mulia.	คนแก่ไม่ให้เกียรติ
Tenagapun kurang,	กำลังก็ลดน้อยลง
Kuasapun tak ada;	อำนาจก็ไม่มี
Kalau umur panjang,	หากว่าอายุยืน
Macam mana kita kira.	เราจะทำอย่างไรดี

ช่วงเปลี่ยนผ่านทางสังคมในมิติด้านการเข้าถึงการศึกษาของเยาวชน ถือว่ามีส่วนสำคัญยิ่งต่อความเสื่อมถอยและความอยู่รอดของป็นตุนมลายูปัตตานี กล่าวคือ จากบริบทการให้การศึกษา การอบรมพุ่มพุกลูกในวัยแรกเริ่มของเด็ก แต่เดิมสถาบันครอบครัวจะทำหน้าที่หลักในการให้เด็กได้เรียนรู้วิถีชีวิต ผ่านการถ่ายทอดโดยตรงจากพ่อแม่ และปู่ย่า ตายาย ตามลักษณะครอบครัวใหญ่ของชาวมลายูในอดีต เป็นการรับประสบการณ์ตรงในสภาพแวดล้อมจริง นับว่าเป็นการอนุบาลเด็กที่เหมาะสมกับธรรมชาติของวัยเด็กยิ่ง บทป็นตุนก็มีส่วนในฐานะสื่อให้ความบันเทิงเชิงสอดแทรกหลักคำสอน ในรูปแบบของเพลงกล่อมเด็ก บทร้องประกอบการละเล่น บทร้องต่างๆ ไปสำหรับเด็กที่จะซบซ่านในบ้าน ในหมู่บ้าน อย่างเป็นปกติวิถี เด็กๆ เกิดสุนทรียภาพ ทศนคติ มโนทัศน์ และภาษาที่สื่อถึงอัตลักษณ์ของตัวตน พร้อมทั้งจะก้าวสู่การเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

แต่เมื่อเริ่มมีการบังคับให้เด็กวัยเยาว์ดังกล่าวต้องเข้าสู่ระบบการศึกษาในลักษณะของโรงเรียนรัฐ มีการนำหลักสูตรจากส่วนกลาง ทำให้เด็กมีเวลาเรียนรู้จากสถาบันครอบครัวน้อยลง เกิดการเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากสถาบันครอบครัว เป็นโรงเรียนในฐานะผู้ให้การอบรมเด็ก ถือว่าเป็นสิ่งดีเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย แต่ก็ส่งผลกระทบมากมาย เมื่อเด็กต้องเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมตนเองในบริบทที่แปลกใหม่ ภาษาที่แปลกใหม่ บริบทดังกล่าวนี้แทบไม่มีรากเหง้าของความเป็นท้องถิ่นมาเกี่ยวข้องเลย สถานการณ์ในช่วงเปลี่ยนผ่านนี้ถือเป็นช่วงแรกๆ ของการขาดตอนในการถ่ายทอดภูมิปัญญา มิใช่เพียงป็นต้นเท่านั้น แต่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาอื่นๆ ด้วยเช่นกัน

สถานการณ์เช่นนี้ ยังมีนักคิดชาวมลายูที่เริ่มตระหนักในผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงมีการพยายามนำภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านภาษาและศาสนาเข้าสู่ระบบการศึกษาสมัยใหม่ให้ได้ ด้วยการเปิดสอนเด็กในช่วงวันหยุด พัฒนาอเนาะเป็นระบบโรงเรียน ซึ่งสามารถนำหลักสูตรที่สอดคล้องกับท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ของเด็กได้บ้าง แม้จะไม่มาก แต่ถือเป็นกำแพงแนวสุดท้ายที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการรักษาพรมแดนด้านอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ให้คงอยู่ตลอดมา

2) ป็นต้นสมัยใหม่กับบทบาทที่เปลี่ยนไป

ในปัจจุบันแม้จะไม่พบการใช้ป็นต้นในวิถีชีวิตเหมือนในอดีตอีกต่อไป แต่ยังคงพบมีการสอนและขับร้องป็นต้นอยู่บ้างในศูนย์อบรมจริยธรรมประจำมัสยิด หรือที่รู้จักในชื่อโรงเรียนตาดีกา และในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยพบมีการสอนป็นต้นเฉพาะในวิชาภาษามลายู แต่ไม่มากนัก มีการแสดงการขับร้องป็นต้น หรือแข่งขันการขับป็นต้นอยู่บ้างในกิจกรรมวิชาการของโรงเรียน แต่ส่วนใหญ่เป็นป็นต้นที่ไม่ค่อยเน้นคุณภาพหรือคุณค่าทางการขัดเกลาสังคมมากนัก เน้นเพียงความบันเทิงสนุกสนาน ซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของป็นต้น การเรียนรู้ป็นต้นของคนรุ่นใหม่ถูกจำกัดเพียงการเรียนรู้จากระบบโรงเรียน แต่จากการศึกษาพบว่าในโรงเรียนต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีผู้สอนที่มีความสามารถด้านป็นต้นอยู่น้อยมาก หลายโรงเรียนไม่มีผู้จบการศึกษาด้านภาษามลายูเลย

ปัจจัยด้านความอ่อนแอด้านภาษามลายูของคนรุ่นใหม่ นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถเขียนป็นต้นที่มีคุณภาพได้ ไม่สามารถแม้แต่ทำความเข้าใจบทป็นต้นที่มีอยู่เดิมได้อย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับ อิบราเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต และคณะ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง คติชนวิทยาของมลายูมุสลิมจังหวัดปัตตานี: ศึกษาผ่านสุภาชิตและสำนวนสอนสั่ง พบว่าในชุมชนมลายู-มุสลิมนั้น บางคนยังสามารถรักษาอัตลักษณ์ด้านภาษาไว้ได้บ้าง เพราะเห็นถึงความงดงามของภาษา และสามารถสะท้อนถึงบริบทของพื้นที่ได้เป็นอย่างดี แต่คนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาโดยหลักสูตรที่เน้นการใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร ทำให้สมรรถนะด้านภาษามลายูลดน้อยลง การสืบทอดองค์ความรู้เดิมที่สั่งสมมาหลายชั่วอายุคนกำลังลดลงไปมาก ทำให้สุภาชิต และสำนวนสอนสั่งอันเป็นส่วนหนึ่งของการ

ใช้ภาษาในสังคมมลายูมุสลิมมีการนำมาใช้ลดลงตามไปด้วย จากสาเหตุดังกล่าวเชื่อว่าสังคมมลายูในปัจจุบันไม่ชอบป็นตุณ แต่ขาดทั้งผู้รู้ที่คอยอบรมสั่งสอน และขาดแคลนบทป็นตุณที่จะเป็นสื่อให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ ดังที่อาจารย์อุษะเซ็น เบ็ญญูซุฟ (2560, พฤษภาคม 25) ได้กล่าวว่า

“ในปัจจุบันเราขาดแคลนป็นตุณ ทั้งในด้านบุคคลและบทป็นตุณ แต่มั่นใจว่าป็นตุณยังเป็นที่ชื่นชอบของคนรุ่นใหม่ ด้วยภาษาที่งดงาม เนื้อหาที่กินใจ สังเกตได้ ทุกครั้งที่ตนได้อ่านบทป็นตุณในที่สาธารณะ จะสังเกตเห็นทุกคนหยุดนิ่ง เรียกร้องให้อ่านต่อเมื่อตนหยุดอยู่เสมอ”

จากการศึกษายังพบอีกว่า ในปัจจุบันกลุ่มคนที่สามารถเข้าถึงป็นตุณได้ง่ายที่สุดคือกลุ่มนักเรียนในโรงเรียน แต่กลุ่มที่สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาของป็นตุณได้มากที่สุด คือ กลุ่มวัยผู้ใหญ่ เพราะยังมีความสามารถในการสื่อสารภาษามลายูได้ดี เมื่อเทียบกับคนรุ่นใหม่ที่ไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษามลายูล้วนได้ จำเป็นต้องใช้คำศัพท์ภาษาไทยผสมปนด้วยเสมอ ส่วนกลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุดต่อการเป็นผู้ทำหน้าที่อบรมถ่ายทอด คือ กลุ่มครูสอนวิชาภาษามลายู

ความเปลี่ยนแปลงที่แตกต่าไปจากอดีตของการใช้ป็นตุณในปัจจุบันที่เห็นได้ชัด คือ ไม่มีการใช้ป็นตุณตามวิถีชีวิตปกติ และพิธีกรรมต่างๆ ในสังคมอีกต่อไป มีการเรียนการสอนป็นตุณเพียงเล็กน้อยในรายวิชาภาษามลายู มีการใช้ป็นตุณอยู่บ้างในกลุ่มเล็กๆ ของผู้รู้ป็นตุณที่สามารถประพันธ์ได้เองตามสถานการณ์ และนำไปใช้เฉพาะในวันที่มีกิจกรรมภาคเวที ส่วนผู้ฟังในฐานะผู้รับสาร คิดว่าการฟังป็นตุณ เป็นความบันเทิงมากกว่าการได้เรียนรู้และซึมซับคำสอนและค่านิยมที่แฝงอยู่ในป็นตุณ สอดคล้องกับ Tenas Effendy (2007) ที่ได้ศึกษาพบว่า การใช้ป็นตุณในหมู่ชาวมลายูได้ลดลงเป็นอันมาก แม้จะยังคงมีการใช้ป็นตุณอยู่บ้างในปัจจุบัน แต่ดูเหมือนว่าสำหรับเยาวชนคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่เห็นว่า ป็นตุณเป็นเพียงบทกลอนเพื่อความบันเทิง โดยไม่ได้ตระหนักถึงบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสังคมมาอย่างยาวนาน

3) การฟื้นฟูป็นตุณในบริบทสังคมยุคปัจจุบัน

เมื่อบทบาทของการเป็นสถานที่อบรมผู้ฝึกเด็กๆ และเยาวชนในปัจจุบัน เปลี่ยนจากสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันการศึกษาหรือโรงเรียน เด็กๆ ใช้เวลาในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่โรงเรียนมากกว่าที่บ้าน โอกาสที่จะได้เรียนรู้จากสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นลดน้อยลงไป แต่ถูกแทนที่ด้วยสื่อแวดล้อมตามหลักสูตรที่ส่วนกลางกำหนด ลักษณะของความไม่สมดุลในการเรียนรู้ของเด็กๆ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ดำเนินมาอย่างยาวนาน ผลักดันให้ค่านิยมของเยาวชนรุ่นใหม่เปลี่ยนแปลงไป ความไม่ตอบโต้ภัยตามความต้องการของสังคมของการจัดการศึกษาโดยรัฐในพื้นที่จังหวัด

ชายแดนภาคใต้ สังเกตได้จากการนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนมากกว่าโรงเรียนของรัฐ ทั้งที่ต้องใช้ค่าใช้จ่ายมากกว่า แต่กระนั้นโรงเรียนเอกชนในพื้นที่เองก็ยังไม่มีความโดดเด่นในการนำภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นมากนัก ยกเว้นอัตลักษณ์ด้านศาสนาที่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเข้มข้น ฉะนั้นการไม่สามารถปรับตัวเองของภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการเรียนรู้ในครอบครัวหรือชุมชน สู่การจัดการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน จะทำให้ภูมิปัญญาเหล่านี้ค่อยๆ ลดน้อยหายไปอย่างน่าเสียดาย เปรียบเช่นเดียวกับปันทุน ในฐานะวรรณกรรมที่เป็นภูมิปัญญาแห่งการขัดเกลาสังคมสู่อัตลักษณ์ และค่านิยมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษของชาวมลายู ก็กำลังตกอยู่ในภาวะที่สุ่มเสี่ยงต่อการสูญหายด้วยเช่นกัน ฉะนั้นโอกาสในการฟื้นฟูปันทุนในปัจจุบันจึงขึ้นอยู่กับความสามารถนำปันทุนสู่ระบบการเรียนรู้ในโรงเรียนมากขึ้นเพียงใด

ปัญหาของการลดหายของปันทุน ไม่ใช่อยู่ที่ตัวบทปันทุนเองที่มีอาจตอบโจทย์ความต้องการของสังคมยุคใหม่ได้ แต่ปัญหาอยู่ที่การนำไปใช้ของคนยุคปัจจุบัน การแก้ปัญหาจึงต้องแก้ที่กระบวนการนำไปใช้ ดังการให้ข้อคิดเห็นของ ดร.ฮามิดิน สนะอ (2560, ธันวาคม 17)

“ปันทุนมีคุณค่าในตัวตนอยู่เสมอ เพราะคุณลักษณะของปันทุนคือ การขัดเกลาคน ฉะนั้นสังคมใดมีโอกาสได้ซึมซับปันทุน สังคมนั้นจะได้รับการขัดเกลาที่ดีโดยอัตโนมัติ แต่ที่เป็นปัญหา คือ คนที่จะนำปันทุนไปใช้ต่างหาก”

ด้วยความตระหนักและห่วงหาในภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ในตัวตนของประชาชนในพื้นที่ จึงมีความพยายามรักษาและฟื้นฟูอัตลักษณ์ของตนผ่านระบบการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนตาดีกาและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อน ดังสังเกตได้จากการกำหนดค่าขวัญในการจัดการศึกษาในระดับตาดีกาประจำปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา ดังนี้

พ.ศ.2543	Tak kan Melayu Hilang di Dunia
พ.ศ.2544	Tadika Melibar Agama Tersibar
พ.ศ.2545	Menyemai Benih Menabur Jasa
พ.ศ.2546	Merentas Jalan Meniti Arus
พ.ศ.2547	Lunas Berteras Tunas Bernafas
พ.ศ.2548	Santun Adalah Budaya Kita
พ.ศ.2549	Pendidikan Asas Kejayaan
พ.ศ.2550	Ilmu Menyinari Hidup

พ.ศ.2551	Ilmu Asas Kemajuan
พ.ศ.2552	Rajin Usha Tangga Kejayaan
พ.ศ.2553	Ilmu Nadi Dewasa
พ.ศ.2554	Tadika Cemerlang Bangsa Gemilang
พ.ศ.2555	Membaca Budaya Kita
พ.ศ.2556	Caknakan Bahasa Julangkan Budaya
พ.ศ.2557	Memupuk Budaya Menyatu Ummat
พ.ศ.2558	Jayakan Bahasa Ibunda Kita
พ.ศ.2559	Bahasa Berkembang Budaya Gemilang
พ.ศ.2560	Bahasa Berkembang Budaya Gemilang

คำขวัญข้างต้นบ่งชี้ชัดเจนถึงความพยายามยกระดับคุณภาพการศึกษาของเด็กและเยาวชน โดยวางอยู่บนพื้นฐานของการตื่นรู้ด้าน ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอัตลักษณ์ของชาวมลายู เช่น *Membaca Budaya Kita* (การอ่านเป็นวัฒนธรรมของเรา) *Caknakan Bahasa Julangkan Budaya* (ตระหนักในภาษา เชิดชูวัฒนธรรม) *Bahasa Berkembang Budaya Gemilang* (ภาษาแบ่งบาน วัฒนธรรมเลิศล้ำ) เป็นต้น

แม้ในปัจจุบันป็นต้นปรากฏเพียงการขับขานบนเวทีแสดงความสามารถของนักเรียนเท่านั้น แต่ก็เริ่มเห็นพัฒนาการไปในทางที่ดีขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป การสอนภาษามลายู ในปัจจุบันมีการขยายตัวเป็นอย่างมาก มหาวิทยาลัยเกือบทุกแห่งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เปิดสอนเอกภาษามลายู และมีการเปิดสอนวิชาภาษามลายูกระจายตามมหาวิทยาลัยในภาคต่างๆ ทั่วประเทศ ถือเป็นกระแสการตื่นตัวรับอาเซียน ซึ่งประชากรมากกว่าสามร้อยล้านคนพูดสื่อสารด้วยภาษามลายู บทบาทของมหาวิทยาลัยจึงส่งผลโดยตรงต่อการผลิตบุคคลที่มีความสามารถด้านภาษามลายู และวรรณกรรมมลายูสู่การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นในโรงเรียน

การนำป็นต้นเข้าสู่ระบบโรงเรียนตาดีกาได้ถือว่าเป็นก้าวอย่างสำคัญยิ่ง เพราะโรงเรียนตาดีกามีในทุกหมู่บ้าน หากมีกาจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทั้งการเรียนการสอน การอบรมครูผู้สอน และจัดให้มีเวทีประชันความสามารถด้านป็นต้น ย่อมเกิดการตื่นตัวและกระแสมานิยมได้ไม่ยาก ทั้งจำเป็นต้องเป็นกิจกรรมที่ถูกกำหนดเป็นแผนต่อเนื่องขององค์กรที่รับผิดชอบ

การฟื้นตัวของป็นต้นในสังคมมลายูปาตานีในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ด้านที่สำคัญ คือ ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านแหล่งข้อมูล และปัจจัยด้านกิจกรรมส่งเสริมการใช้ ปัจจัยทั้ง 3 ด้านนี้มีความเกี่ยวโยงกัน จึงจำเป็นต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กัน จากการศึกษาในแต่ละประเด็นพบว่า

ประเด็นที่ 1 ประเด็นด้านบุคคล ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ป็นตน กลุ่มผู้รู้วรรณกรรมมลายู และกลุ่มนักศึกษาเอกภาษามลายูและวรรณกรรมมลายู กลุ่มบุคคลทั้ง 3 กลุ่มนี้ ถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทโดยตรงต่ออนาคตของป็นตนมลายูปาตานีในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยกลุ่มผู้รู้ป็นตนในปัจจุบันพบมีน้อยมาก โดยเฉพาะผู้รู้ป็นตนดั้งเดิมที่สืบทอดบทป็นตนกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น กำลังอยู่ในช่วงขาดการสืบทอด ส่วนผู้รู้ป็นตนที่สามารถประพันธ์ป็นตนด้วยตนเอง พบเป็นกลุ่มเล็กๆ ที่มีความสนใจในวรรณกรรมมลายูเป็นการเฉพาะ มีการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการในรูปกลุ่มในสังคมโซเชียลเน็ตเวิร์ค ยังไม่มีกิจกรรมหรือแผนงานที่เป็นระบบใดๆ กับกลุ่มผู้รู้ป็นตนเลย

กลุ่มที่ถือว่ากำลังเป็นผู้มีบทบาทเป็นเฟืองตัวสำคัญในการเชื่อมต่อกับกลุ่มผู้รู้ป็นตนกับกลุ่มนักศึกษา คือ กลุ่มผู้รู้วรรณกรรมมลายู ในปัจจุบันมีผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาวรรณกรรมมลายู และปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ที่มีจำนวนน้อยมาก แต่เริ่มมีการขับเคลื่อนในด้านการเตรียมบุคคลรุ่นใหม่ ด้วยการเปิดสอนวรรณกรรมในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยในพื้นที่ โดยเฉพาะบทบาทที่โดดเด่นของสถาบันอิสลามศึกษาชั้นสูงเชคดาอุดอัลฟาฏอนี อัลอิสลามียะห์ (Jamiah Islam Syekh Daud Al fathani - JISDA) ที่เปิดสอนหลักสูตรศึกษาศาสตรภาษามลายูและวรรณกรรมมลายู เป็นสถาบันแรกในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้เกิดพื้นที่แห่งการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านวรรณกรรมมลายูรวมทั้งป็นตนซึ่งอยู่ในช่วงถูกแช่แข็ง ขาดขั้นตอนการสืบทอดมาอย่างยาวนาน

ส่วนกลุ่มนักศึกษาในฐานะเป็นเยาวชนรุ่นใหม่ ที่จะเข้ามามีบทบาทในอนาคต พบมีการให้ความสนใจด้านการศึกษาต่อในเอกภาษามลายูมากขึ้น เริ่มมีนักศึกษาจัดกิจกรรมลงพื้นที่ชุมชน ทั้งในรูปการสืบค้นหาข้อมูลวรรณกรรม การจัดเวทีเสวนาด้านวรรณกรรมมลายู การจัดค่ายอบรมด้านการเรียนรู้วรรณกรรมตามโรงเรียนต่างๆ และกิจกรรมภาคเวทีตามชุมชนต่างๆ ถือเป็นกระแส และแนวโน้มที่เป็นที่มั่นใจได้ว่า บุคคลที่เป็นผู้รู้ด้านวรรณกรรมมลายูจะไม่สูญหายไปจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพียงแต่เปลี่ยนแปลงสถานะและบทบาทตามบริบทของสังคมปัจจุบัน

ประเด็นที่ 2 ประเด็นด้านแหล่งข้อมูลป็นตน เป็นประเด็นที่นับว่าอ่อนแอมากที่สุด เพราะพบแหล่งข้อมูลป็นตนมลายูปาตานีอยู่น้อยมาก ไม่พบการรวมเล่มบทป็นตนมลายูปาตานีฉบับที่เป็นทางการ และเผยแพร่สู่ธารณะชน มีเพียงการจดบันทึกเป็นเอกสารส่วนตัว หรือรวมเล่มเล็กๆ ที่มีการนำไปใช้เฉพาะกลุ่มหรือโอกาส ไม่พบการรวบรวมข้อมูลในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อถ่ายทอดการสืบค้น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ด้วยข้อจำกัดของแหล่งข้อมูลป็นตนในปัจจุบัน กลายเป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงบทป็นตนมลายูปาตานีของผู้ที่สนใจป็นตน อาจเป็นเพราะว่าสังคมมลายูปาตานีโดยภาพรวมแล้ว ไม่ค่อยชอบอ่านหนังสือ โดยเฉพาะหนังสือภาษามลายูทั้งในรูปตัวเขียนยาวีและรูมีดังข้อคิดเห็นของ ดร.อับดุลรอแม ะหะยีหะซา (2560 ธันวาคม, 21)

“สังคมมลายูไม่ค่อยมีนิสัยรักการอ่าน ตนเคยเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ฟาจัร (Fajar) หนังสือพิมพ์ภาษามลายูฉบับเดียวที่วางขายในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ในขณะนั้น ปรากฏว่าเป็นที่นิยมเฉพาะกลุ่มนักอ่านกลุ่ม เล็กๆ เท่านั้น ส่วนใหญ่เป็นครูสอนศาสนาและนักเรียนนักศึกษา จนในที่สุด ต้องปิดตัวลง”

ในปัจจุบัน ดร.อับดุลรอแม หะยีหะซา ได้หันมาเขียนหนังสือเกี่ยวกับวรรณกรรม มลายู ประวัติศาสตร์ การศึกษา สังคม เศรษฐกิจ และศาสนา จนมีหนังสือในนามปากกา อับดุลเราะห์มาน เดวานี ออกสู่ตลาดมากมายหลายเล่ม ที่สำคัญทุกเล่มเขียนด้วยภาษามลายูอักษร ยาวี นอกเหนือจากท่านแล้ว ยังมีนักเขียนอีกหลายท่านที่เขียนหนังสือในภาษามลายูอักษรยาวี แต่ ส่วนมากจะเกี่ยวกับด้านศาสนาเพียงอย่างเดียว ทำให้ในปัจจุบันมีแหล่งข้อมูลเพื่อใช้ในการอ้างอิง เกี่ยวกับวรรณกรรมปันทุนมลายูปาตานีอยู่น้อยมาก อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเริ่มมีการจัดการอบรม เพื่อพัฒนานักเขียนรุ่นใหม่มากขึ้น ดำเนินการโดยเอกภาษามลายูในมหาลัยต่างๆ ชมรมโรงเรียน ตาดีกา และองค์กรภาคประชาสังคมต่างๆ

ประเด็นที่ 3 ประเด็นด้านกิจกรรมส่งเสริมการใช้ เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้าง บรรยากาศแวดล้อมด้านการนำปันทุนไปใช้นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ใน ปัจจุบันพบว่ายังไม่พบการจัดเวทีแสดงปันทุนหรือจัดแข่งขันปันทุนอย่างจริงจัง เหมือนการแข่งขัน อานาซีด ซาญัก กล่าวสุนทรพจน์ (Pidato) เป็นต้น มีเพียงการขับปันทุนในลักษณะเป็นกิจกรรม สอดแทรกในกิจกรรมภาคเวทีของนักเรียน มีการนำปันทุนไปติดตามห้องในสถานศึกษาโรงเรียน เอกชนสอนศาสนา ปอเนาะ และโรงเรียนตาดีกา แต่ถือว่าเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ไม่พบการปิดบท ปันทุนในที่สาธารณะอื่นๆ หรือในบ้าน แต่พบมีการนำสำนวนโวหาร และสุภาษิตมลายูติดในบ้านและ สถานศึกษาอยู่บ้าง ดร.อับดุลรอแม หะยีหะซา (2560 ธันวาคม, 21) ได้กล่าวสะท้อนถึงเรื่องนี้ว่า

“...อย่างน้อยภายในบ้าน ควรต้องมีบทปันทุนดีๆ ที่คอยเป็นคติเตือนใจติด อยู่ตามผนังบ้านอยู่บ้างสัก 2-3 บท...”

จากสถานการณ์ทั้ง 3 ประเด็นดังกล่าว แม้จะยังไม่อยู่ในขั้นที่เข้มแข็ง แต่ถือว่ายังมี ต้นทุนที่ยังสามารถขับเคลื่อนปันทุนมลายูปาตานีเข้าสู่กิจกรรมในสังคมอีกครั้ง ด้วยบริบทและบทบาท ที่อาจแตกต่างไปจากเดิม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต่อเนื่องและการดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีแผนการ ขับเคลื่อนที่ชัดเจน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจและดำเนินการในแนวทางเดียวกัน เมื่อปันทุนมี

โอกาสเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในสังคมอีกครั้ง บทบาทและคุณค่าของป็นต้นต่อสังคมจะซึมซับสู่สังคมโดยอัตโนมัติ เพราะป็นต้นมีคุณลักษณะของการให้การศึกษาอยู่แล้ว

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์คุณค่าของป็นต้นมลายูปาดานี

ผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้ตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1 เฉพาะในส่วนคุณค่าของป็นต้นมลายูปาดานีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าเป็นอย่างไร

การวิเคราะห์บทป็นต้นมลายูปาดานีที่รวบรวมได้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์หาคุณค่าใน 4 ประเด็นหลัก คือ คุณค่าด้านวรรณศิลป์ คุณค่าด้านเนื้อหาสาระ คุณค่าด้านสังคม และคุณค่าด้านการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ดังจะกล่าวในรายละเอียดของแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

2.1 คุณค่าด้านวรรณศิลป์

วรรณศิลป์ มีความหมาย ตามพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ว่า “ศิลปะในการแต่งหนังสือ, ศิลปะทางวรรณกรรม, วรรณกรรมที่ถึงขั้นวรรณคดี, หนังสือที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี” จากความหมายนี้ การพิจารณาคุณค่าด้านวรรณศิลป์ของป็นต้นจึงต้องศึกษาตั้งแต่การเลือกคำประพันธ์ให้เหมาะสมกับชนิดของป็นต้น การรู้จักตกแต่งถ้อยคำให้ไพเราะสละสลวยอันเป็นลักษณะเฉพาะของภาษากรวี และทำให้ผู้อ่านเกิดความสะเทือนอารมณ์ ซึ่งความไพเราะของบทป็นต้นเกิดด้วยเหตุ 2 ประการ คือ ความไพเราะอันเกิดจากรสคำ และความไพเราะอันเกิดจากรสความ ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ความไพเราะอันเกิดจากรสคำ พบว่าบทป็นต้นมีการเลือกสรรคำที่มีเสียงเสนาะไพเราะ ซึ่งเกิดจากวิธีการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ คำที่มีเสียงสัมผัสคล้องจองกัน การเล่นคำ และลีลาจังหวะของคำ เช่น

Orang rajin kerja kuat,	คนขยัน ทำงานหนัก
Lantai patah tolong tukar;	พื้นกระดานหัก ช่วยกันเปลี่ยน
Ringan tulang perut berat,	กระดูกเบา (ขยัน) ท้องจะหนัก
Berat tulang perut lapar.	กระดูกหนัก (เกียจคร้าน) ท้องก็หิว

(No. 68)

บทป็นต้นข้างต้นนอกจากเป็นความไพเราะของการสัมผัสบังคับตามฉันทลักษณ์ของป็นต้นแล้ว ยังพบการเล่นคำอย่างแยบยลในสองวรรคสุดท้าย เลือกใช้คำสัมผัสในของเสียงสระ ringan กับ tulang และเลือกใช้คำสัมผัสเสียงพยัญชนะในสำนวน perut berat berat tulang เป็นการจงใจใช้เสียง r (ร) เพื่อความไพเราะในการออกเสียง

ความไพเราะที่เกิดจากการเลียนเสียงธรรมชาติ พบได้ทั่วไปในบทปันทุนสำหรับเด็ก เป็นการจูงใจให้เด็กเกิดมโนทัศน์และรู้สึกความผูกพันกับธรรมชาติ เป็นการปลูกฝังการรักธรรมชาติ ให้อยู่กับธรรมชาติตั้งแต่เด็กๆ เช่นในบทปันทุน

Kuk kekek kuk,	เอ๊ก อีเอ๊ก เอ๊ก
Ayam balung mas;	ไก่หงอนทอง
.....

(No. 119)

Embek - embek kambing,	แบะ แบะ เสียงแพะร้อง
Kambing curi angka;	เจ้าแพะ ขโมยลูกขนุน
.....

(No. 125)

บทปันทุนในวรรณคดีขำขัน ใช้เสียงสัตว์ คือ ไก่ขัน และ แพะร้อง เพราะเป็น สัตว์ใกล้ตัวเด็ก เด็กได้ฟังเสียงของสัตว์เหล่านี้อยู่ทุกวัน การใช้เสียงร้องของสัตว์ขึ้นต้น มักใช้ขับร้อง เล่นในขณะเลี้ยงดูลูกอยู่ที่บ้าน เมื่อได้ยินหรือพบเห็นสัตว์เหล่านี้ บทปันทุนล้อเลียนเสียงสัตว์ก็จะถูก ขับขานให้เด็กฟัง พร้อมกับแฝงคำสอนในส่วนวรรณคดีความหมายของบทปันทุน

2) ความไพเราะอันเกิดจากรสความ พิจารณาได้จากการใช้คำที่มีความหมายกระชับ ชัดเจน และการใช้โวหารต่างๆ สามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ได้อย่างลึกซึ้ง กระแทกอารมณ์ กระเทือนจิตใจ และกระทบความรู้สึก เช่น

Embun bertakung di daun keladi,	น้ำค้างขัง บนใบบอน
Keladi subur di pinggir taman;	ใบบอนสมบูรณ์ อยู่ริมสวน
Pantun indah ibarat telaga budi,	ปันทุนงดงาม เสมือนบ่อคุณธรรม
Siapa terminum menjadi budiman.	ใครได้ดีมีกิน ย่อมเป็นคนดี

(No. 175)

การอธิบายคุณค่าอันมหาศาลของปันทุนด้วยคำว่า “บ่อความดี” สามารถสื่อถึงความดีที่มีมากมายในบทปันทุน จะตกไปเท่าไรก็ไม่วันหมด และใช้คำว่า “ดีมีกิน” เมื่อกล่าวถึงคนที่สามารถซึมซับคำสอนต่างๆ ที่มีในปันทุน การจูงใจเลือกใช้คำเหล่านี้สามารถเข้าถึงสิ่งต่างๆ ที่เป็นนามธรรม ให้เป็นรูปธรรมชัดเจน เข้าใจได้ง่าย

ถึงแม้ปันทุนจะบังคับสัมผัสเพียงทำยวรรคในลักษณะ a-b, a-b เท่านั้น แต่ปันทุนที่ถือว่ามีความไพเราะ จะมีการสัมผัสระหว่างวรรค การสัมผัสเสียงภายในวรรค รวมทั้งการเลือกใช้คำ

ที่สวายนาม สั้นกระชับ ลุ่มลึก เป็นภาษากวี เพื่อสร้างความงดงามไพเราะและให้ความหมายที่ลึกซึ้ง ความไพเราะอันเกิดจากรสความนี้ มีหลักสำคัญที่เกี่ยวข้องกัน 3 ด้าน (ดาราวดี ประสึระตา, 2555) ดังนี้

2.1) การสรรคำ

การสรรคำ คือการเลือกใช้คำให้สื่อความคิด ความเข้าใจ ความรู้สึก และอารมณ์ได้อย่างงดงาม โดยคำนึงถึงความงามด้านเสียง โวหาร และรูปแบบคำประพันธ์ การสรรคำในปันทุนพบว่า ผู้แต่งมีความละเอียดอ่อนในการเลือกใช้คำ มากไปกว่าการใช้คำเพื่อสื่อความหมายเท่านั้น กล่าวคือ มีการเลือกคำให้เหมาะกับเนื้อเรื่องและฐานะของบุคคลที่ต้องการสื่อถึง เลือกใช้คำพ้องเสียง เลือกใช้คำโดยคำนึงถึงเสียงสัมผัส สัมผัสนอก สัมผัสใน สัมผัสสระและอักษร การเล่นคำซ้ำ คำ เลือกใช้คำเลียนเสียงหรือพฤติกรรมธรรมชาติ เลือกใช้คำไวพจน์ได้ถูกต้องตรงตามความหมาย ดังตัวอย่างบทปันทุน

Ulam ulam pucuk jenerih,	ผักเอ๋ยผัก ยอดต้นชะ
Air setimba bertupah ruah;	น้ำในถัง หกกระจาย
Ulang ulang hendakkan nak boleh,	ติดตามไม่เคย ห่างหวังว่าจะได้
Seperti kerengga tunggu buah.	เสมือนมดแดง ฝ้าผลไม้

(No. 215)

บทปันทุนข้างต้น จงใจใช้พฤติกรรมของธรรมชาติด้วยการใช้สำนวน “มดแดงฝ้าผลไม้” เพื่ออุปมาให้เห็นภาพที่คมชัดของคนที่ฝ้ามอง ทุ่มเททั้งกายใจ เพื่อมุ่งหวังจะได้ครองใจคนๆ หนึ่ง แต่ทำแล้วไม่ได้เป็นไปตามวาดหวัง เมื่อถึงเวลาเป็นคนอื่นที่มาหิบบรองไปต่อหน้า โดยไร้ความสามารถในการเรียกร้องใดๆ การสรรคำที่ซัดลึกในตัวอยู่แล้ว ย่อมทำให้บทปันทุนมีความแหลมคมไปด้วย

2.2) การเรียบเรียงคำ

การเรียบเรียงคำ คือการจัดวางคำที่เลือกสรรแล้วให้มาเรียงร้อยกันอย่าง ต่อเนื่องตามจังหวะ ตามโครงสร้างภาษา หรือตามฉันทลักษณ์ ซึ่งจากการศึกษาลักษณะการเรียงคำในบทปันทุน พบว่า มีการจัดลำดับความคิดหรือถ้อยคำจากสิ่งสำคัญจากน้อยไปมาก จนถึงสิ่งสำคัญสูงสุดอันเป็นจุดสูงสุดชั้น มีการเรียงถ้อยคำเพื่อให้ผู้อ่านแปลความหมายไปในทางตรงข้ามเพื่อเจตนาให้เกิดความตระหนัก เลี่ยงการใช้คำตรงไปตรงมา ดังตัวอย่าง

Susah derita anak yang kejam,	ยากลำบาก ลูกคนชน
Lebih kejam daripada kambing;	แสนซุกซน ยิ่งกว่าแพะ
Sepatah kata yang sangat tajam,	หนึ่งคำพูด ที่แสนเฉียบคม
Lebih tajam daripada lembing.	คมยิ่งกว่า คมหอกทวน

(No. 152)

การลำดับการเปรียบเทียบจากความเปรี้ยวความขมของแพะ กับความไม่อยู่ในโอวาทของลูกๆ ในวรรคพรรณนา ในสองบรรทัดแรก ต่อด้วยสองวรรคความหมาย ซึ่งเป็นส่วนที่ต้องการสื่อถึงจริงๆ โดยกล่าวเปรียบเทียบความแหลมคมของคำพูดที่เจ็บแสบ สามารถทะลุทะลวงความรู้สึกของคนได้ยิ่งกว่าความแหลมคมของหอกทวนที่ต้องใช้ทั้งความแม่นยำและพลังในการทะลวงเป้าหมาย การเรียงลำดับคำและประโยคถือเป็นจุดเด่นของปันทุนอยู่แล้ว เพราะถูกกำหนดว่าในสองวรรคแรกต้องเป็นวรรคพรรณนา ซึ่งเป็นเพียงวรรคที่ให้มีโนภาพ แต่จุดสูงสุดที่ต้องการสื่อสารอย่างแท้จริงคือสองวรรคหลังที่เป็นส่วนความหมายนั่นเอง

2.3) การใช้โวหาร

การใช้โวหาร คือการใช้ถ้อยคำเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพเรียกว่า “ภาพพจน์” ซึ่งในปันทุนพบมีการใช้โวหารเป็นจำนวนมาก หลายวิธี ได้แก่

- อุปมา คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนกับสิ่งหนึ่งโดยมีคำเปรียบปรากฏอยู่ด้วย คำเปรียบเทียบเหล่านี้ได้แก่ *seperti* (เหมือน เสมือน) *seumpama* (ดุษ เฉกเช่น) *macam* (ดัง) *laksana* (ราวกับว่า) ตัวอย่างบทปันทุน

Pokok gemia bersama terajan,	ต้นสาคร อยู่ใกล้ต้นกำขำ
Burung merbuk banyak sekali;	นกหัวจุก มากมายนัก
Hidup di dunia umpama hujan,	ชีวิตบนโลก เฉกเช่นฝน
Turun sekejap lenyap kembali.	ตกสักพัก หายดังเดิม

(No. 136)

ในบทปันทุนข้างต้น มีการอุปมาชีวิตบนโลกนี้กับฝนตก หมายความว่า ชีวิตบนโลกนี้เป็นชีวิตที่ไม่จีรัง เสมือนฝนตกที่ตกเพียงชั่วขณะหนึ่งแล้วก็หายไป เปรียบชีวิตกับฝนตก ฝนตกต้องมีหยุด ชีวิตต้องมีตาย สอนให้ตระหนักว่าเรามีโอกาสตายได้ทุกขณะ ฉะนั้นจงทำแต่ความดี เพราะความดีเป็นสิ่งที่ไม่ตาย ทำแล้วสังคมชื่นชมและได้ผลบุญได้ความสบายใจ

- บุคคลวัต คือ การสมมุติสิ่งต่างๆให้มีกริยาอาการ ความรู้สึกเหมือนมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตอื่น ในบทปันทุนมีการใช้บุคคลวัตในส่วนวรรณคดีเป็นส่วนใหญ่ เพราะมักใช้สิ่งแวดล้อมรอบตัวมากล่าวอยู่แล้ว เช่น

Malam berlabuh suasana damai,	กลางคืนอย่างกรายเทียบท่า สงบนิ่ง
Di langit pula gelap gelita;	บนฟ้านภา ดำมืดมืดสนิท
Kasih sayang telahku semai,	ความรักความเอ็นดู ที่บ่มเพาะไว้
Tapi sayang tumbuhnya derita.	เสียดายนัก งอกออกมา เป็นทุกข์ระทม

(No. 284)

ในบทปันทุนข้างต้นปรากฏการใช้บุคคลวัตเมื่อกล่าวถึง บรรยากาศช่วงตะวันตกดิน ความมืดเริ่มมาครอบคลุม ในปันทุนวรรคแรกใช้คำว่า *berlabuh* (เข้าเทียบท่า) กับความมืด ซึ่งเป็นสิ่งไม่มีชีวิต แต่เพื่อให้เห็นการเข้ามาแทนที่ช่วงกลางวัน ซึ่งเกิดขึ้นในลักษณะซ้ำๆ ได้อย่างชัดเจน จึงใช้คำว่าเทียบท่า เสมือนคนขับเรือมาเทียบท่า หรือในอีกตัวอย่างหนึ่งที่ใช้สัตว์เป็นบุคคลวัต

Bertemu teruna datang melayar,	พบชายโสด ออกเล่นเรือ
Cuaca putih kembali memukat;	อรุณรุ่ง กลับดีก่อวน
Ilmu laksana binatang yang liar,	วิชาความรู้ เปรียบดังสัตว์เปรี้ยว
Membaca menulis tali pengikat.	การอ่านเขียน เป็นเชือกผูกมัด

(No. 138)

บทปันทุนได้กล่าวเปรียบเทียบความยากของการศึกษาหาความรู้ เสมือนสัตว์ที่เปรี้ยว ความเปรี้ยวของสัตว์ยากที่จะจับฉับใด ความรู้ก็เป็นในลักษณะเดียวกัน ไขว่จะได้มาอย่างง่ายๆ กว่าจะเกิดความชำนาญในแต่ละสาขาวิชาย่อมต้องใช้เวลาและความพยายามอย่างสูง ได้มาแล้วก็ไขว่จะอยู่กับเราตลอดไป บางทีอาจเกิดความหลงลืม ฉะนั้นการอ่านทบทวน และจดบันทึกจึงเป็นวิธีการที่จะเก็บรักษาความรู้ไว้ ในปันทุนเปรียบเทียบการอ่านเขียนว่า เป็นเชือกมัดไว้ เพื่อให้สอดคล้องกับสัตว์เปรี้ยว

- อธิพจน์ คือการกล่าวเกินจริง เพื่อเน้นข้อความนั้นให้มีน้ำหนักยิ่งขึ้น บางครั้งอาจใช้คำกล่าวน้อยกว่าจริงเรียกว่า อวพจน์ เช่นในบทปันทุน

Lembing buatan Siam,	หอกจากเมืองสยาม
Tikam tujuh relong;	พุงไปไกลถึงเจ็ดร้อยอง
Zaman musuh Siam,	สมัยสงครามสยาม
Makan sagu mulung.	อดอยากต้องกินสาครู

(No. 310)

ป็นต้นข้างต้นได้กล่าวถึงประสิทธิภาพของหอกที่ผลิตจากสยามสามารถพุ่งไปไกลถึง 7 ร้อยอง ซึ่งความจริงแล้วเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะคำว่า ร้อยอง เป็นมาตรวัดพื้นที่ของชาวมลายู โดย 1 ร้อยอง เท่ากับ 0.75 เอเคอร์ 7 ร้อยอง จึงเท่ากับ 5.75 เอเคอร์ หรือเท่ากับความยาวของพื้นที่ขนาด 14.54 ไร่เลยทีเดียว แต่ตั้งใจกล่าวให้เกินจริง เพื่อให้เห็นถึงประสิทธิภาพที่ไม่ธรรมดาของหอกสยาม

2.2 คุณค่าด้านเนื้อหาสาระ

ป็นต้นมีคุณลักษณะเฉพาะตัวที่เด่นชัด คือ การอบรมขัดเกลาคน (pantun bersifat mendidik) ในเนื้อหาป็นต้นจึงเต็มไปด้วยคุณค่าในด้านต่างๆ ดังนี้

1) คุณค่าด้านคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรมจริยธรรมในภาษามลายูใช้คำว่า *budi* ซึ่งคุณค่าในด้าน *budi* นี้สามารถอธิบายได้หลากหลายและกว้างขวาง เช่น อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพภักดี เข้าใจเข้าถึง ใจบุญ รัฐบาลคุณ ให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น สอดคล้องกับ พัทธลินจ จินุ่น และคณะ (2559) ได้กล่าวถึงคุณธรรมจริยธรรมว่า เป็น คุณลักษณะ สภาวะ หรือสภาพของคุณงามความดีที่บุคคลมีอยู่ และแสดงออกหลักทางการประพฤติปฏิบัติของการอยู่ร่วมกับคนในสังคมอย่างถูกต้อง ดีงาม และเหมาะสม สอดคล้องกับกฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติในสังคม เพื่อนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง และการอยู่ร่วมกับคนในสังคมอย่างสงบสุข

คุณธรรม จริยธรรมในบริบทสังคมมลายูปาตานีถือเป็นคุณค่าที่สูงส่งและมีค่าถึง เป็นสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติมาอย่างเคร่งครัดมาแต่อดีต เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องมีและยึดปฏิบัติ คนที่มีคุณธรรมจริยธรรมจะได้รับการยกย่อง ให้เกียรติในสังคม และไม่เพียงแต่ยึดปฏิบัติเฉพาะตนเองเท่านั้น ยังสามารถเป็นตัวอย่างหล่อหลอมสังคมได้อีกด้วย ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดของสังคมมลายูในอดีต สามารถสะท้อนให้เห็น คุณค่าของความดีที่สืบทอด คำสุภาพ คำพึงเพย ปันตุน เป็นต้น ถือเป็นแนวทางการสื่อสารเพื่อเกลาสังคมอย่างแยบยล ดังเช่น สำนวนมลายูที่ว่า

“Orang terbaik kita berbahasa, orang memberi kita merasa”

(ใครทำดี เรานอบน้อม, ใครมอบให้ เราสำนึก)

สำนวนข้างต้นเผยให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของสังคมมลายูต่อบุคคลคุณความดี การทำความดีเป็นการแทนบุญคุณ เปรียบได้เหมือน การให้ความช่วยเหลือประการหนึ่ง การทำความดี การให้เกียรติผู้อื่น ย่อมได้รับการปฏิบัติตอบแทนด้วยความดีเช่นกัน คุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามในสังคมมลายู ย่อมมีโอกาสเกิดขึ้นได้หากไร้พื้นฐาน การหล่อหลอมที่แข็งแกร่งจากสังคม คุณธรรม จริยธรรม เกิดจากการสร้างความสำนึกในจิตใจของคนผ่านความนุ่มนวลทางภาษา ความรู้สึกในจิตใจ

ของคนๆ หนึ่งจะส่งผลโดยตรงทางทัศนคติหรือมุมมอง อันจะถูกถ่ายทอดผ่านคำพูดหรือการกระทำที่ น่าชื่นชม ฉะนั้นการรู้จักตอบแทนบุญคุณ ย่อมเป็นคุณธรรม จริยธรรมที่ต้องยึดถือปฏิบัติในสังคม มลายู เมื่อมีบุญคุณ ย่อมมีการตอบแทนบุญคุณ ดังสำนวนมลายูที่ว่า

“Ada ubi adabatas, ada budi ada balas”

(มีหัวมัน ย่อมมีร่อง, มีบุญคุณ ย่อมมีการตอบแทน)

คนที่มีคุณธรรม จริยธรรมในสังคมมลายู จึงถูกมองว่าเป็นคนภูมิรู้ คุณธรรม จริยธรรมที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นปัญญาชน คือการให้ความสำคัญกับความรู้และการเรียนรู้ อย่างสูงส่ง ในทัศนคติของชาวมลายู คำว่า “budi” (พุทธิ) หมายถึง ปัญญา หรือฉลาด ถือเป็นแก่น ของความรู้ ดังปรากฏในการใช้คำที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละด้าน คือ budi bicara, budi pekerti, budi bahasa (Hassan Ahmad, 2003: 32 อ้างใน Norouni Mohidin, 2016: 6)

คุณธรรม จริยธรรมได้สะท้อนถึงตัวตนของคนๆ หนึ่ง ด้านกริยามารยาทที่ดี ด้าน ความนุ่มนวลของการใช้ภาษา ความระมัดระวังในการใช้ภาษาไม่ให้เกิดความกระทบต่อความรู้สึกของ อีกฝ่าย เป็นสิ่งที่สังคมมลายูให้ความสำคัญยิ่ง ดังปรากฏในบทปันทุนต่อไปนี้

Pokok durian berbuah di dusun,	ต้นทุเรียน ออกผลอยู่ที่สวน
Berkawan terbang burung merpati;	เหล่านกพิราบ บินกันเป็นฝูง
Bahasanya menarik dipilih disusun,	ภาษาที่ชัดเกลา มาร้อยเรียง
Nikmatnya terlekat di dalam hati.	ย่อมตราตรึง ในหัวใจคน

(No. 71)

2) คุณค่าด้านศาสนา

ศาสนาอิสลามเป็นทั้งศาสนาและวิถีชีวิตที่ครอบคลุมในทุกมิติในสังคมมลายูใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ ความมีคุณธรรมและจริยธรรมในตัวตนของชาวมลายูวางอยู่บนพื้นฐานของ หลักคำสอนในศาสนาอิสลาม รู้จักจำแนก บาบกับบุญ สิ่งที่ยาลาล (อนุมัตในอิสลาม) กับสิ่งที่ฮารอม (สั่งห้ามในอิสลาม) สิ่งที่ดีกับถูก รวมทั้งสิ่งที่ดีกับสิ่งที่ไม่ดี คุณค่าด้านศาสนากลายเป็นบรรทัดฐานที่ ชาวมลายูยึดเป็นธรรมนุญชีวิต คุณค่าด้านศาสนาได้ปรากฏในวรรณกรรมประเภทต่างๆของชาวมลายู อย่างเข้มข้น โดยเฉพาะ วรรณกรรมกิตาบ (ตำราศาสนา) *ซาอ์ร์ นาชาม บัรซันญี* เป็นต้น วรรณกรรม ดังกล่าวนี้ย่อมมีคุณค่าด้านศาสนาอิสลามอย่างเข้มข้นอยู่แล้ว เพราะตัววรรณกรรมเองเป็น วรรณกรรมที่นำเข้ามาจากอาหรับโดยตรง แต่ในกรณีปันทุน ซึ่งเป็นวรรณกรรมร้อยกรองดั้งเดิมของชาว

มลายูที่มีมาก่อนการเข้ามาของอิสลาม ค่านิยมอิสลามที่ปรากฏในป็นตุนจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง หลังจากที่ชาวมลายูรับศาสนาอิสลาม ถือว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมทำให้เกิดวรรณกรรมป็นตุนที่มีคุณค่าด้านศาสนา ดังตัวอย่างบทป็นตุน

Banyak hari antara hari,	วันต่างๆ มีหลายวัน
Tidak semulia hari Jumaat;	แต่เกียรติวันนั้น ไม่เท่าวันศุกร์
Banyak nabi antara nabi,	มีนบี (ศาสดา) อยู่หลายท่าน
Tidak semulia Nabi Muhammad.	แต่เกียรติวันนั้น ไม่เท่าวันนบีมุฮัมมัด
Anak ayam turun sepuluh,	สิบลูกไก่ ลงจากรัง
Mati seekor tinggal Sembilan;	ตายเสียหนึ่ง เหลืออยู่เก้า
Bangun pagi sembahyang subuh,	ตื่นแต่เช้า ละหมาดซุบฮี
Minta ampun kepada Tuhan.	ขอภัยโทษ ต่อพระเจ้า

สังคัมมลายูมองจากบทป็นตุนข้างต้น สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชาวมลายูปาตานีที่ยึดมั่นกับหลักคำสอนของอิสลามอย่างเด่นชัด ด้วยประการดังต่อไปนี้

- (1) เป็นสังคัมที่ยกย่องให้เกียรติท่านศาสดา
- (2) เป็นสังคัมที่ยึดถือและให้เกียรติวันสำคัญทางศาสนา
- (3) เป็นสังคัมที่มีกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์เป็นอาหาร ยึดวิถีความพอเพียงพึ่งตนเอง
- (4) เป็นสังคัมที่น้อมน้อมและยอมจำนนต่อพระเจ้า
- (5) เป็นสังคัมที่ตื่นนอนแต่เช้าตรู่ และขยันทำมาหากิน
- (6) เป็นสังคัมที่หมั่นขอพรจากพระเจ้า

อัตลักษณ์ความเป็นมลายูปาตานีดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของศาสนาอิสลามต่ออัตลักษณ์ความเป็นมลายูปาตานีว่ามีสูงมาก สอดคล้องกับวรวิทย์ บารู และคณะ (2552) ที่กล่าวถึง อัตลักษณ์ของชาวมลายูปาตานีว่าประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ ศาสนาอิสลาม ภาษามลายู วัฒนธรรมอิสลามและวัฒนธรรมมลายู องค์ประกอบเรื่องศาสนาอิสลาม ภาษามลายูและการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามและมลายูนั้นเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเป็นมลายูปาตานี ซึ่งสอดคล้องกับชนชาวมลายูทั่วทั้งภูมิภาคมลายู (Nusantara) ที่ถือว่าคนมลายูก็คือ Melayu Adatnya Melayu Bahasanya Islam Agamanya (ประเพณีมลายู ภาษามลายู ศาสนาอิสลาม) องค์ประกอบทั้งสามตัวนี้เป็นองค์ประกอบที่มีอาจจะขาดตัวใดตัวหนึ่งได้

3) คุณค่าด้านความสามัคคี

คุณค่าด้านความสามัคคีนับเป็นคุณค่าที่สำคัญยิ่งในสังคมชาวมลายู เป็นคุณค่าที่สามารถรวบรวมความเป็นหนึ่งตั้งแต่ระดับชุมชนหมู่บ้านถึงระดับครอบครัวใหญ่ของชาวมลายูทั้งภูมิภาค หากศึกษาตั้งแต่รากเหง้าของชาวมลายูแล้ว ชาวมลายูได้แพร่ขยายไปทั้งภูมิภาคด้วยการอพยพย้ายถิ่น ซึ่งหากปราศจากความสามัคคี การรวมกลุ่มเดินทางอพยพซึ่งต้องใช้ทางเรือข้ามจากเกาะต่างๆ แล้วตั้งเป็นชุมชนใหม่ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

Bentian William ได้ให้คำจำกัดความชาวมลายูว่า เป็นคนที่อาศัยในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเกาะต่างๆ ในบริเวณใกล้เคียง บรรพบุรุษมาจากตระกูล ออสโตรเนเซีย โปรโต (Austronesia Proto) มลายู โปรโต (Melayu Proto) มองโกลอยด์ อินโดนีเซีย (Mongoloid Indonesia) หรือ มาลายัน (Malayan) คนเผ่าเหล่านี้เชื่อว่ามีถิ่นกำเนิดจากมณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของประเทศจีน พวกเขาได้เดินทางอพยพลงไปตามแม่น้ำโขงเมื่อประมาณ 2500 ถึง 1500 ปีก่อนคริสตกาล ต่อมาได้แพร่ขยายสู่แหลมมลายู เกาะต่างๆ ในอินโดนีเซีย มาดากัสการ์ และเกาะอื่นๆ ในฝั่งตะวันออก (Ismail Hamid, 1988, น. 2-3)

คำว่ามลายู (Melayu) ก็มีการให้คำจำกัดความที่แตกต่างกันหลายนัย เช่น ตามทัศนะของ Werndly อ้างถึงใน Ismail Hamid (1988, น. 1) ระบุว่า *Melayu* มาจากคำว่า *Melaju* ซึ่งมาจากรากศัพท์ว่า *laju* หมายถึง รวดเร็ว ว่องไว กระฉับกระเฉง ซึ่งเป็นคุณลักษณะดั้งเดิมของชาวมลายู ขณะที่ Van de Tuuk อ้างถึงใน Ismail Hamid (1988, น. 1) มีความเห็นที่แตกต่างไปว่า *Melayu* หมายถึง การเดินทางข้ามฟาก หรือการเปลี่ยนการเปลี่ยนศาสนาจากฮินดู-พุทธ เป็นอิสลาม ในอีกด้านหนึ่ง Hollander มีความเห็นว่า *Melayu* มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า *Pengembara* หมายถึง การเดินทางผจญภัยจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง

อย่างไรก็ตามตั้งแต่ชาวมลายูได้เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ วัฒนธรรมทางสังคมของพวกเขาได้วางอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือสามัคคีกัน โดยเฉพาะความร่วมมือกันในการดำรงชีพ เช่น การเกษตรกรรม การล่าสัตว์ การทำประมง เป็นต้น ถึงแม้ว่าชาติพันธุ์มลายูเคยได้รับอิทธิพลทางความเชื่อหรือศาสนาจากดั้งเดิมคือ เชื้อในภุตผินางไม้ เป็นความเชื่อในศาสนาฮินดู-พุทธ และในปัจจุบันเป็นอิสลาม แต่ค่านิยมในความสามัคคีกลมเกลียวยังคงอยู่เหมือนเดิม กลายเป็นอัตลักษณ์หนึ่งของชาวมลายู ดังปรากฏในบทปันทุน

Buah salak masak tergantung,

Kulitnya keras isinya kelat;

Hidup pasti bergotong royong,

Itulah tanda hidup bermuafakat.

ผลสะล่สุก ห้อยติดต้น

เปลือกแข็ง เนื้อเฝาด

ชีวิตต้องร่วมแรงร่วมใจกัน

บ่งบอกถึง ความสมัครสมานสามัคคี

(No. 74)

4) คุณค่าด้านการให้การศึกษา

สังคมมลายูในอดีต มีลักษณะความเป็นอยู่ที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมในหมู่สมาชิก มีความผูกพัน มีสัมพันธ์ภาพแน่นแฟ้น มีความเคารพนับถือ ให้ความช่วยเหลือ ดูแลกันอย่างทั่วถึง มีการติดต่อไปมาหาสู่หมู่ญาติพี่น้องสม่ำเสมอ ครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย (Extended Family) คือเป็นครอบครัวใหญ่ที่ประกอบไปด้วยญาติพี่น้องของสามีหรือภรรยา เช่น พี่ ป้า น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น อยู่ร่วมในครอบครัวด้วย แสดงบทบาทหน้าที่ในการให้การอบรมเลี้ยงดู สั่งสอน สมาชิกที่เกิดขึ้นใหม่ในครอบครัว และถ่ายทอดความรู้และเป็นธุระจัดหาที่เล่าเรียนให้แก่บุตร ตลอดจนการกระทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีเพื่อให้บุตรเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และนำความรู้ความสามารถจรรโลงสังคมให้พัฒนาสืบต่อไป การปลูกฝังให้มีค่านิยมใฝ่เรียนจึงเกิดขึ้นตั้งแต่เล็กๆ ดังปรากฏในปันทุนต่อไปนี้

Sang kancil di tepi pagar;

Sejak kecil mulai belajar.

(No. 108)

กระจกน้อย ที่ข้างรั้ว

ตั้งแต่เล็ก เริ่มเรียนแล้ว

Kalau ke bukit membawa lembu,

Buah keduduk cepatnya tua;

Kalaulah adik banyak ilmu,

Dapatlah duduk di tempat raja.

(No. 29)

ถ้าขึ้นเขา จูงวัวไป

ลูกโคลงเคลง แก่เร็วนัก

ถ้าน้อง มากความรู้

ย่อมได้นั่ง ณ ที่ราชา

บทปันทุนข้างต้นมีเนื้อหาส่งเสริมให้หมั่นศึกษาเล่าเรียน โดยในบทแรกเป็นปันทุนสำหรับเด็ก เป็นลักษณะสองวรรค ในวรรคเนื้อส่อให้เห็นว่าการร่ำเรียนต้องดำเนินตั้งแต่ยังเป็นวัยเด็ก ถ้าเป็นบริบทของสังคมมลายูในอดีต ปันทุนลักษณะสองวรรคสั้นๆ ดังตัวอย่างนี้ จะถูกขับกล่าวให้ฟังซ้ำแล้วซ้ำเล่าในครอบครัว จนเด็กจำขึ้นใจ จนมีความรู้สึกเป็นหน้าที่ของตนว่าเป็นวัยที่ต้องร่ำเรียน ส่วนปันทุนบทที่สองกล่าวให้เห็นคุณค่าและความมีเกียรติของผู้หมั่นศึกษาจนมีความรอบรู้ ว่าสามารถได้นั่ง ณ ที่ราชา สู่ถึงความสูงส่งในอำนาจหน้าที่ หรือการงาน และรายได้ ความสะดวกสบาย และโอกาสในการสามารถให้ความช่วยเหลือผู้อื่น

บทปันทุนมลายูปาดานีมีเนื้อหาเน้นการอบรมสั่งสอน ในด้านศาสนา คุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมประเพณี มารยาทการอยู่ร่วมกันในสังคม มีจุดมุ่งหมายให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Adisti Primi Wulan (2011) ที่กล่าวถึงคุณค่าของการให้การอบรม

สั่งสอนของปันทุนว่า ปันทุนมลายูตั้งอยู่บนคุณค่าหลัก 4 ประการ คือ คุณค่าทางศาสนา คุณค่าทาง กิริยามารยาท คุณค่าทางสังคม ละคุณค่าทางวัฒนธรรม คุณค่าดังกล่าวนี้ได้แฝงอยู่ในบทปันทุนซึ่ง เนื้อหาเต็มไปด้วยการชี้แนะที่จะแก้ไขหรือเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงามแก่เยาวชน คุณค่าทาง ศาสนาก็ได้กล่าวถึงการตักเตือนให้ระลึกถึงองค์อัลลอฮ์ ขณะที่คุณค่าทางกิริยามารยาทที่พบใน การศึกษาในครั้งนี้คือ การเชิญชวนให้ลูกๆ หรือเยาวชนให้ทำแต่ความดี ส่วนคุณค่าทางสังคมจะ สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ของสังคม และคุณค่าทางวัฒนธรรม คือ จะเชิญชวนให้ปกป้องรักษา ประเพณีที่ดีงาม

5) คุณค่าด้านการรักษาอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ความเป็นมลายูปาตานี สะท้อนได้จากภาษา ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ชาวมลายูปาตานีมีความรักความห่วงใยในอัตลักษณ์ของตนเป็นอย่างดี ท่ามกลาง กระแสอันเชี่ยวกรากของค่านิยมจากภายนอก ทำให้ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งด้าน อัตลักษณ์ โดยเฉพาะอัตลักษณ์ด้านภาษา สถานการณ์การถูกคุกคามทางอัตลักษณ์เหล่านี้ย่อมเกิด ความห่วงใยในมรดกทางชาติพันธุ์ จึงเกิดวรรณกรรมที่พยายามสื่อสารให้ชนรุ่นหลังสืบทอดปกป้อง รักษาอัตลักษณ์ของตนมากมาย รวมทั้งในรูปบทปันทุน ดังตัวอย่าง

Berseri pengantin bersanggul suasa,
Sirih junjung tersusun di dulang;
Pantun di sayangi di pelihara bahasa,
Tetap kekal dan terus gemilang.

(No. 391)

Sungguh cantik burung merpati,
Sukar ditangkap atau dipikat jerat;
Bahasa Melayu memikat hati,
Setia pertahan sepanjang hayat.

(No. 393)

สง่าราศีคู่สมรส ทำมายผม
ทูนชั้นหมาก เรียงสาวงามในถาด
ปันทุนเป็นที่รัก เป็นผู้รักษาภาษา
ยืนยงมั่นคง เปล่งประกาย

สวยจริงหนอ นกพิราบ
ยากที่จะจับ หรือผูกกล่าม
ภาษามลายู ผูกมัดใจ
ปกป้องรักษา ตลอดชีวิต

6) คุณค่าด้านการเยียวยาและโน้มน้าวจิตใจ

ปันทุนใช้ภาษาที่นุ่มนวล ใช้สำนวนที่แหลมคม มีการสัมผัสเสียงที่ไพเราะ ง่ายใน การจดจำ เป็นสิ่งคอยย้ำเตือนสติ หรือเยียวยาความรู้สึกของคนได้ นับเป็นสื่อที่ใช้วรรณศิลป์ที่ สามารถเข้าถึงความรู้สึกของคนได้อย่างลุ่มลึก ดังอธิบายในบทปันทุน ต่อไปนี้

Cantik sungguh bunga melati,
Rimbun setaman bunga cempaka;
Pantun menusuk di dalam hati,
Menjadi pengubat jiwa yang luka.

(No. 69)

Sejarah menarik kampung Serkam,
Nangka masak nampak tergantung;
Bahasanya lembut tajam menikam,
Seperti jarum menusuk ke jantung.

(No. 174)

Sikap pahlawan berkeris sakti
Sifat bersopan nampak terserlah
Lembut menyentuh memaut hati
Jiwa yang keras tunduk mengalah

(No. 390)

สวยจ้งหนอ ดอกมะลิ
พุ่มเต็มสวน ดอกจำปี
ปันทุนแฝงลึก ในจิตใจ
เป็นผู้เฝ้ายา จิตใจปวดร้าว

ประวัติน่าสน บ้านเซอร์กัม¹²
ขนุนสุก เห็นห้อยอยู่
ภาษานุ่มนวล แหลมทิ่มแทง
เสมือนมีเข็ม ชุกอยู่ในหัวใจ

หมาดนักรบ พกกริชศักดิ์สิทธิ์
ยึดมารยาทงาม หลงใหลยิ่ง
แสนนุ่มนวล ทำให้ตายใจ
จิตใจที่แข็งกร้าว ก้มยอมปราศัย

2.3 คุณค่าด้านสังคม

การพิจารณาคุณค่าด้านสังคม เป็นการพิจารณาคุณค่าบทประพันธ์ว่า ผู้แต่งมีจุดประสงค์อย่างไรในการจรรโลงสังคม ซึ่งพิจารณาจากทรรศนะ แนวคิด การให้คติเตือนใจ การแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี โดยการสอดแทรกไว้ในบทประพันธ์อย่างแนบเนียน จากการศึกษาคุณค่าด้านสังคมในบทปันทุนมลายูปาดานี้ สะท้อนความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของชาวมลายูปาดานี ที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างบทปันทุน

Sedikit sebanyak ikan kembung
Biji terung di dalam kain
Duit banyak jangan sombong
Mesti tolong orang miskin

(No. 16)

มีปลาทุ อยู่น้อยนิด
ลูกมะเขือ อยู่ในผ้า
มีเงินมาก อย่าเย่อหยิ่ง
ต้องช่วยเหลือ คนยากไร้

¹² บ้านสะก้า อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

บทปณัตุนข้างต้นเป็นตัวอย่่างของการส่งเสริมค่านิยมที่ต้งามให้เกิดขึ้นในสังคม ต่างต้องมีส่วนในฐานะเป็นผู้ให้ อาจเป็นด้านความรู้ ด้านกำลังกาย ด้านกำลังใจ โดยเฉพาะด้านกำลังทรัพย์ ความไม่หยิ่งยโส นับเป็นจริยธรรมที่น่ายกย่อง เพราะเมื่อไร้ความหยิ่งยโส เขาจะเป็นคนถ่อมตน จะมองเห็นความยากลำบากที่สังคมกำลังประสบ และเห็นว่าเป็นหน้าที่ของตนที่ต้องทำเพื่อสังคม ค่านิยมในการเป็นผู้ให้ ต้องยอมรับว่านอกจากเป็นคุณลักษณะดั้งเดิมของชาวมุสลิมแล้ว ศาสนาอิสลามมีส่วนเป็นอย่างมาก ในการช่วยส่งเสริมให้เป็นคนมีอบนผ่านหลักปฏิบัติในศาสนา เช่น การบริจาคซากาตหรือทานประจำปี หมายถึง ทรัพย์สินส่วนเกินจำนวนหนึ่ง จะเป็นภาคบังคับก็ต่อเมื่อจำนวนผลผลิต ผลเก็บเกี่ยว หรือทรัพย์สินนั้นมีเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งมุสลิมต้องจ่ายให้แก่ผู้ที่มีสิทธิได้รับเมื่อครบรอบปี โดยปกติอยู่ในอัตราร้อยละ 2.5 ของทรัพย์สินที่มี ถ้ามุสลิมคนใดมีทรัพย์สินเงินทอง สินค้าที่เหลือในรอบปีแล้วไม่ทำการบริจาค ผู้นั้นถือเป็นผู้หนึ่งที่ทำผิดบัญญัติของอิสลาม และยังถือเป็นการผิดกฎหมายในบางประเทศที่ใช้กฎหมายอิสลาม ในประเทศไทยมุสลิมจำเป็นต้องจ่ายทั้งชะกาตและภาษี การมีฐานะร่ำรวยในทัศนะของอิสลาม จึงหมายถึงการมีโอกาสมากขึ้นในการทำบุญช่วยเหลือผู้ยากจนและกลุ่มที่สามารถรับทานได้¹³

ค่านิยมที่ชาวมุสลิมได้รับจากศาสนาอิสลาม ถือเป็นการยกระดับหลักปฏิบัติในสังคมให้มีความชัดเจนและเป็นที่ยอมรับร่วมกันมากขึ้น วรรณกรรมจึงเป็นสื่อสำคัญในการถ่ายทอดค่านิยมเหล่านี้สู่สังคม โดยเฉพาะวรรณกรรมกิตาบหรือตำราศาสนา ส่วนปณัตุนอาจเป็นวรรณกรรมเดียวของชาวมุสลิมที่สามารถปรับตัวเอง นำมาใช้กับทุกบริบทอย่างแท้จริง จึงเป็นวรรณกรรมที่มีบทบาทในการจรรโลงสังคมมุสลิมมาอย่างยาวนาน ดังที่ ดร.ฮามีดิน สะนอ (2560, ธันวาคม 17) กล่าวว่า

“บทบาทของปณัตุนในสังคมนั้นมีมากมายยิ่ง ดังสังเกตว่ามีปณัตุนสำหรับเด็กๆ ปณัตุนสำหรับคนหนุ่มสาว ปณัตุนผู้ใหญ่ เพื่อการสื่อสารที่เหมาะสมกับระดับวัย มีเนื้อหาที่ครอบคลุมทั้งด้านศาสนา บุญคุณ กริยามารยาท การปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และในสมาชิกของสังคมหมู่บ้าน และด้านอื่นๆ บทบาท ดังกล่าวนี้มีหน้าที่ในการขัดเกลาสังคมโดยตรง ด้วยภาษาที่งดงาม เนื้อหาที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม รากเหง้าของปณัตุนคือ การให้การศึกษาในอดีตยังไม่มีระบบโรงเรียน ปณัตุนได้ทำหน้าที่เสมือนครูที่คอยสั่งสอนโดยสอดแทรกในทุกๆอริยบทของสังคมมุสลิม ปณัตุนเป็น "Messegj pendidikan /Educational message”

¹³ ผู้มีสิทธิรับทานได้ในอิสลาม ประกอบด้วย 1) คนขัดสน ที่รายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย 2) คนยากจน ที่ไม่มีทรัพย์สินและไม่มีรายได้ 3) เจ้าหน้าที่ดูแลชะกาต 4) มุอัลลีฟ คนต่างศาสนาที่เป็นมิตรกับชาวมุสลิม 5) ไถ่ทาส ไถ่เชลยศึก 6) คนติดหนี้ 7) ในหนทางของอัลลอหฺ เช่นสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล และ 8) คนเดินทาง ผู้พลัดถิ่น เช่นนักศึกษาผู้เดินทางไปศึกษาต่างถิ่น

2.4) คุณค่าด้านการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

การประพันธ์วรรณกรรมย่อมประกอบด้วยถ้อยคำ เนื้อหาสาระและกลวิธีการเขียนแบบต่างๆ ซึ่งสามารถนำงานประพันธ์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ เช่น ในแง่จดจำถ้อยคำสำนวนไปใช้เพื่อความสนุกสนาน ความไพเราะ ส่วนเนื้อหาสาระอาจนำไปใช้ในแง่ได้คติข้อเตือนใจ ได้ความคิดเห็นที่มีประโยชน์ต่อชีวิต ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ การนำคุณค่าของงานประพันธ์ไปใช้ได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถและ ประสบการณ์ของผู้อ่าน ที่จะวิเคราะห์เพื่อเลือกจดจำคิดและนำไปใช้ตามกำลังความคิดของตน จากการศึกษาคุณค่าของบทปันทุน พบว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้หลายทาง ดังนี้

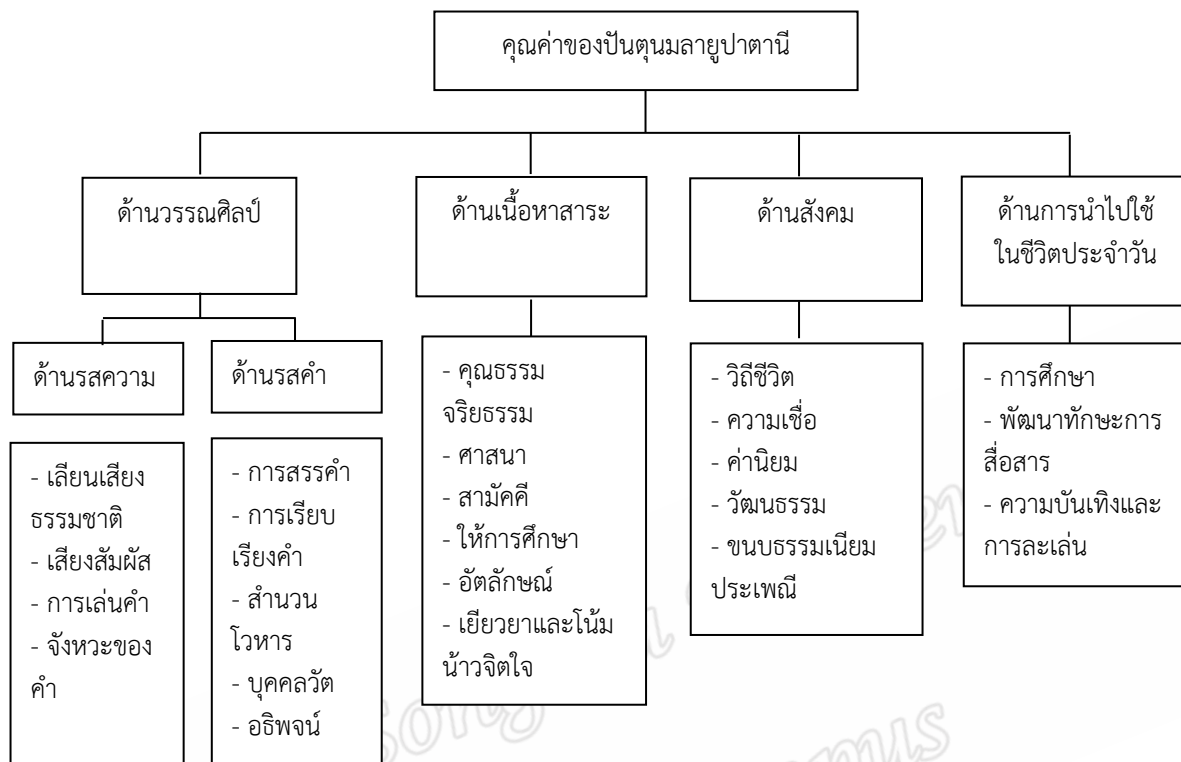
(1) ด้านการศึกษา ในบทปันทุนหลายบท จะให้ข้อคิดเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียน มีคำสอนที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของการศึกษา นอกจากนี้ปันทุนยังเป็นสื่อที่ปรากฏองค์ความรู้ที่กว้างขวาง ครอบคลุมเกือบทุกมิติของสังคม จึงสามารถนำมาปรับใช้ประกอบการจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดี

(2) ด้านการพัฒนาทักษะการสื่อสาร ปันทุนเป็นวรรณกรรมที่ใช้ภาษาสวยงาม กระชับแต่ลุ่มลึก สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพูดสื่อสารในชีวิตประจำวันได้

(3) ด้านการใช้เพื่อความบันเทิงและการละเล่น ปันทุนมีความยืดหยุ่นทั้งการปรับเปลี่ยนเนื้อหา และการนำไปใช้ในโอกาสต่างๆ เช่น การขับร้องเป็นเพลงประกอบการละเล่นต่างๆสำหรับเด็ก เพลงกล่อมเด็กนอน หรือการขับร้องทั่วไป โดยไม่จำเป็นต้องใส่ทำนองก็ได้ เพราะปันทุนมีเสียงสัมผัสและลักษณะการอ่านที่มีการใช้โทนเสียงและการเว้นวรรคเป็นการเฉพาะอยู่แล้ว หากอ่านอย่างถูกต้องย่อมสร้างความไพเราะยิ่ง

ความหลากหลายของคุณค่าในปันทุนมลายุดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงความเป็นเครื่องมือในการใช้ขัดเกลาสังคมอย่างครบถ้วน ทั้งด้านภาษา และค่านิยมในสังคม ดังสรุปเป็นแผนผังดังนี้

ภาพประกอบ 4 คุณค่าของป็นตุนมลายูปาตานี

ตอนที่ 3 ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ในป็นตุนมลายูปาตานี

ผลการสังเคราะห์ในส่วนนี้ตอบคำถามการวิจัยข้อ 2 เรื่ององค์ความรู้ใดบ้างในป็นตุนมลายูปาตานีที่สามารถใช้ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ป็นตุนแต่เดิมเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ ไม่มีการบันทึกในเอกสาร แต่นำไปใช้ในสังคมตามวิถีชีวิตประจำวัน เกิดการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ต่อมาเริ่มมีการจดบันทึก มีผู้รวบรวมเป็นเอกสารเพื่อป้องกันการสูญหาย มีการประพันธ์ป็นตุนใหม่ๆ ตามสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ป็นตุนจึงเกิดขึ้นจากบริบทแวดล้อมของสังคมมลายูในแต่ละยุคสมัย บทป็นตุนจึงเป็นแหล่งสะสมองค์ความรู้ในด้านต่างๆ มากมาย ล้วนสะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของชาวมลายู ถึงกับมีผู้กล่าวว่า ถ้าอยากรู้จักชาวมลายูอย่างลึกซึ้ง ถึงแนวคิด ค่านิยม ความเชื่อ แล้ว ควรทำความรู้จักบทป็นตุนของพวกเขาเสียก่อน

จากการศึกษาวิเคราะห์บทป็นตุนที่รวบรวมได้ในการวิจัยในครั้งนี้ ค้นพบองค์ความรู้มากมายในบทป็นตุน ทั้งด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ศาสนาและความเชื่อ เป็นต้น ในขั้นตอนการสังเคราะห์องค์ความรู้จากป็นตุนนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลป็นตุนที่วิเคราะห์แบ่ง

ประเภทตามปรากฏในตอนที่ 1 และการวิเคราะห์คุณค่าของป็นตุนตามปรากฏในตอนที่ 2 มาสังเคราะห์ตามทฤษฎี Penkaedahan Melayu ของ Hashim Awang (2004) ที่มองวรรณกรรมมลายูใน 2 ประเด็นหลักที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน คือ

1) หลักการด้านธรรมชาติ (Alamiah) ประกอบด้วย ด้านการนำไปใช้ (Gunaan) ด้านศีลธรรม (Moral) และด้านการทำนายสัญลักษณ์ (Firasat)

2) หลักการด้านศาสนา (Keagamaan) ประกอบด้วย ด้านการเชิญชวน (Dakwah) ด้านสังคม (Kemasyarakatan) และด้านวรรณศิลป์ (Seni)

ตามหลักทฤษฎี Pengkaedah Melayu ที่มองวรรณกรรมเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์โดยมนุษย์ เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ ตามความจำเป็นหรือความต้องการของสังคม โดยใช้ศิลปะในการสื่อสารที่สามารถจรรโลงสังคมได้ แต่ต้องไม่ละเมิดค่านิยมที่ดำรงในกรอบศาสนาอิสลาม จากการวิเคราะห์คุณค่าของป็นตุนในด้านต่างๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นจุดมุ่งหมายของป็นตุนที่ต้องการเห็นสังคมที่มีศีลธรรม ด้วยการขัดเกลาสังคมตามค่านิยมอิสลาม โดยใช้ภาษาที่สวยงาม เป็นศิลปะในการสื่อสารในรูปแบบร้อยกรอง ป็นตุนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการธำรงรักษาภาษามลายู วัฒนธรรมมลายู และศาสนาอิสลาม โดยทั้ง 3 ประการดังกล่าว เป็นอัตลักษณ์สำคัญของชาวมลายูที่ต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังจะกล่าวในแต่ละด้านต่อไปนี้

3.1 ป็นตุนกับสุนทรียภาพทางภาษาในการขัดเกลาสังคมของชาวมลายู

จากการสังเกตในปัจจุบัน ชาวมลายูปาตานีจำนวนมากไม่มีโอกาสได้สัมผัสกับป็นตุนเลย อาจมีบ้างเล็กน้อยในช่วงวัยเรียนในโรงเรียนตาดีกาและผ่านการอ่านป็นตุนเพื่อความสนุกสนานตามเวทีกิจกรรมที่จัดขึ้นตามหมู่บ้าน แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายที่เป็นการเรียนรู้แค่ฉันทลักษณ์ ไม่ได้เรียนรู้ด้วยความเข้าใจในคุณค่าต่างๆ ที่มีอยู่ในป็นตุน ซึ่งสถานการณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ย่อมเป็นเรื่องที่น่าวิตกสำหรับสถานการณ์ของป็นตุนในอนาคต ย้อนแย้งกับสิ่งที่เป็นที่รับรู้โดยทั่วไปว่า ในอดีตป็นตุนถูกใช้อย่างกว้างขวางในสังคมมลายูปาตานี มีการใช้ป็นตุนในทุกโอกาส แม้แต่การพูดคุยสื่อสารประจำวันก็จะสอดแทรกป็นตุนอยู่เสมอ ป็นตุนในบางครั้งจึงดูเหมือนว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาษามลายู เป็นทักษะทางการสื่อสารมากกว่าการนำมาประพันธ์เป็นกาพย์กลอนเพื่อเล่าเรื่องใดเป็นการเฉพาะ

ความจริงแล้วในสังคมมลายูปาตานี มีวรรณกรรมที่โดดเด่น สามารถจรรโลงสังคมอยู่หลายประเภท แต่ทำไมต้องเป็นป็นตุนในฐานะวรรณกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นมลายู จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทั้งประวัติความเป็นมา กลุ่มผู้ใช้ และคุณค่าต่างๆ ในป็นตุนมลายูปาตานี สามารถตอบคำถามข้างต้นได้ด้วยเหตุผล 3 ประการดังนี้ (1) ป็นตุนเป็นวรรณกรรมดั้งเดิม

ของชาวมลายู (2) ปันตุนครอบคลุมกลุ่มผู้ใช้ในทุกระดับชั้นของสังคม และ (3) ปันตุนถูกนำมาใช้ใน ทุกสถานที่และโอกาสในสังคม ดังจะกล่าวในรายละเอียดของแต่ละข้อ ดังนี้

ข้อที่ 1 ปันตุนเป็นวรรณกรรมดั้งเดิมของชาวมลายู มีมาก่อนการเข้ามาของศาสนา ฮินดู พุทธ และอิสลาม ปันตุนเป็นเป็นสื่อเพื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก เฉพาะสำหรับชาวมลายู และมีคุณลักษณะพหุวัฒนธรรม พหุภาษา และพหุศาสนา ซึ่งรับมาผ่านการปฏิสัมพันธ์กับสังคม ภายนอกของชาวมลายูปาดานีตลอดช่วงเวลาที่ยาวนานของประวัติศาสตร์ปาดานี แม้ค่านิยมและ คำศัพท์อาจเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา แต่ลักษณะของปันตุนที่ประกอบด้วยส่วนพรรณนาและส่วน ความหมายไม่เคยเปลี่ยนแปลง รวมทั้งคุณค่าและสถานะของปันตุนในสังคมก็ไม่เปลี่ยนแปลง ค่านิยม ที่ถือเป็นอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชาวมลายูปรากฏชัดเจนในบทปันตุนมลายู ซึ่งค่านิยมเหล่านี้ อาจไม่ เกี่ยวกับอิทธิพลของศาสนาที่ชาวมลายูเคยนับถือและกำลังนับถือเลยก็ได้ แต่ศาสนาอาจมาเติมเต็มใน ด้านสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ประกอบด้วย

1) การพูดอ้อมค้อม (Indirectness) การติดต่อสื่อสารระหว่างกันในสังคมชาวมลายู ปาดานี จะนิยมใช้ภาษาที่อ้อมค้อม พูดเปรียบเปรย อุปมา อุปมัย ใช้สิ่งแวดล้อมรอบตัวสื่อถึงสิ่งที่ ต้องการบอก ซึ่งชาวมลายูถือว่า เป็นการสื่อสารอย่างสุภาพ มีมารยาท และรู้จักกาลเทศะ และถือว่าการพูดกล่าวอย่างตรงไปตรงมา เป็นความไม่สุภาพ ไม่ให้เกียรติต่อคู่สนทนา จึงถือเป็นเรื่องน่าอับอาย ในสังคมมลายูหากได้รับการตั้งคำถามในลักษณะตรงไปตรงมา อย่างไรก็ตามการใช้ประโยคอ้อมค้อม หรือเปรียบเปรย จำเป็นต้องสามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน ไม่คลุมเครือด้วย

ชาวมลายูจะหลีกเลี่ยงการใช้คำที่อาจกระทบความรู้สึกของคนอื่น ซึ่งอาจเป็น ต้นเหตุของปัญหาอื่นๆ ตามมา เหตุนี้จึงเป็นผลว่า ทำไมชาวมลายูจึงจะไม่กล่าวถึงบุคคลหนึ่งบุคคลใด โดยตรง แต่จะถูกอธิบายอาการต่างๆ ด้วยสื่อแวดล้อมอื่น ซึ่งผู้รับสารสามารถเข้าใจและรับรู้ได้อย่าง ไม่กตัญถึ ถือเป็นมารยาทที่สูงส่งทางการสื่อสารของชาวมลายู ทั้งนี้การกระทำต่างๆ ของชาวมลายู ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรม (Budi) ซึ่งเป็นคำที่สื่อความหมายได้กว้าง ครอบคลุมถึง จิตใจ มารยาท สติปัญญา และ พฤติกรรม สามารถกล่าวได้ว่า คุณธรรมจริยธรรม เป็นศูนย์กลางของความ นึกคิดของชาวมลายูเลยทีเดียว สอดคล้องกับ Sigrid Spangenberg (2014) ในการศึกษาบทบาท ของปันตุนในสำนวนคำพูดของชาวมลายู (The function of *pantun* in Malay speech) พบว่า ชาวมลายูได้สะท้อนตัวตนของเขาอย่างชัดเจนผ่านวรรณกรรมปันตุน เป็นคนที่ให้ความเคารพอย่าง สูงส่งในค่านิยมทางสังคม หลีกเลี่ยงการใช้สำนวนคำพูดที่ส่งผลโดยตรงต่อความรู้สึกที่จะสร้างความไม่ สบายใจ คับแค้น หรือ อับอาย ชาวมลายูจึงชอบใช้การเปรียบเปรย โดยใช้ธรรมชาติรอบตัวเป็น ตัวกลางสื่อถึงแทน ความเป็นอัตลักษณ์ที่ไม่ชอบการพูดอย่างตรงไปตรงมาของชาวมลายูสะท้อนได้ จากลักษณะเด่น คือ ความเขินอาย อดกลั้น ให้ความเคารพ ถ่อมตน บริสุทธ์ใจ และรู้บุญคุณ

2) การใช้คำที่มีความนุ่มนวล ชาวมลายูอาศัยอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ เป็นชุมชนหมู่บ้านที่สมาชิกมีการติดต่อไปมาหาสู่กันอย่างใกล้ชิด ร่วมด้วยช่วยกันในกิจกรรมของส่วนรวม หรือส่วนตัว การป้องกันภัยอันตรายจากภายนอก การอบรมเสริมความรู้จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชน การว่ากล่าวชี้แนะ หรือกล่าวตักเตือนเป็นสิ่งที่พบเห็นได้ทั่วไปในสังคมมลายู ทั้งในฐานะพ่อกับลูก หรือผู้อาวุโสกับเยาวชนในหมู่บ้าน เป็นต้น แต่การว่ากล่าวตักเตือนในสังคมมลายูมีอัตลักษณ์โดดเด่นในเรื่องการใช้สำนวนภาษาที่นุ่มนวล แต่แหลมคม จดจำได้ง่าย ถือเป็นความสามารถด้านการสื่อสารของชาวมลายูที่นับวันจะสูญหายไปจากคนรุ่นใหม่ไปทุกที

3) การระมัดระวังความรู้สึกของผู้อื่น ความเกรงใจ เคารพ และให้เกียรติผู้อื่น ถือเป็นกาลเทศะที่ชาวมลายูยึดถือเป็นอย่างมาก การรู้จักสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโสกว่า และผู้ใหญ่ให้ความรักใคร่เอ็นดูเด็กๆ เป็นความสมดุลของการปฏิสัมพันธ์กันในสังคม ลักษณะการให้การอบรมสั่งสอนหรือการตักเตือนที่ปรากฏในปันทุนที่มีคุณภาพ จึงมักมีช่องว่างหรือช่วงห่างระหว่างสิ่งที่ต้องการสื่อกับความรู้สึกของคนรับสื่อ ช่วงห่างดังกล่าวนี้มักจะใช้สภาพแวดล้อมรอบตัวเป็นตัวกันความรู้สึกและขณะเดียวกันก็เป็นตัวนำสื่อบอกความมุ่งหมายที่ต้องการ ดึงสังเกตจากบทปันทุนต่อไปนี้

Cedak air dengan baldi	ตักน้ำ ด้วยถัง
Cedak nasi dengan senduk	ตักข้าว ด้วยทัพพี
Baik ikut resmi padi	ยึดตามธรรมชาติรวงข้าวดีกว่า
Semakin berisi semakin tunduk	ยิ่งเข้าเนื้อ ยิ่งโค้งงอลง

บทปันทุนข้างต้นต้องการสอนเรื่องการรู้จักวางตัวในสังคม อย่าเป็นคนโอ้อวดเมื่อเรามีดี ไม่ว่าจะในด้านทรัพย์สินเงินทอง ความรู้ความสามารถ หรือยศตำแหน่ง บทปันทุนอาจใช้เสียดสีหรือตักเตือนคนที่มีนิสัยโอ้อวด แต่เกรงจะกระทบกับความรู้สึกของผู้รับการติเตือน จึงใช้สำนวนมลายู “*ikut resmi padi, makin berisi makin tunduk*” (ตามธรรมชาติรวงข้าว ยิ่งเข้าเนื้อ ยิ่งโค้งงอลง) มาเปรียบเปรย รวงข้าวจึงเป็นช่องว่างและตัวเชื่อมระหว่างความรู้สึกและสื่อในการสื่อสาร อัตลักษณ์ของทักษะทางการสื่อสารเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในปันทุนเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากไม่ทำความเข้าใจปันทุนก็มิอาจเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของชาวมลายูได้อย่างลึกซึ้ง เช่นเดียวกันหากเยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่ได้สัมผัสและซึมซับปันทุน อัตลักษณ์ทางการสื่อสารเหล่านี้ก็จะหายไปจากตัวตนของชาวมลายูไปด้วย ดังคำกล่าวของนางนิโล ดือราเซะ (2560, มกราคม 12) ผู้รู้ปันทุนจากอำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส ที่อธิบายถึงปัญหาในการสื่อสารกับเด็กยุคปัจจุบันว่า

“...เด็กสมัยนี้มีอาจพูดตักเตือนเชิงเปรียบเปรย อ้อมค้อมได้เลย เพราะพวกเขาจะไม่เข้าใจ ต้องว่ากล่าวอย่างตรงไปตรงมา แต่ตนคุ้นเคยกับการพูดอ้อมค้อมมากกว่า...”

อัตลักษณ์ที่กล่าวมาข้างต้นที่พบในบทปันทุนมลายูปาตานี สอดคล้องกับการศึกษาของ Haryati Shafii (2010) ต่อบทปันทุนในประเทศอินโดนีเซียต่อปรัชญาของชาวมลายูที่พบว่า การอนุรักษ์ไว้ซึ่งการพรรณนาธรรมชาติในวรรณศิลป์มลายูโดยเฉพาะปันทุนนั้นมีความสำคัญยิ่ง สู่ถึงการพัฒนายั่งยืนในสังคมมลายู ซึ่งให้เห็นถึงการใช้การเปรียบเปรยในการสื่อสารของชาวมลายู ซึ่งไม่นิยมกล่าวอย่างตรงไปตรงมา นับเป็นกิจกรรมายาทที่สูงส่ง ความสุภาพ ความเกรงใจ และความนอบน้อม ชาวมลายูจึงระมัดระวังยิ่งในการพูดจา การปฏิสัมพันธ์ในสังคม ปันทุนสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดปรัชญามลายูอย่างครบถ้วน ทั้งด้านการศึกษา การอบรมสั่งสอน สาระความรู้ การอนุรักษ์ ปันทุนเป็นการคงไว้ซึ่ง มรดกสืบทอด และพันธุกรรม สู่ชนรุ่นหลัง เป็นสื่อการศึกษาของเยาวชนรุ่นใหม่

ข้อที่ 2 ปันทุนครอบคลุมกลุ่มผู้ใช้ในทุกระดับชั้นของสังคม ปันทุนเป็นวรรณกรรมที่ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ใช้ ไม่กำหนดเพศ อายุ และบทบาทหน้าที่ในสังคม เป็นวรรณกรรมมลายูที่มีความดั้งเดิม มีการใช้ปันทุนในทุกกลุ่มคนในสังคม และด้วยเหตุที่ปันทุนถูกใช้เพื่อสื่อถึงความคิด ความรู้สึกของคนทุกระดับชั้นในสังคม ปันทุนจึงเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างหนึ่ง ที่เผยให้เห็นสภาพจริงของโครงสร้างทางสังคมของชาวมลายูในอดีต ความเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงได้ในทุกระดับชั้นของสังคม สังเกตได้จากเนื้อหาของปันทุนที่แบ่งประเภทตามลักษณะของผู้ฟังออกเป็น 3 ประเภท คือ ปันทุนสำหรับเด็ก ปันทุนสำหรับคนหนุ่มสาว และปันทุนสำหรับผู้ใหญ่

ข้อที่ 3 ปันทุนถูกนำมาใช้ในทุกสถานที่และทุกโอกาสในสังคม ปันทุนเป็นสื่อที่ชาวมลายูนำมาใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เพื่อการอบรมสั่งสอนและขัดเกลาสังคม ปันทุนเป็นเสมือนเครื่องปรุงรสในอาหาร หากไม่นำไปเติมใส่ รสชาติคงจืดชืด จะไม่ติดใจในรสชาติ ฉะนั้นการพูดที่เสริมเติมด้วยปันทุนจึงแตกต่างในด้านประสิทธิภาพในการสื่อสาร ที่มีมากกว่า ลึกซึ้งกว่า ไพเราะกว่า และ กระแทกกระเทือนความรู้สึกมากกว่า แต่เป็นการกระแทกอย่างนุ่มนวลหรือสะกิดด้วยภาษาโวหาร ความเป็นมรดกส่วนรวม เป็นแหล่งขุมความรู้ เป็นสื่อพัฒนาการทางภาษาของทุกกลุ่มคนในสังคมของปันทุน คุณลักษณะของปันทุนที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสื่อได้ผ่านบทปันทุนที่ว่า

Pantun Melayu wadah pusaka	ปันทุนมลายู มรดกส่วนรวม
Jadi panduan kiasan bahasa	เป็นที่รวม ภาษาเปรียบเปรย
Mempertingkat ilmu mertabat bangsa	เสริมความรู้ ยกระดับภาษา
Demi sejahtera rakyat jelata	เพื่อความสุข ของชาวประชา

จากทั้งสามประเด็นที่กล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า ปันตุนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากกับวิถีชีวิตชาวมลายู ปันตุนถือว่าเป็นศิลปะทางภาษาที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมของชาวมลายูเอง สะท้อนแนวคิดและวิถีมลายู ส่วนการนำไปใช้สามารถนำไปใช้ได้ในทุกๆ โอกาส รวมทั้งการประยุกต์ใส่ท่วงทำนองขับเป็นเพลงเพื่อความบันเทิงได้ด้วยเช่นกัน คุณค่าของปันตุนมีทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม การศึกษาทบทวนปันตุนจึงไม่ใช่แค่ศึกษาเฉพาะลักษณะการประพันธ์หรือประเภทของเนื้อหาแต่เพียงเท่านั้น แต่ต้องศึกษาถึงความเป็นนามธรรมของรากเหง้าทางความคิดของชาวมลายูที่นำไปสู่การถ่ายทอดออกมาในรูปของปันตุน ลักษณะเฉพาะดังกล่าวนี้ ถือเป็นอัตลักษณ์ของชาวมลายู เป็นประเพณีและวิถีชีวิตในการเสริมสร้างค่านิยมที่ฝังงอกให้เกิดขึ้นในสังคม ให้เป็นสังคมที่ยืนอยู่บนวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งจะเป็นฐานที่มั่นคงในการปฏิสัมพันธ์กับสังคมไร้พรมแดนในปัจจุบัน เพราะถ้าปราศจากความเป็นตัวตนที่ชัดเจนแล้วย่อมเกิดความสับสนในบทบาทหน้าที่ ขอบเขตและเป้าหมายในการปฏิสัมพันธ์กับสังคมอื่น มีโอกาสสูงที่จะทำให้สังคมของตนอ่อนแอลง ข้อวิพากษ์ดังกล่าวนี้ ดร.อับดุลรอแม หะยีหะซา (2560, ธันวาคม 27) ได้กล่าวไว้ว่า

“ชนชาติใดที่ปราศจากวัฒนธรรมของตนเองแล้ว การดำรงอยู่ของชนชาตินั้นจะสาบสูญไปจากหน้าแผ่นดิน”

3.2 ปันตุนกับบทบาทในการธำรงรักษาวัฒนธรรมมลายู

จากการวิเคราะห์คุณค่าด้านเนื้อหาสาระดังได้กล่าวไปแล้ว สามารถกล่าวได้ว่า ปันตุนมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อสาร ถ่ายทอดความคิด เจตนารมณ์ และอัตลักษณ์มลายูสู่สังคม ผ่านการนำไปใช้ในรูปแบบ และโอกาสต่างๆ ครอบคลุมที่ปันตุนสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคม คุณลักษณะแห่งการขัดเกลาสังคมที่มีอยู่ในปันตุน จะอำนวยความสะดวกให้ผู้เสพปันตุนได้ตระหนักถึงคุณค่าในด้านต่างๆ เกิดคนดี สังคมดี อันเป็นความมั่นคงในการดำเนินชีวิตประการหนึ่ง ทั้งนี้บทบาทของปันตุนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม สามารถกล่าวแยกย่อยได้ดังนี้

1) ปันตุนถูกใช้ในกิจกรรมทางสังคมมลายูในด้านศิลปวัฒนธรรม ศาสนา และประเพณี

ในอดีตกิจกรรมต่างๆ จะถูกเติมเต็มด้วยการขับร้องโต้ตอบในรูปปันตุนอยู่เสมอ ผู้มีความสามารถด้านการขับปันตุน จะได้รับการเชิดชูเป็นที่นิยมชมชอบในสังคม ในปัจจุบันแม้บทปันตุนดั้งเดิมได้ลดน้อยถอยลง แต่ถูกแทนที่ด้วยบทปันตุนสมัยใหม่ ที่ประพันธ์ขึ้นมาตามสถานการณ์ใหม่ แต่ยังคงคุณค่าในการให้การอบรมสั่งสอนเหมือนเดิม

2) ปันตุนเป็นสื่อเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกและความต้องการ

การถ่ายทอดความรู้สึกหรือความต้องการ ซึ่งเป็นสิ่งนามธรรม สามารถแสดงออกผ่านสีหน้า น้ำเสียง หรือท่าทาง แต่การถ่ายทอดความรู้สึกหรือความต้องการผ่านบทปันตุนในลักษณะการเปรียบเปรย อุปมา อุปมัย ด้วยสภาพแวดล้อมรอบตัว ทำให้สามารถอธิบายความรู้สึกได้ชัดเจน เข้าใจง่าย โดยไม่จำเป็นต้องแสดงออกในรูปท่าทางหรือน้ำเสียง ซึ่งอาจจะพบกับความรู้สึกของผู้รับสารได้มากกว่า ถือเป็นวัฒนธรรมการสื่อสารที่สูงส่งยิ่งของชาวมลายู

3) ปันตุนเป็นสื่อสร้างความบันเทิง สนุกสนาน

อิทธิพลของปันตุนในสังคมมลายูปาตานีในด้านเป็นสื่อสร้างความบันเทิงและสนุกสนาน สะท้อนได้จากบทปันตุนดั้งเดิมที่ใช้เป็นเพลงกล่อมเด็ก เพลงประกอบการละเล่นสำหรับเด็กๆ เพลงบาคีเก รวมทั้งภาษาที่ปรากฏใน*วายังกูลิต* (หนังตะลุง) ในปัจจุบันยังพบมีการใช้มากที่สุด ในรูปเพลงบาคีเก แต่ในปัจจุบันได้รับความนิยมน้อยลงไปเมื่อเทียบกับอดีต

4) ปันตุนเป็นสื่อการอบรมสั่งสอนเพื่อขัดเกลาสังคม

เนื้อหาในปันตุนส่วนมากแล้วมุ่งให้การอบรมสั่งสอน ปันตุนถูกนำไปใช้ในทุกระดับวัย และทุกโอกาส ปันตุนจึงเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงปัจเจกบุคคลพร้อมกับนำสาระที่สามารถขัดเกลาสังคมสู่ค่านิยมและอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม ความมีคุณธรรม จริยธรรมในปัจเจกบุคคล ทำให้สังคมมีกฎเกณฑ์ในเรื่องของความประพฤติของมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นจากธรรมชาติของมนุษย์เอง หรือเกิดจากกระบวนการกล่อมเกลาทางสังคมในเรื่องของการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม มนุษย์ผู้เจริญใช้เป็นแนวทางในการควบคุมตนเอง ทำให้การรู้จักไตร่ตรอง แยกแยะว่าสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ กฎเกณฑ์ในทางสังคมดังกล่าวนี้เป็นที่ยอมรับกันว่า เป็นสิ่งดีงามควรประพฤติปฏิบัติเป็นเครื่องมือในการกำกับบุคคล ให้คิดดีและทำดี สภาวะนี้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในจิตใจของบุคคลผู้เจริญทุกขณะ แม้กระทั่งการแสดงกริยาอาการออกสู่ภายนอกและ เป็นเครื่องกำกับบุคคลมิให้ตกไปสู่ที่ต่ำทราม การมีคุณธรรม จริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะคุณธรรม จริยธรรมเป็นเรื่องของความประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมจะทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างสมบูรณ์ เว้นสิ่งควรเว้น ทำสิ่งควรทำ หากคนในสังคมต่างก็มีคุณธรรม จริยธรรมจะทำให้พบแต่ความสุข การงานเจริญก้าวหน้า อัตราของคนชั่วลดน้อยลง ความสัมพันธ์ของมนุษย์ก็จะดำเนินไปในทางสร้างสรรค์สามารถลดปัญหา และขจัดปัญหาที่จะเกิดขึ้นแก่ตน สังคม และประเทศชาติได้

5) ปันตุนเป็นสื่อสะท้อนแนวคิด ทศนคติในสังคมมลายู

ปันตุนมีรากเหง้าของความเป็นวรรณกรรมมลายูดั้งเดิม บทปันตุนเกิดจากสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ในสังคมมลายู การว่ากล่าวตักเตือน หรือให้ข้อคิดวางอยู่บนพื้นฐานค่านิยมในสังคม ซึ่งในปัจจุบันเกือบทุกมิติในสังคมมลายูเป็นค่านิยมที่อยู่ในกรอบของศาสนาอิสลาม บทปันตุนดั้งเดิมจำนวนไม่น้อยที่สื่อสะท้อนถึงทศนคติของชาวมลายูในอดีตต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ถือเป็นการบินทักเล่าเรื่องความจริงที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาหนึ่ง หรือสถานที่หนึ่ง ซึ่งการจะทำความเข้าใจความเข้าใจแนวคิด และทศนคติของชาวมลายูในอดีต จำเป็นต้องทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมในช่วงเวลานั้นด้วย เพราะแนวคิดหรือทศนคติที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาหนึ่ง หรือสถานที่หนึ่ง แต่ไม่อาจสื่อความหมายเดียวกัน ณ ช่วงเวลาหรือสถานที่ที่ต่างกัน เพราะวัฒนธรรมหรือค่านิยมทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและแตกต่างกันไปตามสถานที่ต่างๆ

3.3 ปันตุนกับการเสริมสร้างค่านิยมในหลักศาสนา

วรรณกรรมปันตุนส่วนมากมีเนื้อหาในลักษณะการเชิญชวนสู่ความดี ทั้งความดีตามค่านิยมในศาสนาอิสลาม และค่านิยมอื่นๆ ในสังคม จากการศึกษาเนื้อหาของปันตุนในด้านผู้ฟัง (Audience) หรือผู้รับสาร ซึ่งประกอบด้วยปันตุนสำหรับเด็ก ปันตุนคนหนุ่มสาว และปันตุนวัยผู้ใหญ่ พบว่าปันตุนทั้ง 3 ระดับวัยดังกล่าว ได้สอดแทรกหลักคำสอนของศาสนาอิสลามไว้อย่างมากมาย ทั้งด้านการปฏิบัติศาสนกิจ กริยามารยาทในสังคม การกตัญญูรู้คุณ และด้านอื่นๆ การสอดแทรกค่านิยมอิสลามในบทปันตุนมลายูปาตานีเกิดจากบริบทแวดล้อมของสังคมมลายูปาตานีเองที่เริ่มรับอิทธิพลของอิสลามมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 11 และแพร่หลายสู่ทุกระดับชั้นในสังคมในคริสต์ศตวรรษที่ 15 ในสมัยการปกครองของพระยาอินทิรา ภายหลังเข้ารับอิสลามได้เปลี่ยนพระนามเป็นสุลต่านอิสมาแอลซาร์ อิสลามจึงได้หยั่งรากลึกในสังคมชาวมลายูปาตานีตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เปลี่ยนความเชื่อ ประเพณี การแต่งกาย จากฮินดู-พุทธสู่อิสลาม รวมทั้งการรับอิทธิพลภาษาอาหรับในฐานะภาษาของพระคำภีร์อัลกุรอานมาด้วยมากมาย บริบทแวดล้อมของความเป็นอิสลามดังกล่าวได้ซึมซับสู่แนวคิดของนักประพันธ์วรรณกรรม จนเกิดการผลิตและถ่ายทอดวรรณกรรมมลายูแนวอิสลามอย่างมากมาย เช่นเดียวกับกับปันตุน แม้เป็นวรรณกรรมดั้งเดิมของชาวมลายูที่มีมาก่อนอิสลาม ก็ได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาสู่ความเป็นอิสลาม ขณะเดียวกันบทปันตุนที่มีเนื้อหาขัดกับหลักศาสนาอิสลามก็ถูกทอดทิ้งไป

การสอดแทรกค่านิยมอิสลามในปันตุนมีความแตกต่างกับวรรณกรรมกิตาบ ซาอีร์ หรือวรรณกรรมอื่นที่มาพร้อมกับศาสนาอิสลาม ซึ่งวรรณกรรมเหล่านี้จะสอดแทรกค่านิยมอิสลามโดยไม่ได้ยึดโยงกับค่านิยมในสังคมมลายูในขณะนั้นมากนัก แต่ยึดโยงกับหลักคำสอนในศาสนาอิสลามเพียงอย่างเดียว ถือเป็นวรรณกรรมที่ทำให้สังคมเกิดความเปลี่ยนแปลง ขณะที่ปันตุนได้สอดแทรกค่านิยมอิสลามโดยทางอ้อมมากกว่าการกล่าวอย่างตรงไปตรงมาและเข้มข้นเหมือนวรรณกรรมกิตาบ

แต่ป็นต้นเน้นการขัดเกลาสังคมอย่างนุ่มนวลบนพื้นฐานของบริบทแวดล้อมของสังคมในขณะนั้น เป็นการผสมผสานค่านิยมอิสลามกับความเป็นท้องถิ่นถิ่นได้อย่างลงตัว ถือว่าสังคมมีส่วนทำให้เกิดวรรณกรรม ขณะเดียวกันวรรณกรรมก็ได้้นำความเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเช่นกัน วรรณกรรมป็นต้นมลายูปาดานีจึงสามารถสะท้อนค่านิยมอิสลามในสังคมมลายูปาดานีได้เป็นอย่างดี ทั้งในบทป็นต้นดั้งเดิมที่ลักษณะเป็นมุขปาฐะ และโดยเฉพาะในบทป็นต้นสมัยใหม่ที่ผู้ประพันธ์ส่วนมากมีภูมิหลังได้รับการศึกษาด้านศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี

คำกล่าวที่ว่า วรรณกรรมเป็นกระจกเงาสะท้อนสังคม เพราะวรรณกรรมถือกำเนิดจากบริบทของแต่ละสังคม จึงสอดคล้องกับสถานะของป็นต้นเป็นอย่างดี การทำความเข้าใจป็นต้นมลายูปาดานีนอกจากเนื้อหาที่สามารถนำมาใช้ในการขัดเกลาสังคมแล้ว ยังสามารถเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของชาวมลายูปาดานีที่ประกอบด้วยภาษามลายู วัฒนธรรมมลายู และศาสนาอิสลาม การนิยามความเป็นมลายูจึงสามารถศึกษาผ่านป็นต้นได้เป็นอย่างดี ยิ่ง เพราะตามทฤษฎี Pengkaedahan Melayu แล้ว การนิยามความเป็นมลายูจำเป็นต้องเข้าใจการนิยามธรรมชาติและศาสนาในวรรณกรรมมลายู กล่าวคือ ชาวมลายูจะยึดธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต ตั้งแต่ด้านปัจจัยยังชีพจนถึงการยึดธรรมชาติเป็นครูในการซื้อบรมสั่งสอน โดยผ่านการสะสมประสบการณ์มาอย่างยาวนานตลอดหลายศตวรรษของประวัติศาสตร์ของชาวมลายู จนเป็นภูมิปัญญาในการใช้ธรรมชาติเป็นสัญลักษณ์ในการขัดเกลาสังคมสู่ความมีศีลธรรม โดยคุณค่าในการขัดเกลานั้นต้องอยู่ในขอบเขตของหลักศาสนาอิสลาม เชิงเชิญชวนสู่ความดี เป็นเครื่องมือในการวิจารณ์สังคม โดยใช้ศิลปะทางภาษาที่งดงาม เป็นสุนทรียศาสตร์ในการขัดเกลาสังคมที่อยู่คู่ชาวมลายูมาแต่ดั้งเดิม

ตอนที่ 4 ผลการศึกษารูปแบบการนำไปป็นต้นมลายูปาดานีไปใช้ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม

ผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้ตอบคำถามการวิจัยข้อ 3 เรื่องสามารถนำป็นต้นมลายูปาดานีไปใช้ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในรูปแบบใดบ้าง

การหารูปแบบในการนำป็นต้นไปใช้ ผู้วิจัยคำนึงถึงสถานการณ์ของป็นต้นในปัจจุบัน ทั้งในบริบทของผู้ส่งสาร ตัวสาร และผู้รับสาร เพราะปัจจัยทั้งสามด้านดังกล่าว มีผลโดยตรงต่อผลสำเร็จมากน้อยในการสื่อสาร ในฐานะที่ป็นต้นเป็นสื่อที่มีลักษณะให้การศึกษา (Educational Message) อยู่แล้ว จึงไม่เป็นที่สงสัยใดๆ ในคุณภาพของตัวสาร แต่เมื่อบริบทการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชนในปัจจุบันนั้นเป็นที่ชัดเจนยิ่งว่าโรงเรียนมีบทบาทโดยตรง และมีอิทธิพลสูงยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นสถานที่รวมตัวของทั้งผู้ส่งสารและรับสาร นั่นคือ ผู้สอนและผู้เรียน ฉะนั้นรูปแบบการนำป็นต้นไปใช้เพื่อให้เกิดผลมากที่สุดจึงมีอาจปลีกหนีไปจากบริบทของโรงเรียน ดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

4.1 ปันตุนกับโอกาสในการเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ในสถานศึกษา

วรรณกรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง มีวิวัฒนาการตามสถานการณ์และความจำเป็นในแต่ละยุคสมัย เฉกเช่นเดียวกับปันตุน ในฐานะที่เป็นวรรณกรรมดั้งเดิม กำเนิดขึ้นก่อนที่ชาวมลายูรู้จักการอ่านเขียนเสียอีก แสดงว่าปันตุนได้ผ่านวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน เหตุที่ปันตุนไม่สูญหายไปจากสังคมมลายูเพราะว่า ปันตุนเป็นเพียงศิลปะทางภาษา มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาตามค่านิยมของสังคมเสมอมา ความจริงแล้วคุณค่าของปันตุน ไม่ได้แปรเปลี่ยนแต่อย่างใด แต่สถานการณ์ที่เปลี่ยนไปขึ้นกับผู้ใช้นั้น หากเห็นว่า สถานการณ์การใช้ปันตุนในปัจจุบันเบาบางลง จึงต้องมองที่กลไกการเข้าถึงบทปันตุน และกลไกการนำเสนอบทปันตุนว่า ประสบกับปัญหาอย่างไรบ้าง จากการศึกษพบว่า ความเปลี่ยนแปลงในบริบทของการจัดการศึกษาที่ในอดีตสถาบันครอบครัวมีบทบาทในการดูแลเด็กและเยาวชนมากที่สุด มีโอกาสได้สัมผัสปันตุนผ่านการขับขานในโอกาสต่างๆ ในครอบครัว การละเล่นในหมู่เพื่อน การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนหมู่บ้าน แต่เมื่อเริ่มมีการจัดการศึกษาภาคบังคับ จุดศูนย์กลางของการจัดการศึกษาได้ย้ายไปอยู่ที่ระบบโรงเรียน ด้วยเด็กวัย 3-18 ปี เป็นวัยเรียน ใช้เวลาส่วนใหญ่ที่โรงเรียน โอกาสในการปฏิสัมพันธ์ตามวิถีเดิมลดน้อยลงไป รับค่านิยมใหม่ ภาษาใหม่ โดยไม่ได้นำภูมิปัญญาที่มีค่าในท้องถิ่น เช่น ปันตุน นิทาน และอื่นๆ เข้าสู่ระบบการเรียนรู้ในโรงเรียนแต่อย่างใด องค์ความรู้ที่ไม่ได้เข้าสู่ระบบการเรียนรู้ในโรงเรียน มีโอกาสที่จะสูญหายสูงมาก ปันตุนจึงสมควรอย่างยิ่งในการเข้าสู่ระบบโรงเรียนให้ได้มากที่สุด ไม่ว่าจะจัดเป็นหลักสูตรเฉพาะ หรือเป็นรายวิชาเพิ่มเติม การเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ในโรงเรียนของปันตุน มีประโยชน์ทั้งเพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ และเพื่อเป็นการอนุรักษ์ปันตุนให้คงอยู่และอำนวยความสะดวกต่อสังคมสืบไป

อย่างไรก็ตาม การฟื้นฟูปันตุนให้กลับมามีบทบาทในสังคมมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกครั้งในปัจจุบัน จำเป็นต้องคำนึงถึงค่านิยมในสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งในปัจจุบันค่านิยมที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางที่สุด คือ ค่านิยมในศาสนา บทปันตุนที่สามารถเข้าถึงสังคมได้ง่ายที่สุดจึงเป็นบทปันตุนเชิงอบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติตนตามกรอบของอิสลาม แต่ด้วยเหตุที่ปันตุนเป็นวรรณกรรมที่ยืดโยงโดยตรงกับความเข้มแข็งของภาษา การนำปันตุนมาใช้ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม คือ การสื่อสารด้วยปันตุน แล้วใช้คุณค่าที่มีอยู่ในปันตุนเป็นองค์ความรู้ในการขัดเกลาสังคม การดำเนินการในประเด็นนี้ จึงต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำปันตุนไปใช้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นช่องทางที่ประกอบด้วยผู้สื่อสารกับผู้รับสาร สิ่งแวดล้อมที่สามารถเอื้อต่อการดำรงอยู่ของปันตุน และที่สำคัญยิ่งคือ สถานะของภาษามลายูในสังคมปัจจุบัน ซึ่งจากการศึกษาปัจจัยดังกล่าวเห็นว่า ในปัจจุบันสถาบันการศึกษาเป็นสถานที่เหมาะสมที่สุดที่จะนำปันตุนไปใช้

หากมองถึงโอกาสที่จะนำปันตุนไปใช้ในโรงเรียน ในปัจจุบันนับว่าเปิดกว้างมาก เพราะสนองต่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 57 และ 58 (2) ที่ได้กำหนดให้หน่วยงานทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือมัธยมศึกษาตอนต้นให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในพื้นที่ โดย

นำประสบการณ์ ความรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลในชุมชนดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาให้มากที่สุด จากการศึกษาพบว่า มีหลักสูตรที่เหมาะสมที่จะสอดแทรกป็นต้น เพื่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมได้มากที่สุด ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2550 ของกระทรวงศึกษาธิการ สามารถนำเนื้อหาป็นต้นไปใช้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในสาระที่ 1 ว่าด้วย ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และในรายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง
2. หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 ของกระทรวงศึกษาธิการ
3. หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2550 ของกระทรวงศึกษาธิการ
4. หลักสูตรอิสลามศึกษาฟิรฎูอีนประจำมัสยิด ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2559 ของกระทรวงศึกษาธิการ

การนำองค์ความรู้ป็นต้นสู่การจัดการเรียนรู้ผ่านหลักสูตรดังกล่าวในสถานศึกษานั้น สามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี ตามความต้องการของแต่ละสถานศึกษา เช่น การจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม การจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น การสอดแทรกหรือบูรณาการกับรายวิชาต่างๆ ตามความเหมาะสมของเนื้อหา เป็นต้น ป็นต้นสามารถนำไปใช้ได้กับทุกระดับชั้นในสถานศึกษา โดยผู้สอนสามารถคัดเลือกระดับความยากง่ายของภาษาในป็นต้นให้เหมาะสมกับระดับวัยของผู้เรียน และยังสามารถนำป็นต้นไปเสริมแต่งทำนองเป็นเพลงต่างๆ ได้อย่างสนุกสนาน สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของป็นต้นที่เป็นวรรณกรรมเชิงขัดเกลาสังคมที่เน้นความสุนทรีย์

4.2 การนำป็นต้นไปใช้ในโรงเรียนตาดีกา

ผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อให้การนำวรรณกรรมมลายูเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ในโรงเรียนเป็นรูปธรรม และมีความยั่งยืนมากขึ้น จึงได้เสนอรูปแบบการนำป็นต้นมลายูปาดานีไปใช้ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านหลักสูตรอิสลามศึกษาฟิรฎูอีนประจำมัสยิดระดับอิสลามศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2559 ด้วยการจัดทำเป็นคู่มือการสอนจริยธรรมโดยใช้บทป็นต้นมลายูปาดานี เหตุผลที่คัดเลือกหลักสูตรดังกล่าว เพราะว่าเป็นหลักสูตรใหม่ล่าสุด ที่ถือกำเนิดจากท้องถิ่น ด้วยความร่วมมือจากมูลนิธิศูนย์ประสานงานตาดีกาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (PERKASA) ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) จึงเป็นหลักสูตรที่มีบริบทความเป็นท้องถิ่นมากที่สุด และมีแนวโน้มจะถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวาง ไม่เพียงเฉพาะในศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เท่านั้น แต่จะนำไปใช้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาของรัฐ ที่เปิดสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ซึ่งเดิมใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2550

ในขณะที่หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 ของกระทรวงศึกษาธิการ นิยมใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นหลัก ส่วนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2550 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 1 ว่าด้วย ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม ก็สามารถนำไปสอดแทรกในเนื้อหาได้เช่นกัน รวมทั้งยังสามารถสอดแทรกในรายวิชาอื่นๆ ได้อีกด้วย เช่น วิชาประวัติศาสตร์ วิชาภาษามลายู หรือใช้ศึกษาเชิงเปรียบเทียบในวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เป็นต้น แต่เหตุผลที่ผู้วิจัยคัดเลือกเจาะจงนำไปใช้กับหลักสูตรอิสลามศึกษาฟัรฎูฮ์อื่นประจำมัธยม ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2559 ของกระทรวงศึกษาธิการ เฉพาะในรายวิชา จริยธรรมก่อนนั้น เพราะว่าจากการศึกษาพบว่า กลุ่มที่สามารถเข้าถึงบทป็นต้นได้ง่ายที่สุดคือ กลุ่มนักเรียนในโรงเรียนตาดีกาและนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา และกลุ่มที่สามารถนำไปถ่ายทอดให้นักเรียนได้ดีที่สุดคือ ครูสอนวิชาภาษามลายูและครูสอนวิชาศาสนา และส่วนเนื้อหาในป็นต้นพบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่มีลักษณะเชิงให้การอบรมสั่งสอนด้านการประพฤติตนเป็นคนดีของสังคม จึงสอดคล้องกับหลักสูตรและรายวิชาดังกล่าวมากที่สุด

ขั้นตอนการจัดทำคู่มือการสอนจริยธรรมโดยใช้บทป็นต้นมลายูปาตานี ตามหลักสูตรอิสลามศึกษาฟัรฎูฮ์อื่นประจำมัธยม ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2559 ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ศึกษารายละเอียด หลักสูตรอิสลามศึกษาฟัรฎูฮ์อื่นประจำมัธยม ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2559 โดยเฉพาะในสาระวิชาอัศลาห (จริยธรรม)
- 2) คัดเลือกบทป็นต้นมลายูปาตานีที่มีความเหมาะสมกับตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้ที่ระบุในหลักสูตร โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับระดับชั้นด้วย แล้วจัดทำเป็นร่างคู่มือการสอนจริยธรรมโดยใช้บทป็นต้นมลายูปาตานี ตามหลักสูตรอิสลามศึกษาฟัรฎูฮ์อื่นประจำมัธยม ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2559
- 3) นำเสนอร่างคู่มือการสอนจริยธรรมโดยใช้บทป็นต้นมลายูปาตานี ตามหลักสูตรอิสลามศึกษาฟัรฎูฮ์อื่นประจำมัธยม ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2559 พิจารณาในเวทีสนทนากลุ่ม

คู่มือการสอนจริยธรรมโดยใช้บทป็นต้นมลายูปาตานี ตามหลักสูตรอิสลามศึกษาฟัรฎูฮ์อื่นประจำมัธยม ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2559 ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับป็นตุน

ส่วนที่ 2 สารวิชาอัลลัคลาก (จริยธรรม) ตามหลักสูตรอิสลามศึกษาพหุวัฒนธรรมประจำ
มัธยม ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2559

ส่วนที่ 3 บทป็นตุนแยกตามระดับชั้น

(รายละเอียดดูในภาคผนวก ค)

อย่างไรก็ตาม ปัญหาหรือปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้ป็นตุนเสื่อมถอยลงในสังคมมลายู
ปาตานี คือความถดถอยของภาษามลายูเองในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่หากมองลึกไปอีกพบว่า
ในโลกยุคควัตถุนิยมในปัจจุบัน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญเหนืออื่นใด รวมทั้งปัจจัยด้านภาษา
ซึ่งภาษาที่เปิดโอกาสหรือเอื้อต่อการประกอบอาชีพ หารายได้ จะได้รับความนิยมในสังคมกลายเป็น
ค่านิยมที่นายถ้อย ส่วนภาษาถิ่นจะได้รับความสนใจน้อยลง การพยายามแก้ไขปัญหาด้านภาษาใน
พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสิ่งที่ต้องทำอย่างเป็นระบบขั้นตอน และต้องร่วมมือกับทุกฝ่าย
ดร.ฮามีดิน สะนอ (2560, ธันวาคม 17) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“เราจำเป็นต้องมีแผนแม่บทในการแก้ปัญหาความอ่อนแอของภาษามลายูใน
พื้นที่ชายแดนใต้ เพราะความอ่อนแอทางภาษานอกจากจะทำให้โอกาสในการ
เข้าถึงองค์ความรู้ต่างๆ ลดน้อยลงไปแล้ว ยังถือว่าเรากำลังลดทอน
ประสิทธิภาพของตนเองในการเป็นประตูสู่โลกมลายู ทั้งๆที่น่าจะเป็นจุดแข็ง
ของคนชายแดนใต้ที่สามารถใช้ได้ทั้งภาษาไทยและมลายู”

การนำป็นตุนไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเพียงอย่างเดียว อาจเป็น
เพียงการสอนให้รู้หลักคำสอนที่ปรากฏในป็นตุน แต่ยังคงขาดสิ่งแวดล้อมหรือบรรยากาศที่เอื้อหรือ
ส่งเสริมให้เกิดการใช้และเรียนรู้ป็นตุนในสังคมทั่วไป จากการสอบถามผู้รู้ป็นตุนและผู้รู้วรรณกรรม
มลายู ได้ระบุตรงกันว่า ปัจจุบันจำเป็นต้องเสริมสร้างโอกาสและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้ป็นตุนสามารถ
เข้าสู่สังคมให้ได้ ผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1) จัดการแข่งขันการขับร้องป็นตุนในระดับต่างๆ

ควรจัดให้มีเวทีแข่งขันป็นตุนตั้งแต่ในระดับโรงเรียน อำเภอ จังหวัด จนถึงระดับ
ภูมิภาค หรือจัดเป็นเวทีเฉพาะกิจต่างๆ การจัดกิจกรรมลักษณะนี้สามารถสร้างกระแส และความนิยม
ได้อย่างรวดเร็ว ดังเช่นที่เกิดขึ้นแล้วกับ เพลงอานาซิด (Anasyid) และการกล่าวสุนทรพจน์ (Pidato)
จนสามารถก้าวสู่เวทีสูงสุดระดับอาเซียนได้

2) นำเสนอปันทุนในรูปแบบที่หลากหลายและแตกต่างไปจากเดิม

ความจริงปันทุนเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งไม่ใช่บทบัญญัติของศาสนา เป็นความคิดสร้างสรรค์ (Creative) ของสังคม จึงสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมหรือค่านิยมของสังคม โดยไม่ต้องให้คุณค่าในตัวมันเสื่อมถอยลง เช่น

2.1) พัฒนาการนำเสนอปันทุนเป็นลักษณะประกอบการแสดง อาจเรียกว่า Pantundra (Pantun + Drama) เพื่อความสนใจและความหลากหลายแปลกใหม่ที่สามารถสร้างค่านิยมในสังคม หรืออาจใช้เครื่องดนตรีประกอบการขับร้องปันทุน เพื่อเพิ่มความบันเทิง อย่างไรก็ตามต้องคำนึงถึงความพอดีพอดี ไม่เป็นความบันเทิงจนเกินไป เพราะค่านิยมดั้งเดิมของชาวมลายูนั้น ความบันเทิงต้องไม่เกินขอบเขตที่ศาสนากำหนด เป็นความบันเทิงที่สอดแทรกค่านิยมที่ดีงาม

2.2) นำปันทุนไปแต่งเป็นบทเพลงตามแนวที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน ถือเป็น การปรับตัวตามความนิยมของสังคม ดังตัวอย่างการนำปันทุนไปขับร้องเป็นบทเพลงแนวคันทรี่ของนักร้องสมัครเล่นที่ใช้ชื่อ Budu Little ดังตัวอย่างเพลง Sebalik Kegelapan (อีกด้านหนึ่งของความมืดมิด) ทำนองและขับร้องโดย Budu Little ประพันธ์โดย Abdulloh Wanahmad (Awan Book)

Song : *Sebalik Kegelapan*

" Di dalam kegelapan
terletaknya sebuah harapan
umpama sebuah impian
yang sembunyi sebalik kejayaan

kabus pagi takkan tiba
selagi malam belum menjelma
selesai sudah sengsara
gembira kan dimiliki kita

biar hujan takkan kering
biar mentari belum menjelang
tak harus lagi kita merunsing
ingatlah kita kepada Tuhan

เพลง : *อีกด้านหนึ่งของความมืดมิด*

ในความมืดมิด
มีหนึ่งความหวัง
เสมือนหนึ่งความฝัน
ที่ซ่อนอยู่ในอีกด้านของความสำเร็จ

หมอกยามเช้า จะไม่ปรากฏ
ตราบที่คำคืน ไม่อย่างกรายมา
เมื่อความโศกเศร้า มลายหายไป
ความสุขสันต์ จะป็นของเรา

แม้ว่าฟ้าฝน จะไม่เหือดแห้ง
แม้ว่าดวงตะวัน ยังไม่ปรากฏ
เราไม่ควรไปวิตกกังวล
เราจงรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้า

hari ini adalah nyata	ในวันนี้ คือความเป็นจริง
kemarin hari takkan dilupa	วันวาน อย่าได้ลืมเลือน
terus menjulang sepenuh jiwa	มุ่งมั่นต่อไป ด้วยกำลังใจเต็มเปี่ยม
besuk hari adalah milik kita "	วันพรุ่งนี้ ต้องเป็นวันของเรา

3) ส่งเสริมการผลิตสื่อการเรียนรู้ป็นต้นทั้งในรูปแบบหนังสือและสื่ออิเล็กทรอนิกส์

สื่อนับเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่จำเป็นต้องรวบรวม และเผยแพร่เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นทั้งนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปให้มากที่สุด การจัดบันทึกและรวมเล่มบทป็นต้นจึงมีความสำคัญยิ่ง เปรียบเสมือนการเก็บรักษาขุมทรัพย์ไว้ ย่อมมีผู้ค้นหา ถึงคุณค่าในวรรณกรรม ป็นต้นมีอาจหายไปจากภาษามลายู เพราะเป็นอัตลักษณ์ทางภาษาไปแล้ว หากจะหายคงหายไปพร้อมกับภาษามลายู ป็นต้นเป็นคลังภาษาอย่างต่อเนื่อง ในด้าน ภาษาศาสตร์ และด้านวรรณกรรม เป็นที่มั่นใจได้ว่า トラบไตที่ป็นต้นยังถูกนำไปบันทึกเป็นรูปเล่ม สิ่งนั้นย่อมไม่หาย จะถูกนำมาใช้ ดังเช่น วรรณกรรมกิตาบ ถูกแต่งขึ้นมาเป็นร้อยๆปี トラบถึงปัจจุบันก็ยังคงถูกหยิบยก ถูกกล่าวอ้างตลอดมา กลายเป็นบรรณานุกรมอมตะที่ทรงคุณค่ายิ่ง มีบทบาทโดยตรงในการสร้างค่านิยมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นค่านิยมอิสลามในสังคมมลายู

ในยุคที่โลกเข้าสู่ยุคการสื่อสารไร้พรมแดน ความก้าวหน้าทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถนำมาใช้เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล เผยแพร่ และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งในปัจจุบันเริ่มมีการรวมกลุ่มคนรักป็นต้นด้วยกันในลักษณะกลุ่มไลน์ กลุ่มเฟซบุ๊ก ซึ่งจากการสังเกตแม้จะเป็นเพียงกลุ่มเล็กๆ แต่นับเป็นช่องทางการเข้าถึงที่สะดวกและรวดเร็วยิ่ง จึงสมควรส่งเสริมให้มีการจัดทำอย่างเป็นระบบและทางการต่อไป

4) จัดฝึกอบรมหรือเวทีเสวนาเกี่ยวกับป็นต้นอย่างต่อเนื่อง

เวทีระดมความคิดเห็น เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เวทีอบรมเพิ่มความรู้ จำเป็นต้องจัดให้มีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีหน่วยงานผู้รับผิดชอบที่น่าเชื่อถือ เช่น มหาวิทยาลัยในพื้นที่ สมาพันธ์ ตาดีกาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และหน่วยงานการศึกษาอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้การดำเนินการควรจัดทำอย่างเป็นระบบ สอดประสานกัน โดยมีแผนแม่บทในการขับเคลื่อนอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม